

ИСТОРИЧАР ДР МИЛАН МИЦИЋ

Колонисти су и након
100 година у Војводини
— невидљив народ

ПРОФЕСОР МИЛЕ РАЈЧЕВИЋ

Ни на једном стратишту није
пало толико жртава као у
Дивоселу 5. августа '41.

ЖАЛБЕНО ВИЈЕЋЕ ХАШКОГ СУДА ПОТВРДИЛО ПРВОСТЕПЕНУ ПРЕСУДУ

ТРИБУНАЛ: Ратку Младићу ДОЖИВОТНА КАЗНА ЗАТВОРА!

**СУДИЈА НИЈАМБЕ:
ПОНОВИТИ СУЂЕЊЕ
ПРЕД ДРУГИМ
ПРВОСТЕПЕНИМ
СУДСКИМ ВИЈЕЋЕМ!**

**ГРАЂАНИ ШИРОМ
РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ:
ГЕНЕРАЛЕ,
ТИ СИ ПОНОС
СРПСКОГ РОДА!**

29 ГОДИНА ОД СТРАДАЊА СРБА НА МИЉЕВАЧКОМ ПЛАТОУ

Породице још чекају ексхумацију

ОДРЖАНА ТРИБИНА ИЗВОРНИ ДЕЈТОН ИЛИ МИРНИ РАЗЛАЗ У БИХ

Само јединством и слогом можемо
да сачувамо Републику Српску

СЛОБОДАН СТАВ: РАДЕ ЦРНОГОРАЦ

Судбина српских генерала

Заборав је наш унутрашњи целат, којем смо се, као Срби, предали два пута: током прве и током друге Југославије. У првој Југославији, заборавили смо шуцкорске одреде, Вражју дивизију, солдатеску, хрватске вамајсторе и управитеље аустријских концентрационих логора, попунили смо наше редове официрима, генералима и адмиралима Хабзбуршке монархије, скројили им нове униформе, пришили нове еполете, додјелили указе о унапређењу, попунили кадровске празнине остале иза оних које су наименовани официри бивше црно-жуте царевине убијали и затирали на свим крајевима наше отаџбине. Ријечју, прихватили смо „нову реалност“, уништили стогодишњи пројекат српског националног ослобођења и уједињења (1804–1914) и запловили хладним и узбурканим југословенским водама, вјерујући у национално јединство „троименог народа“ чији је први представник био бивши српски краљ, монарх југословенске краљевине: Александар I Ујединитељ. Двадесетак година доцније, војска одана Краљу и отаџбини, доживјела је слом: и морални, и командни. Није их сломила њемачка сила, њени бомбардери и јединице у чије је чело падала млада краљевина, колико масовно дезертерство које није било плод индивидуалног кукавичлука, него израз националних стремљења. Дезертирари су Хрвати, не као појединци, већ као народ. На путу из хабзбуршких барокних окова у хрватску државну независност, пролазном рјешењу су окренули леђа. У часу капитулације, типични активни југословенски официр, сада је био само један Србин у југословенској униформи, одан Краљу који је напустио државу, лојалан отаџбини троименог народа у коју су сви, осим њега, изгубили вјеру, ако су је заиста икада и имали. Педесет година касније, југословенство се поново свело на српство, на чијим стубовима се заиста највише и најдуже и одржало. Најлакше је закључити да је Србин, официр у ЈНА 1991, хтио то или не, био само Србин у југословенској униформи, са петокраком на челу и неком давнашњом заклетвом у мислима. Али, за разлику од оног српског официра из 1941. овај официр, у остацима своје државе, има какву-такву врховну команду изнад себе. Поставимо ствари овако: Србин у ЈВуО није контаминиран комунизмом, за разлику од Србина у официрском кадру ЈНА педесет година доцније. Можда је, како тврди мајор Александар Милошевић, национална свијест официра ЈВуО 1941. била незрела, али нема никакве сумње да је национална свијест официра ЈНА 1991. била недовршена, идеологизована и, према томе, у извјесној мјери искривљена. Међутим, пред серијом хрватских и муслиманских злочина над српским народом, генерал Михаиловић и генерал Младић, сваки у свом времену, у револуционарном, црвеном распону од 50 година, мијењају своја доктринарна мишљења. Преломни моменат онај у којем непосредно искуство и колективна меморија долазе у дотицај. Међутим, у тренутку када помислимо на промјену свијести два официра двије југословенске државе, да бисмо докучили шта се заиста дешавало, неопходно је да се упознамо са материјалом релевантним за генерисање њихових свијести. Та духовна струјања, везана за доминантна осјећања сопственог народа, кажњена су током два суђења: у Београду 1946. и Хагу 2021. није пресуђено само двојици српских генерала, него је суђено читавој српској нацији, српском народу као таквом који се након тако трауматичних искустава, опкољен језивим жиговима кривице, мора издигнути изнад свега и вратити на своја исходишта, да би поново почео борбу културног и националног ослобођења.

СРПСКО КОЛО

Оснивач и издавач: **Савез Срба из региона**Главни и одговорни уредник: **Трифко Ђоровић**Лектор: **Драгана Бокун**Веб администратор: **Милисав Шапић**Редакција: **Драгана Бокун, Жељко Ђекић,****Драгана Шиповац и Јелена Рокнић**Сарадници: **Боро Ркман (Хрватска), Драган Башовић,****Ратко Бубало (правни савјети),****Шпиро Лазиница (правни савјети),****Наташа Дробац, (правни савјети)**Адреса: **Отона Жупанчића 14, Нови Београд**Дописништво: **Булевар ослобођења 26, Нови Сад**Мејл: **srpskokolo@ssr.org.rs**Телефон: **021/6613-600**Сајт: **www.ssr.org.rs**Тираж: **5.000 примјерака**Дизајн и прелом: **Студио Хум, Барајево**Штампа: **Штампариа Борба а. д., Београд**

ISSN 2466-3476

Израду овог броја Српског кола помогли су: **Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање и односе с верским заједницама, Град Лозница и општине Богатић и Врњачка Бања**

НАРОДНИ ПОСЛАНИК МИОДРАГ ЛИНТА НА ТРИБИНИ У СРЕМСКОЈ МИТРОВИЦИ

ДРЖАВА МОРА ИМАТИ ЈОШ ВИШЕ СЛУХА ЗА НЕРИЈЕШЕНЕ ПРОБЛЕМЕ ПРОТЈЕРАНИХ СРБА

Савез Срба из региона организовао је трибину 18. јуна 2021. у великој сали Градске куће у Сремској Митровици. На тему „Рјешавање проблема бораца, прогнаних лица и других социјално угрожених група“ говорио је предсједник Савеза и народни посланик Миодраг Линта. Присуствовало је око 120 грађана који су након уводног излагања активно учествовали на трибини. Линта је навео да га је у претходном периоду велики број незадовољних грађана звао и износио своје многобројне проблеме који се не рјешавају или се веома споро рјешавају.

– Оно за шта се залажемо да влада Републике Србије коначно ријешити стамбено питање свих протјераних Срба. Због тога сам предложио измјене и допуне Закона о избјеглицама. Тражим и да званична влада покрене дијалог са Загребом о рјешавању имовинских и бројних других проблема протјераних лица као што су питање станарских права, заосталих пензија, накнаде штете за уништене српске куће у те-

» Трибина изазвала велико интересовање

рористичким акцијама, отетог и узурпираног земљишта, несталих лица, ратних злочина, хапшења часних српских бораца и др. Посебно је важно да се оснује Министарство за Србе у региону које би се свакодневно бавило наведеним проблемима и пружањем правне и сваке друге помоћи.

Линта је нагласио да је неопходно оснивање Канцеларије за помоћ осумњиченим, оптуженим и осуђеним Србима за ратне злочине чији би задатак био да пружа сву правну, стручну и финансијску помоћ борцима које прогони етнички мотивисано правосудје у Загребу и Сарајеву. Истакао је и да би држава

морала да оснује Меморијални центар српских жртава са простора бивше Југославије чији би основни циљ била борба за истину о страдању српског народа.

– Надам се да ће наше Тужилаштво за ратне злочине коначно да почне да ради свој посао јер је у претходних 18 година наше Тужилаштво подигло 90 посто оптужница против Срба. Инсистирам да наше Тужилаштво почне да покрене оптужнице против свих хрватских, муслиманских и албанских војних и паравојних формација које су чиниле злочине против нашег народа.

Линта је гласао против Закона о правима бораца јер је

дискриминаторски према крајишким борцима.

– Поднио сам прије мјесеца дана у скупштинску процедуру Приједлог закона о измјенама и допунама Закона о правима бораца, ратних војних инвалида, цивилних инвалида рата и чланова њихових породица. Тражим да се свим крајишким борцима призна ратни стаж за читаво вријеме рата у двоструком трајању.

Грађани су износили своје проблеме који су се односили на непризнат борачки стаж, изостављену помоћ током пандемије за пензионере из Хрватске који су држављани Републике Србије, као и на чињеницу да многим од њих није ријешено стамбено питање, док неки годинама чекају грађевински материјал...

Линта је обећао присутнима да ће послати писма Градоначелници Сремске Митровице и ресорним министарствима са њиховим проблемима у нади да ће бар неки од њих бити ријешени, као и да ће свако од грађана који је поставио питање бити информисан о одговорима надлежних институција.

КОРИСНИЦИ СИРП ПРОГРАМА ИЗ НОВИХ БАНОВАЦА СЕ НАДАЈУ ДА ЋЕ ДОБИТИ ПРАВО НА ОТКУП СТАНОВА

Народни посланик и предсједник Савеза Срба из региона Миодраг Линта посјетио је избјегличке породице који живе у двије зграде које су саграђене у оквиру тзв. СИРП програма. Наведене зграде су саграђене средствима италијанске Владе с циљем трајне интеграције избјегличких породица.

Линта је упознао избјегличке породице да је у претходном периоду послао три писма премијерки Ани Брнабић с молбом да влада настави Регионални стамбени програм и ријешити стамбено питање свих протјераних Срба. Такође, подсјетио је присутне да је четири пута у Скупштини предлагао измјене и допуне Закона о избјеглицама са истим циљем. Нажалост, његов при-

» Миодраг Линта посјетио избјегличке породице у Новим Бановцима

једлог није прихваћен. Окупљене станаре је интересовало да ли постоји воља Владе да се њихово питање након 13 година агоније коначно ријешити.

Избјегличке породице у

Новим Бановцима, као и у осталих шест локалних самоуправа, надају се да ће коначно добити право на откуп станова под повољним условима. Посебно су истакли да су значајна средства уложи-

ли на адаптацију зграде, јер је, како кажу, лошег квалитета. Линта је обећао да ће наставити борбу заједно са њима да се коначно пронађе правично и трајно рјешење њиховог проблем

Линта: Незапослени и вакцинисани са избјегличком картом да исто добију новчану помоћ

Предсједник Савеза Срба из региона Миодраг Линта тражи да влада донесе одлуку да и незапослени који имају избјегличку карту добију новчану помоћ од 60 евра.

Такође, Линта тражи од Кризног штаба да и грађани са избјегличком картом, а који су вакцинисани против КОВИД-а, имају право на финансијску помоћ у износу од 3.000 динара. Ради се о протјераним Србима са подручја Хрватске и Федерације БиХ који немају пребивалиште и личну карту јер још увијек нису ријешили своја имовинска и друга питања у мјестима одакле су протјерани или немају регулисану здравствену заштиту на други начин. Због

чињенице да не посједују личну карту немају право на новчану помоћ од државе коју ће добити сва остала незапослена и вакцинисана лица.

Поред тога, лица са избјегличком картом немају право на новчану помоћ од 60 евра (30 + 30) коју ће добити сви пунољетни грађани. Исплата за незапослене је била 14. јуна, а за вакцинисане почиње 16. јуна и траје неколико дана.

Линта истиче да му се јавља велики број протјераних Срба са избјегличком картом који су огорчени и љути јер су дискриминисани у односу на остале грађане који посједују личну карту. Поставља се питање због чега око 26.000 грађана са важећом избјегличком кар-

том нема право на низ новчаних помоћи као и сви други грађани јер су и они у великој мјери угрожени корона вирусом и последицама пандемије. Нажалост, испада да протјерани Срби са избјегличком картом нигдје не припадају и да нико не брине да се већина њих налази у тешкој социјално-економској ситуацији. Неприхватљиво је да влада у овом случају не признаје избјегличку карту коју издаје Министарство унутрашњих послова, а признаје се у скоро свим другим случајевима као идентификациони документ. Влада и Кризни штаб имају обавезу да коначно пронађу начин да и лица са избјегличком картом буду обухваћена наведеним мјерама.

НАРОДНИ ПОСЛАНИК УПУТИО КЉУЧНА ПИТАЊА КОЈА МУЧЕ ПОРОДИЦЕ ПРОТЈЕРАНИХ СРБА

Линта поставио посланичка питања Влади и Тужилаштву за ратне злочине Р. Србије

- 1. Да ли ће Влада Републике Србије да настави регионални стамбени програм у сарадњи са ЕУ и да коначно ријеши стамбено питање свих прогнаничких породица и сва остала неријешена питања у процесу интеграције?
- 2. Да ли ће Влада да покрене суштински дијалог са званичним Загребом и Сарајевом о проналажењу правичног и трајног решења отете и узурпираних имовине и стечених права протјераних Срба из Хрватске и Федерације БиХ?
- 3. Да ли ће Влада да оснује Канцеларију за помоћ оптуженим, осумњиченим и осуђеним Србима за ратне злочине, да им пружи пуну правну, финансијску, стручну помоћ да се бране од монтираних судских поступака правосуђа у Загребу и Сарајеву?
- 4. Да ли ће Тужилаштво за ратне злочине коначно да почне да покреће истраге и подиже оптужнице за бројне бруталне, масовне и свирепе злочине које су починили припадници тзв. Армије БиХ, хрватске војске, разних бошњачких и хрватских паравојних формација?

Народни посланик Миодраг Линта поставио је 25. маја 2021. године у Скупштини четири посланичка питања Влади и Тужилаштву за ратне злочине у вези са стамбеним питањем и питањем отете имовине протјераних Срба, монтираних суђења Србима и ратних злочина над српским цивилима и ратним заробљеницима. За свако од наведених питања дао је опширно образложење.

НИ ПОСЛИЈЕ ЧЕТВРТ ВИЈЕКА ВИШЕ ОД 12.000 ИЗБЈЕГЛИЧКИХ ПОРОДИЦА НЕМА СВОЈ КРОВ НАД ГЛАВОМ

Прво питање тиче се рјешавања стамбеног питања протјераних Срба из Хрватске и Федерације БиХ. Наиме, у Србији живи више од 12 хиљада прогнаничких породица из Хрватске и Федерације БиХ који још увијек нису ријешили своје стамбено питање. Такође, живи више од хиљаду прогнаничких породица којима Комесаријат за избјеглице и миграције не омогућава да конкуришу за рјешавање свог стамбеног питања, јер се формално нису пријавили као избјеглица на попису 1996. године. Такође, има значајан број прогнаничких породица којима се онемогућава право откупа својих станова који су изграђени средствима међународних донација и ЕУ.

НЕРИЈЕШЕНО ПИТАЊЕ ОТЕТЕ СРПСКЕ ИМОВИНЕ У ЗЕМЉАМА РЕГИОНА

Друго питање тиче се отете и узурпираних имовине и стечених права стотина хиљада протјераних Срба са подручја Хрватске и Федерације БиХ. Наиме, током рата и после рата протјераним Србима у Хрватској и Федерацији БиХ узурпирана је или отета имовина, пољопривредно и шумско земљиште, за-

остале неисплаћене пензије, станарска права, непризнат дио радног стажа, није омогућена накнада штете за уништenu и оштећену имовину у класичним терористичким акцијама широм хрватских градова и градова у Федерацији БиХ и низ других питања. Темелј дијалога мора да буде један веома важан међудржавни споразум, Бечки споразум о сукцесији, односно Анекс 7 тога споразума који се зове *Приватна својина и стечена права* и у њему се јасно каже да свим грађанима морају бити заштићена и враћена права која су имали на дан 31. 12. 1990. године, а сви уговори склопљени под притисцима и пријетњама морају бити проглашени ништавним. Бечки споразум о сукцесији има јачу правну снагу од закона у БиХ и Хрватској зато што је тај споразум ратификован и у Скупштини БиХ и у Сабору Републике Хрватске.

СПРИЈЕЧИТИ ПРОГОН ЧАСНИХ СРПСКИХ БОРАЦА

Треће питање се односи на чињеницу да је у претходних 26 година етнички мотивисано правосуђе у Загребу и Сарајеву врши прогон часних српских бораца који су се борили за свој народ

и државу, који су се борили за очување суверенитета и територијалног интегритета Југославије. Шта је циљ етнички мотивисаног правосуђа у Сарајеву и Загребу? Циљ је да се донесе што више пресуда на основу лажних доказа, на основу лажних исказа свједока сарадника да би се оправдала бесмислена и потпуна лаж и измишљотина бошњачких и хрватских политичара да су Србија и Срби тобоже извршили агресију на БиХ и Хрватску, а да су Бошњаци и Хрвати тобоже били невинне жртве великосрпске агресије.

ЗАШТО СЕ НЕ ПОТЕЖЕ ПИТАЊЕ ОДГОВОРНОСТИ ЗА ПОЧИЊЕНЕ ЗЛОЧИНЕ НАД СРПСКИМ НАРОДОМ

Четврто питање се односи на потпуно пасиван однос према одговорнима за ратне злочине над српским народом. Наиме, у претходном периоду Тужилаштво за ратне злочине, дакле, од свог оснивања 2003. године до краја прошле године, на основу информације која им је достављена, подигло је 217 оптужница. Национална структура тих оптужница је срамна и скандалозна. Од 217 оптужница 190 је подигнуто против Срба, 21 против Албанаца, од којих је 17 из тзв. гњиланске групе ослобођено иако су постојали бројни докази за злочине против нашег народа на подручју Метохије, четири оптужнице против Бошњака и свега двије оптужнице против Хрвата. То је апсолутно скандалозно и срамни рад Тужилаштва за ратне злочине.

Дакле, постављам питање, још једном – када ће Тужилаштво за ратне злочине да процесуира све одговорне за бројне бруталне и масовне злочине над српским цивилима и српским ратним заробљеницима током грађанског рата у Хрватској и БиХ?

Општина Земун планира изградњу Спомен парка српским жртвама из Хрватске, БиХ и Космета

Меморијални комплекс у знак сјећања на све српске жртве ратова на простору Хрватске, Босне и Херцеговине, Косова и Метохије биће изграђен на територији општине Земун. У реализацији ове заједничке иницијативе укључени су Град Београд и Градска општина Земун.

– Још тражимо конкретну локацију. Идеја је да спомен парк посвећен Србима страдалим у прогонима и крвавим сукобима на простору бивше Југославије од 1990. до 1999. направимо онако како приличи жртвама. Могуће локације су у насељима

Батајница и Бусије, као и у оним дијеловима Земуна где су наши прогнани и преживјели Срби, изградили куће и почели нови живот – каже

предсједник Градске општине Земун Гаврило Ковачевић. Главни градски урбаниста Марко Стојчић објашњава да ће то бити јединствени

простор посвећен свим жртвама, попут спомен-парка у Јајинцима, али не у архитектонском, већ у симболичком смислу.

Када локација буде пронађена, слиједи расписивање конкурса како би почела реализација пројекта којим ће бити одата пошта жртвама из ратова деведесетих година на простору бивше Југославије.

Земун је примио највећи број избјеглица и интерно расељених лица, у односу на број становника, која су формирала домаћинства у насељима Алтина, Грмовац, Бусије, Плави Хоризонт и Батајница.

Исплата пензија и право на здравствено осигурање у Србији

• Хрватски сам пензионер и примам пензију преко Поштанске банке у Хрватској. Сада имам пребивалиште у Суботици и пошто сам болестан и не могу ићи по своју пензију у Хрватску, одлучио сам да затражим од Подручне службе мировинског осигурања у Госпићу да ми пензију убудуће исплаћује у Србију. Имам потребу за често кориштење здравствених услуга у Србији, које не могу користити без одјаве пребивалишта и одјаве са здравственог осигурања из Хрватске. Молим Вас да ме упознате с условима и поступком како да затражим исплату пензије у Србији и како да извршим одјаву са здравственог осигурања из Хрватске, у сврху остваривања права на здравствено осигурање у Србији?

– Да бисте затражили исплату Ваше пензије из Хрватске у Србији потребно је да у Србији отворите девизни рачун код банке по Вашем избору (уз напомену да провјерите које банке вам за исплату пензије узимају, а које не узимају провизију) и затражите од те банке потврду о Вашем девизном рачуну са ИБАН конструкцијом. Затим је потребно да овјерите потврду – изјаву о животу (коју можете овјерити код јавног билежника или у Филијали Фонда здравственог осигурања Републике Србије, на чијем подручју имате пребивалиште или боравиште, уз напомену да за овјеру те Ваше потврде – изјаве код Филијале Фонда здравственог осигурања у Србији не плаћате никакву накнаду).

– Напомињемо да особе које подносе захтјеве за утврђивање права на пензију у Хрватској из Србије, поред отвореног девизног рачуна код банке у Србији и овјерене потврде – изјаве о животу, требају приложити и ОИБ (особни идентификацијски број). Ако те особе не посједују ОИБ њима се не може вршити исплата пензије док не исходјују тај број (који се одређује и прибавља код било које Порезне управе у Хрватској).

– Напомињемо да особе које у Хрватској примају најнижу, умјесто основне пензије, након пребацивања исплате њихове пензије у Србији, губе право на најнижу пензију и исплаћује им се само њихова основна пензија, која може бити знатно нижа од најниже пензије, што се посебно односи на особе које су имале ниска примања и на пољопривредне пензионере (износ може бити мањи и за чак 80%).

– Да би особа која је хрватски пензионер могла остварити право из основа здравственог осигурања у Србији, према Споразуму о социјалном осигурању закљученом између Републике Србије и Републике Хрватске, неопходно је да изврши одјаву свога пребивалишта и одјаву са здравственог осигурања из Хрватске (та одјава се може извршити и путем пуномоћника). Особе које не посједују важећу личну карту Хрватске (које су истекле или нису ни подизане), по хрватским прописима о пребивалишту грађана, брисане су по службеној дужности, па стога умјесто одјаве пребивалишта могу дати своје овјерене изјаве, да потврде о одјави пребивалишта не могу прибавити јер су брисани из евиденције пребивалишта по службеној дужности. Те изјаве, заједно са фотокопијом рјешења о пензији и фотокопијом личне карте особе која даје такву изјаву, надлежна службена особа Фонда здравственог осигурања Републике Србије, која заприми ту изјаву, исту треба прослједити по службеној дужности Подручној служби здравственог осигурања Републике Хрватске код које је тај пензионер био здравствено осигуран, која би након тога требала доставити одјаву са здравственог осигурања у сврху кориштења права на здравствено осигурање у Републици Србији.

– Напомињемо да су исти услови за исплату пензија у Србији и кориштења права на здравствено осигурање и за све остале пензионере који су остварили то право у другим републикама бивше СФРЈ, а сада имају пребивалиште или боравиште у Србији.

**ПРИПРЕМИО: ШПИРО ЛАЗИНИЦА
ПРАВНИ САВЈЕТНИК ХЦИТ-А НОВИ САД**

Хуманитарни центар за интеграцију и толеранцију (ХЦИТ) пружа бесплатну правну помоћ избјеглицама у Новом Саду, Војвођанских бригада 17, сваког радног дана од 9 до 15 сати, а уторком, сриједом и четвртом од 16 до 20 сати.
Бесплатну правну помоћ ХЦИТ пружа и у Апатину, Бачкој Тополи, Кикинди, Сомбору и Суботици.
О времену рада правног саветника ХЦИТ-а у овим мјестима информишите се на број 063 78 99 215.
ХЦИТ, поред осталог, прибавља и документе за избјеглице из БиХ и Хрватске. За социјално угрожене избјеглице из Хрватске документе прибавља бесплатно.

ПРЕСУДА БИВШЕМ ГЕНЕРАЛУ ВОЈСКЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

- Тужилаштво у Хагу подигло је у јулу 1995. оптужницу против Ратка Младића
- Оптужен је за геноцид и злочине против човјечности
- Повукао се из јавности након објављивања оптужнице и губи му се траг од 2005. године
- Младић је био у бекству десет година
- Наводно се скривао по различитим војним објектима
- Службе безбједности су га ухапсиле у кући рођака у селу Лазарево у близини Зрењанина
- Вијест о хапшењу први је 26. маја 2011. објавио Борис Тадић тадашњи председник Србије

- Протест због хапшења Младића организовала је Српска радикална странка, дошло је до сукоба полиције и демонстраната
- Жалба на одлуку суда за пребачај у Хаг је одбијена и Младић је 31. маја 2011. пребачен у Хаг
- У новембру 2017. осуђен је на доживотну казну затвора првостепено
- Суд га је прогласио кривим за десет од 11 тачака оптужнице, међу којима су геноцид, убиства, терор, протјеривање и напади на цивиле
- На основу правоснажне одлуке суда у Хагу, Младић је 8. јуна 2021. осуђен на доживотну казну затвора

ГЕНЕРАЛ МЛАДИЋ: НИСАМ ЈА БИТАН, ВАЖНА ЈЕ РЕПУБЛИКА СРПСКА

Генерал Ратко Младић поручио је народу Српске да он није битан, већ је најважније да се сачува Република Српска – истакао је његов син Дарко Младић. – Добро је звучао кад сам га посјетио. Држао га је адреналин, видјећемо како ће у наредним данима то све одразити се на његово здравље. Народ је прозreo њихову намјеру, никаква сила не може натјерати да лаж постане истина и то Ратко зна – нагласио је Дарко Младић. Истакао је да је са генералом разговарао један час. – Још је рано за информацију гдје ће Ратко Младић служити данас досуђену казну доживотног затвора. Пркосно је расположен, рекао је да поручим свима да би се забринуо да су га ослободили. НАТО пакт га је судио и осудио због тога што је бранио свој народ и спријечио планове НАТО пакта да Србе протјера са својих вјековних огњишта – изјавио је Дарко Младић. Он је истакао да ће одбрани за ревизију бити веома корисно издвојено мишљење судије Приске Матимбе Нијамбе.

ЗВАНИЧНИЦИ СРПСКЕ: ТРИБУНАЛ ПОТВРДИО УЛОГУ АНТИСРПског СУДА

Званичници Републике Српске тврде да потврђена пресуда генералу Ратку Младићу нема много везе са правом и правдом већ је још једном доказана антисрпска улога суда. Хашки трибунал остаће упамћен као синоним за неправду и политички суд, чији задатак није да допринесе помирењу, како лицемјерно тврде, већ да хиљадугодишним пресудама Србима, опере савјест онима који су српском народу деведесетих година, у више наврата, испоручивали крстареће ракете и осиромашени уранијум – рекла је председница Српске Жељка Цвијановић и додала да је генерал Младић у најтежим временима стао на чело војске која је одбранила Републику Српску и право српског народа на живот и слободу. Да пресуда нема много везе с правом и правдом, сматра и српски члан и председavajuћи Председништва БиХ Милорад Додик. Ова пресуда, каже, доказује да основни циљ оснивања трибунала, а то је враћање повјерења међу народима, није остварен.

– У БиХ је страдало укупно 96.000 људи, од тога Срба преко 30.000, а погледајте пресуде Хашког трибунала. Анте Готовина, Насер Орић, Атиф Дудаковић и још многи, заштићени овим механизмом неправде, ове пресуде гледају из својих кућа, а знамо какве су злочине починили над српским народом – навео је Додик. У Хашком суду се не суди по доказима нити је битан доказни материјал, већ је онако како је неко одлучио да треба да буде, изјавио је председник Владе Српске Радован Вишковић.

– Давно на овим просторима не влада ни право ни правда, јер да влада људи би имали право на правично суђење. Ја сам за варијанту да сви они који су починили злочин за њега одговарају, није само злочин на једној страни. То говоре жртве и на једној и на другој и на трећој страни. Ко је убио 23.000 српских жртава? – истакао је Вишковић. Потврђивањем доживотне казне затвора, Хашки трибунал донио је сурову пресуду у којој су занемарени докази који генералу Младићу иду у прилог, сматра председник Народне скупштине Републике Српске Недељко Чубриловић.

– Ова пресуда као и многе раније донесене, не допринесе међунационалном помирењу него отежавају односе између Срба и Хрвата и Бошњака. Уз све саосјећање са свим жртвама рата, али не може се испустити из вида да су пресудама међународног суда Срби једини кривци, па и за оно што се није десило – рекао је Чубриловић. У осуди пресуде јединствени су и лидери странака у Српској. Председник ПДП-а Бранислав Бореновић каже да је Хашки суд потврдио да је суд политике, а не правде. Да су српске жртве остале без правде, сматра и председник СДС-а Мирко Шаровић. Председник Народне партије Српске Дарко Бањац оцијенио је да је међународно право, правду претворило у силу. И председник Уједињене Српске Ненад Стевандић поручује да ће неправда само ојачати Српску, упркос очекивањима њених противника

ХАШКИ СУД ПРАВОСНАЖНО ОСУДИО РАТКА МЛАДИЋА НА ДОЖИВОТНУ КАЗНУ ЗАТВОРА

Младић осуђен по 10 тачака оптужнице, председavajuћа судијасе оградилa од одлуке

Бивши командант Војске Републике Српске Ратко Младић правоснажно је осуђен пред Хашким трибуналом на доживотни затвор, а као разлог за то се у оптужници наводи „геноцид и злочин против човјечности над несрбима током рата у БиХ”.

На тај начин Жалбено вијеће Хашког трибунала потврдило је првостепену пресуду по којој је Младић проглашен кривим по десет тачака оптужнице – „за учешће у геноциду у Сребреници, прогон, истребљење, убиство, депортацију становни-

штва, присилно премјештање становништва, терорисање становништва, противправ-

не нападе на цивиле и узимање талача.

Жалбено вијеће није усвојило жалбу Тужилаштва да Младић буде проглашен кривим за геноцид у шест општина у БиХ – Сански Мост, Власеница, Фоча, Котор Варош, Кључ и Приједор – за шта је и првостепеном пресудом био ослобођен.

Занимљиво је да је судија Приска Матимба Нијамбе по скоро свим тачкама жалбе имала супротно мишљење од остатка Жалбеног вијећа.

– Супротно ставовима већине чланова Вијећа, не слажем се са ставом да је међу појединцима у снагама босанских Срба и руководством РС-а постојао удружени злочински подухват присилног

уклањања становништва, босанских муслимана. Не сматрам да је постојао заједнички циљ за такав злочиначки подухват, него да је становништво енклава жељело да оде и да је, уз помоћ Армије БиХ и Ратног председништва Жеље, постигло споразум о евакуацији људи из разлога ратне нужде. Сходно томе, не могу да закључим да је било какво „присилно премјештање” допринијело закључку о геноциду или удруживању ради вршења геноцида. Као што не могу да закључим, на основу укупних доказа из списка да су муслиманске цивиле у сребреничкој и жепској енклави прогониле снаге босанских Срба с траженом посебном намјером – написала је судија Нијамбе у издвојеном мишљењу, преносе *Новости*.

Она је навела да би, имајући у виду природу и тежину правних грешака уочених у овом предмету, за разлику од других чланова Жалбеног вијећа, „наредила да се Младићу понови суђење пред другим првостепеним судским вијећем, по свим тачкама оптужнице, изузев оптужбе 6, за узимање талача у удруженом злочиначком подухвату”.

КО ЈЕ СУДИЈА НИЈАМБЕ

Судија Нијамбе, иначе, једна је од најуважаванијих судија не само у Замбији, гдје је била судија Високог суда те земље од 2006, па све до пензионисања 2015, стоји у њеној биографији.

Поред тога што је судија Међународног резидуалног механизма за кривичне судове, а раније Хашког трибунала, била је и правни саветник Међународног кривичног суда за Руанду.

Била је члан судског вијећа на суђењу Здравку Толимиру, генералу Војске Републике Српске, који је осуђен на доживотну казну затвора за злочине у Сребреници и Жепи, а касније је преминуо у Хагу. Нијамбе је и тада издвојила мишљење и написала образложење на 36 страна зашто Толимир није крив и да га треба ослободити по свим тачкама оптужнице.

ЛАЖНИ СВЈЕДОК МОМИР НИКОЛИЋ

Судија Приска Матимба Нијамбе разобличила је кључног свједока против генерала Ратка Младића – Момира Николића. Наиме, он је био начелник за безбједност Братуначке бригаде Војске Републике Српске. Нагодио се са тужилашвом Хашког трибунала – признао је кривицу за стравичне ратне злочине и пристао да свједочи против других.

Био је кључни лажни свједок оптужбе у процесима против оптужених за ратне злочине у Сребреници – Радована Караџића, Ратка Младића. Једини је „свједок” који тврди да је постојао трећи састанак на ком је договорена ликвидација у Сребреници. На том измишљеном састанку тврди да му је Младић дао знак руком који може значити да је одговор на његово питање о судбини мушкараца муслимана, то да ће бити сви побијени.

Пошто је био нижег ранга и није могао да буде присутан на састанку, измислио је још провиднију лаж да је чуо разговор због тога што су „врата била одшкринута”. Његово свједочење о том састанку је махом рекла-казала.

Постоје оверене изјаве двојице војних полицајаца који су пратили команданта ВРС

да Николића нису видјели и да Младић није излазио из свог ципа. Момир Николић за своје лажи награђен је смањивањем казне и одбацивањем оптужби за геноцид.

Судија Нијамбе је јасно истакала да је ратни злочинац Момир Николић имао јак мотив да лажно свједочи против генерала Ратка Младића, како би из његове оптужнице отпала оптужба за геноцид. Да је Николић осуђен за геноцид, никада не би видио слободу.

За разлику од Младића и Караџића, за Момира Николића постоје јасни докази да је учествовао и организовао ликвидације муслимана у Сребреници. Његове лажи Хаг је користио и да би осудио генерала Радислава Крстића и генерала Здравка Толимира.

Хашки трибунал је Николићу 2. децембра 2003. године изрекао казну од 27 година затвора, али та казна је смањена 8. марта 2006. на 20 година. Казну је служио у најбољим условима у Финској.

Колико је био користан у хашким поступцима против Срба доказује и то да је тајно пуштен на слободу и прије него што је издржао 2/3 казне.

ГРАЂАНИ СРПСКЕ: ПОНОС СРПског РОДА

Изрицање пресуде генералу Младићу пратили су грађани широм Републике Српске. У вријеме изрицања другостепене пресуде генералу Младићу улице су биле пуне. Широм Српске могу се чути исте ојене: „Пресуда је неправедна, Ратко Младић, је понос српског народа”.

- Процес против Младића укупно је трајао 26 година
- Током четири године суђења саслушано је готово 600 свједока и изнијето 10.000 доказних предмета.
- Првостепена пресуда донијета је у новембру 2017, а Младић удаљен из суднице због коментарисања поступка.
- „Све је ово чиста лаж”, изјавио је тада Младић.

- Прије него што се, у лето 2011, нашао у притвору Шевенингену, генерал Младић је, по налазима љекара, преживио три мождана удара.
- За вријеме проведено у притвору, Младић је био подвргнут бројним терапијама и неколико пута је оперисан, а 2013. се у судници захвалио Трибуналу што му је спасао живот.

ХАШКА ПРАВДА

1007,5

ГОДИНА ЗАТВОРА ДОБИЛО ЈЕ 57 СРБА

**ОСУЂЕНО УКУПНО 90 ЛИЦА:
64 СРБА, 18 ХРВАТА, 5 МУСЛИМАНА,
2 АЛБАНЦА И 1 МАКЕДОНАЦ**

СЕДАМ ДОЖИВОТНИХ РОБИЈА ЗА СРБЕ

- Осим Младића, смртна казна изречена је пуковнику и начелнику безбједности Главног штаба ВРС Љубиши Беари, бившем ратном начелнику Генералштаба Здравку Толимиру и начелнику безбједности Дринског корпуса Вујадину Поповићу. На доживотни затвор су осуђени и лидер паравојне формације Бели орлови Милан Лукић, као и командант Сарајевско-романијског корпуса Станислав Галић.
- Први предсједник Републике Српске Радован Караџић осуђен је, такође, на доживотни затвор у марту 2019. године, а ту одлуку донијело је Жалбено вијеће Механизма за међународне кривичне поступке, тијело које је наслиједило Хашки трибунал.

ОСВРТ ПРАВНИКА НА ХАШКИ ПРОЦЕС ПРОТИВ МЛАДИЋА И ВАЖНОСТ ИЗДВОЈЕНОГ СТАВА СУДИЈЕ НИЈАМБЕ

Окривљен и за злочине којих нема у оптужници!

Адвокат одбране Бранко Лукић је за *Вечерње новости* анализирао пресуде којом је Младић осуђен на доживотну робију, али и издвојен став судије Приске Нијамбе.

– Нагласила је да суд не смије никога да осуди мимо оптужнице и да је Младић постао свјестан тих инцидената тек кад је донијета пресуда и да за њих није могао да се брани. У питању су одређена пуцања из снајпера и гранатирања у Сарајеву. Указала је и да пресуђене чињенице говоре о официрима блиским и подређеним Младићу, Вујадину Поповићу и Љубиши Беари, али да у његовом поступку оне не могу да буду важније од доказа који их побијају. То није у складу са правилима по којима суд ради – објаснио је Лукић.

Он наводи и да је судија Нијамбе примијетила да је у пресуди направљена грешка у географско-временском оквиру.

– Оптужен је и осуђен за нека дјела која су се догодила у БиХ 1991. и почет-

ком 1992. када он уопште није био тамо, већ у Хрватској и није могао да буде одговоран за њих. Такође је осуђен и за једно дјело из Хрватске, кад је био тамо, али се оно не помиње у оптужници. Судија је навела да је Младићева кривица за удружене злочиначке подухвате утврђена искључиво на основу посредних доказа, на нивоу рекла-казала.

Он појашњава да се Нијамбе бавила и проглашењем Младића кривим за злочине које су починиле паравојне јединице.

– Судија се пита како је Вијеће могло да закључи да је Младић имао контролу над паравојним јединицама. Каже да ниједан разуман суд не би занемарио многобројне доказе о напорима генерала да такве јединице искоријени. Он је њихове припаднике током цијелог рата хапсио, разоружавао и протјеривао са територије коју је контролисао. Како онда може бити одговоран за њихове злочине?

Лукић каже и да је Нијамбе добро примијетила да је погрешна логика судског вијећа, које је примијенило пресуђену чињеницу, да би се установило како је Младић имао контролу и над МУП-ом.

– Она наводи да и Вијеће само признаје да не може да разликује које је злочине починила полиција, а које војска. Због тога уведе нови вид одговорности „оперативно надгледање” из чега повлаче закључак да је Младић контролисао и полицију. Она наводи да се не види на основу чега проистиче такав закључак и да таква одговорност нигдје не постоји, да је измишљена и да се за то нико не може осудити. Судски списи су преплављени релевантним и кредибилним доказима из којих се види да акције полиције нису биле потчињене војсци, већ МУП. То се види и из свједочења тужиоцевог вјештака, који је јасно казао да је МУП све вријеме контролисао њихове јединице.

ШКУЛИЋ: „ЗГОДНО ДА СЕ ОСУДИ СВАКО!”

Издвојено мишљење судије Нијамбе имаће значајно мјесто у будућем проучавању међународног кривичног права, сматра др Милан Шкулић, професор Правног факултета Универзитета у Београду у свом ауторском тексту који је објавио *Полишика*.

Хашки резидуални механизам потврдио је првостепену пресуду генералу Ратку Младићу, којом је ратни командант Војске Републике Српске осуђен на казну доживотног затвора. Предсједавајућа Жалбеног вијећа судија из Замбије Приска Матимба Нијамбе гласала је супротно и издвојила своје мишљење, сматрајући да првостепена пресуда обилује грешкама, због чега би требало поновити првостепени поступак.

Правоснажна пресуда је „глас суда”, којим се дефинитивно, а само евентуално и уз могућност другачијег одлучивања по ванредном правном лијеку, рјешава предмет кривичног поступка. Правоснажна пресуда „ствара право” у односу на конкретан питање судског одлучивања. Издвојеним мишљењем, као „гласом судије”, не постиже се неки посебан правни ефекат, али и њиме судија, члан Вијећа који је „остао у мањини”, постиже значајне ефекте. Како некада „пере своју свијест”, или указује на грешке и пропусе својих колега, а најчешће тиме изражава своје најдубље увјерење. Некада су издвојена мишљења упечатљивија и правно утемељенија од пресуда.

У историји међународног кривичног права значајно мјесто заузимају, како неке пресуде, тако и нека издвојена мишљења. Историјски најпознатији примјер је издвојено мишљење индијског судије Радхабинида Пала, који на суђењу у Токију није прихватио да је Јапан био суштински агресор у односу на државе које су биле у колонијалном положају, тврдећи да је ситуација у Јапану била битно другачија него у нацистичкој Немачкој, те да су оптужени своје позиције стекли у складу с Уставом и нису ни

у једном тренутку своју моћ злоупотребили, нити су власт приграбили. Стога је судија Пал сматрао да је јапанско друштво ове „процесе против ратних злочинаца” доживјело као неизбјежно зло и као правду побједника, не повезујући с тим неопходност моралног преиспитивања, те је на крају закључио да је, у ствари, „само изгубљени рат злочин.”

Рат је сам по себи највећи злочин, јер из њега потом произлазе и други тешки злочини. За изазивање грађанског рата у некадашњој СФРЈ нико није одговарао. Када су хашки тужиоци били у прилици да се баве, не чак ни оптужбом, већ само прелиминарном истрагом за ратне злочине учињене током агресије на СРЈ 1999. године, закључено је након разматрања од цијелих двадесетак дана да не постоји разумна сумња да је безгрешни НАТО учинио било који ратни злочин.

И у пресуди генералу Младићу, као и у многим другим хашким пресудама, значајно мјесто заузима један проширени облик одговорности, који концептуално потиче из англосаксонске концепције завјере. То је заједнички злочиначки подухват, који није регулисан било којим писаним извором кривичног права, већ је развијен у „хашкој пракси”, што је веома спорно са становишта начела законитости. У пракси Хашког трибунала постоје три категорије заједничког злочиначког подухвата. Трећа категорија у основи се своди на „каучук норму”. Она постоји када један од учинилаца у заједничком злочиначком подухвату изврши кривично дјело које није садржано у заједничком циљу свих учесника, али се и поред тога сматра сегментом заједничког злочиначког подухвата, јер представља природну и предвидљиву посљедицу реализације заједничког циља. Овде су у пракси Хашког трибунала као примјер за овај облик одговорности навођени случајеви „етничког чишћења”, гдје заједнички циљ или план учесника у заједничком злочиначком подухвату није био убијање припадника одређене етнич-

ке групе, већ њихово принудно иселјавање с одређеног подручја, али је током реализације таквог плана ипак дошло и до убистава припадника етничке групе. Тада се сматра да, иако та убиства нису била ни циљ, нити су планирана, нити је постојала воља и свијест код конкретних учесника у заједничком злочиначком подухвату усмјерена на убиства, они и за таква дјела сносе одговорност, јер је у датим околностима било могуће предвидјети да би принудно раселјавање људи одређене етничке припадности могло резултирати и смрћу неког од њих.

„Заједнички (удружени) злочиначки подухват” се према свом називу на енглеском језику Joint criminal enterprise, скраћено означава скраћено и као ЈСЕ. Рутинско коришћење скраћенице ЈСЕ дало је лијепу прилику неким духовитим правницима да, имајући у виду праксу Хашког трибунала и особености те кривичноправне конструкције која изузетно широко претеже границе одговорности за било које кривично дјело проистекло из магловите концепције „удруженог злочиначког подухвата”, у погледу скоро сваког актуелног или могућег „учесника” таквог подухвата, скраћеницу ЈСЕ, објасне као „Just Convict Everyone”, односно „згодно да се осуди било ко/свако”.

Резидуални механизам за „ad hoc” међународне кривичне трибунале представља „лабудову пјесму” Хашког трибунала, којег је Савјет безбједности формирао у виду „мјере за очување мира”, што није регуларан начин настанка међународних судова, који правно перфектно могу бити основани једино међународним уговором, као што је ступањем на снагу Римског статута настао стални Међународни кривични суд. Пресуде Хашког трибунала, без обзира на то што он није формиран међународним уговором, проучаваће се као дио историје међународног кривичног права, у којој ће веома значајно мјесто свакако заузимати и издвојено мишљење судије Нијамбе.

ОТАЦ ЕМИРА СУЉАГИЋА ПОГИНУО 1992. КОД БРАТУНЦА, А САХРАЊЕН У ПОТОЧАРИМА КАО ЖРТВА ИЗ 1995. ГОДИНЕ

Суљо Суљагић, отац директора Меморијалног центра Поточари Емира Суљагића, према изводу из Матичне књиге умрлих страдао је 24.12.1992. у Вољевци код Братунца, а у јулу 2005. сахрањен у Поточарима као жртва, како наводе геноцида.

Тиме је директор Меморијалног центра свјесно изманипулисао, како домаћу, тако и међународну јавност увећавајући број укупаних у овом комплексу – истичу из организација проистеклих из Одбрамбено-отаџбинског рата. Случај Суљагић, кажу, није једини.

Иако сахрањен у Меморијалном центру у Поточарима, Суљагићев отац Суљо погинуо је као припадник тзв. Армије БиХ на територији братуначке општине. Суљагић се и на друштвеним мрежама оглашавао да ће Музеју сјећања у Поточарима приложити очеву личну карту. Бранимир Којић из сребреничке организације породица погинулих пита шта ће лична карта припадника тзв. Армије БиХ погинулог у борби из 1992. године као артефакт будућег музеја сјећања у Поточарима, кад је тадашњи високи представник Волфганг Петрич ово мјесто основао искључиво за жртве трагедије из 1995. године.

– То је само један примјер који је сада изашао на видјело има таквих више. Он је већ годинама само марионета у рукама бошњачких политичара, он је и постављен ту на мјесто директора Меморијалног центра да би расприравао мржњу према Србима, да би и даље дизао тензије и ево долази 11. јул, а о каквој личности је ријеч говори и то да је он спреман да манипулише са костима сопственог оца – рекао је Којић.

Суљагић демантује да се његов отац налази на листи жртава из 95. али не пориче да је посмртне остатке оца укопао у Меморијалном центру Поточари. 2005. године искористио је, каже, законску могућност да, уколико је један члан породице убијен у јулу 1995. други члан породице може бити покопан уз њега. Ко зна колико је таквих случајева?

– Питате ме за коментар? Па, коментар је да ти ниси нормалан, зовеш мене умјесто да зовеш матични уред да питаш како је неко могао извадити умрли лист мог оца без мене ту. Поднијећу кривичну пријаву против комплетног уреда у Братунцу – истакао је Емир Суљагић директор Меморијалног центра Поточари.

На наше питање да онда не пориче да је му је отац погинуо у Вољавци, Суљагић је додао да то није никаква тајна и да је давао изјаве на ову тему.

ЛИНТА: СРАМНА, НЕМОРАЛНА И НЕПРАВЕДНА ПРЕСУДА СРПСКОМ ХЕРОЈУ КОЈИ ЈЕ ЧАСНО БРАНИО СВОЈ НАРОД

Предсједник Савеза Срба из региона Миодраг Линта оцјењује као срамну, неморалну и дубоко неправедну одлуку Хашког трибунала да генерала Ратка Младића осуди на доживотну казну затвора. Пресуда генералу Младићу је најжалост била очекивана и представља само једну у низу антисрпских пресуда и одлука Хашког трибунала. Оно што је најважније од свега јесте да је генерал Младић српски херој који је часно бранио свој народ и то неће да промијени никаква пресуда лажног суда у Хагу. Не постоји ниједан доказ да је Ратко Младић наредио неки злочин, али то није занимало Хашки трибунал јер је осуђујућа пресуда унапријед била написана. Посебно је срамно образложење Хашког трибунала да је генерал Младић значајно допринио извршењу непоштедије геноцида у Сребреници. Линта истиче да је свима јасно да је Хашки трибунал обичан инструмент западних сила које 27 година воде штетну и погрешну политику према Западном Балкану. За Западне силе Срби су и даље колективни кривци и злочинци за оружане сукобе на простору бивше Југославије, а Хрвати, Бошњаци и Албанци тобоже невини жртве. Трагична је чињеница да је Хашки трибунал својим срамним, неморалним и неправедним одлукама, не само да није допринио утврђивању истине, кажувању злочинаца и помирењу, већ је само додатно расприрао мржњу и нетрпељивост и посијао ново сјеме зла на Западном Балкану.

ТРАГЕДИЈА СТРАДАЊА БАЊАЛУЧКИХ БЕБА НЕ СМИЈЕ БИТИ ЗАБОРАВЉЕНА

Код спомен-обилежја Живот посвећен бањалучким бебама вијенце су положили председница Републике Српске Жељка Цвијановић, као и мајке 12 беба.

Цвијановићева је истакла да институције Српске никада не смију да забораве тешку трагедију страдања 12 беба у Бањалуци 1992. године. Она је рекла да је смрт бањалучких беба намјерно изазвана од свјетских моћника. – Ово није резултат неких тешких битака, већ одлуке која је требало да буде донесена, а није, како би било хумано очекивати у тешким ратним временима – рекла је Цвијановићева и подсетила да је међу страдалим бебама било дјеце која припадају породицама различитих националности.

Прва беба умрла је 22. маја 1992. године након чега је услједила агонија и смрт осталих беба. До 19. јуна исте године у Бањалуци је умрло 12 беба које су постале симбол кршења људских права и нељудскости међународне заједнице. Агонија је прекинута пробојем коридора и спајањем бањалучке регије са осталим дијеловима Републике Српске и Србије. Тринаеста беба Слађана Кобаш битку за живот изгубила је са 14 година, а 14. беби Марку Медаковићу недостатак кисеоника остао је посљедице за цијели живот.

У ТРЕБИЊУ ОДРЖАНА КОНФЕРЕНЦИЈА О ЗАШТИТИ ИМОВИНСКИХ ПРАВА СРБА У ФБИХ

У Требињу је 21. и 22. маја одржана дводневна Конференција о заштити имовинских права Срба у Федерацији БиХ у организацији Републичке управе за геодетске и имовинско-правне послове Републике Српске (БиХ) – РУГИПП РС.

Учесницима се обратио српски члан и председavajuћи Председништва БиХ Милорад Додик који је истакао значај сарадње институција Републике Србије и Српске, указао на спремност институција Републике Српске да пружи стручну правну помоћ, те истакао значај Српске православне цркве у овом процесу.

Влада Републике Српске је задужила РУГИПП да обезбједи стручну правну помоћ за 400.000 избјеглих и расељених Срба који и даље полажу права на непокретности као власници земље у ФБиХ. На територији ФБиХ 1991. године је живјело 541.000 Срба, а њих 400.000 и даље полаже права на непокретностима јер су већим дијелом носиоци права из 1991. године преминули, а иза њих је минимално два наслједника.

РУГИПП је раније објавио ЈАВНИ ПОЗИВ лицима која полажу права на непокретности у Федерацији Босне и Херцеговине са контактима регионалних канцеларија. Регионалне канцеларије које пружају стручну правну помоћ за Србе у ФБиХ се налазе у Мркоњић Граду, Бањалуци, Бијељини, Зворнику, Источном Сарајеву и Невесињу, а координатор њиховог рада испред Владе Републике Српске је Ђорђе Радановић.

На скупу су учествовали представници законодавних и извршних органа Републике Србије и Републике Српске (БиХ), Српске православне цркве, представници општина из ФБиХ у којима постоје веће српске заједнице, града Требиња и општина источне Херцеговине, те представници невладиног сектора, удружења и организација које се баве заштитом права и очувањем српског културног и језичког идентитета. На свечаном отварању Конференције, госте су поздравили Мирко Ђурић, градоначелник Требиња, Бошко Томић, савјетник у Кабинету српског члана Председништва БиХ, Милимир Вујадиновић, председник Одбора за дијаспору и Србе у региону Народне скупштине Републике Србије. У име организатора говорио је Јасенко Нединић, помоћник директора.

Органе Републике Србије на Конференцији су представљали Владимир Цуцић, комесар Комесаријата за избјеглице и миграције Републике Србије, Душко Ђутило, директор Фонда за избјегла и расељена лица и сарадњу са Србима у региону АПВ и Николина Милатовић Поповић, в.д. помоћника директора Управе за сарадњу са дијаспором и Србима у региону.

Није било живота Србима у Сарајеву тих ратних година – није им било ни смрти...

Проклета узбрдица, нигдје стазе, никад краја...

Камењари, змијарници... проклета узбрдица, до у само небо води, чини се...

Нигдје мученим сарајевским Србима и није било пута до у небо тих ратних година...

Проклета узбрдица, нигдје корак да се ухвати земље, не могу више, не могу даље, страх ме је...себе понајвише да ће ме узбрдица проказати вртачама и камењарима, но не ходам због себе, нико од нас не корача својим стопама већ га грабе посљедњи кораци мученог Србља...

Мучених сарајевских Срба којима су ова проклета узбрдица, камењари, вододерне, ова упекла звијезда што шиба ко корбач, кундак звијери...били посљедње...

Није било живота Србима у Сарајеву тих ратних година – није им било ни смрти...

Заправо, било је и превише смрти, само су на њу и могли да рачунају, но но и за смрт су морали да се помуче, сироти, ни у смрти их звијери ђавоље 10. Брдске бригаде нису штедили.

Грабимо ка Казанима, за нама Бистрик, махала уских улица, непокајне тишине и крвавих руку а пред нама... пред нама ништа до јауци, крв, гробна земља мученика и смијех звијери.

Све је живо, живље него тих година када је глава Срба вриједила колико и лишће што се давило Миљацком...

Вриједи ли данас више...? Морамо због њих стићи до Казана, морамо!!!

Проклети Казани подно Требевића, једно од највећих стратегија сарајевских Срба, једно од стотина њима налик.

Није Сарајево за Србе био њихов град већ њихова мора.

Најгора, најцрња...хумка у којој су исчекивали смрт, а смрт тежа од смрти...

Све су тежи и краћи кораци.

Губимо се, лутамо, дивљина овдје вазда вреба Србе ко плијен, но морамо стићи, морамо!

Пејка, Сандра, Ненад, Зоран, Предраг, Небојша, Слоба...сабрао нас је призив невинне крви рода нашег, сабрали су нас проклети Казани, стићи ћемо им...

Све су тежи и краћи кораци.

Губимо се, лутамо, дивљина овдје вазда вреба Србе ко плијен, но морамо стићи, морамо!

Пејка, Сандра, Ненад, Зоран, Предраг, Небојша, Слоба...сабрао нас је призив невинне крви рода нашег, сабрали су нас проклети Казани, стићи ћемо им...

Све су тежи и краћи кораци.

Губимо се, лутамо, дивљина овдје вазда вреба Србе ко плијен, но морамо стићи, морамо!

Пејка, Сандра, Ненад, Зоран, Предраг, Небојша, Слоба...сабрао нас је призив невинне крви рода нашег, сабрали су нас проклети Казани, стићи ћемо им...

Боже, колико је то мржње било у звијерима Мушана Топаловића Цаце, једног од толико сарајевских крвника, кад су Србе нагнали чак до Казана да им пресуде?!

Да сатима носе своју смрт ко камен око врата...

Да буде још тежа, да је пожеље, да завапе за њом, да презру живот...

Колико је то мржње било, ногу пред ногу, сатима, у планину, проклетом узбрдицом, да себе носиш као леш до Казана, а на Казанима...

Губимо се, лутамо, сумњам у себе али не сумњам у кости рода мојега - зову и морамо им стићи, морамо!

Да је за добро никада не бих овим путем, нико од нас, но никоме не пада на ум да одустане, напротив!

Када су могли, морали живи мрци како ми да не можемо, ето још њихових стопа и крви, излазе пред нас, кураже да наставимо, вуку за руку, веле нема још много, веле да нам се стотине невинних душа радују, чуле су да стижемо, лако је чути кад Срби стижу јер рижетко долазе...

Не што неће, не што не могу, већ што Сарајево не да! Ђути о својим зочинима над Србима!

Ђути па да ако у ћутњи нестане, тишина их прогута, слаже, порекне да је хиљаде сарајевских Срба молило да смрт буде брза и милостива, но нису Цацове звијери залуду тупиле чакије...

Каква милост, каква смрт, какав крај...није смрт за Србе била крај, ни близу краја...

Дуго се и болно умирало на Казанима, још дуже се и болније ћутало о крицима, облацима крви што су низ

Требевићу журили ка граду у којем су Срби били ловина, плијен...

Ето нас, ето проклетих Казана, ето одушка, ето вјечитог немира без одушка...

Боже, дивног ли крајолика... Боже, проклетог ли крајолика...

Најљепши поглед на Сарајево, најружнији поглед на Сарајево, посљедњи поглед на Сарајево...

Град који је без Срба нема права да се зове градом! Никада више!

Град који су његови Срби вољели – град који је звијерима издао Србе!

Казани – бездан, понорница, камене чељусти самог пакла!

Јесу ли нам јама суђене... Никад сите Срба!

Страх ме је да приђем чељустима и погледам...

Заиста, одавно ме није садро толики страх.

Страх да нема довољно човјека у мени...

Никада нико није запалио свијеће на Казанима – први пут горе.

Миран и спокојан пламен, као да се вјетар с Требевића ломи о њега.

Угасио би их, али не може, не горе то воштанице но сјаје вијекови славе и страдања Срба!

Никада нико није изнио икону да устави и ућути ове камене чељусти – дивна Сандра јесте!

Светога старца Вукашина из Клепаца и Јасеновца.

Мученика, бесмртника, страдалника за вјеру, страдалника за човјека у себи, у Господу...

Надвисила икона читаво Сарајево. Сија. Свило се небо уз њу и ћути...

Ђути, Сандра збори молићу за упокојене.

Нико прије ње није. Када ће неко за њом...? Када ће Сарајево ожалити своје Србе?!

Када ће признати своје гријехе?!

Када ће се покајати?!

Има ли га гдје живог без Срба или тек траје у немиру и неспокоју...?

Догорјевају свијеће над Казанима.

Мир за неумиране српске душе.

Мир за неумиране српске душе.

Баш на том мјесту, с ове ивице су их звијери бацале у јаму.

Преклане, недоклане, живе..стотине Срба, нико броја не зна, нико не жели да зна, јама никад сите Срба...

Колико је то мржње у нељудима – тјерати људе да чак до овдје носе своју смрт ко камен око врата...

Далеко су посљедње куће Бистрика, а опет близу да све чују и виде.

Како живе, с којим миром кад су све чули и видјели?!

Јесу ли поносни на своје крвнике из 10. Брдске бригаде?!

На звијер Мушана Топаловића Цацу?!

Како озоре слушајући крике и ропце вичито...?

Најљепши поглед на Сарајево, најтужнији поглед на Сарајево, посљедњи поглед на Сарајево...

Град који је проказао звијерима своје Србе, оне који су га понајвише волели, оне које је кукавички прећутао да воли...

Чувај их Свети старче Вукашине, разговарај се с тим душама неумиреним, казуј им да су звијери само радиле свој посао...

Најљепши поглед на град који живи у лажи да има душе.

Своју је душу одавно преклао и побацао у јама...

Невино Србље!

Залуду му Миљацке, нема те воде која ће му образ и крваве руке опрати, никада!

Колико је то мржње у звијерима да људе гони чак до овдје, да стотину пута умру не би ли их неумрле прогутале камене чељусти Казана?!

Нека је мир свим невинним душама српским!

Нека је теби "мира" Сарајево у тој тишини да Казани нису ио тебе већ си ти тек дјелић Казана...

Гдје Мушана Топаловића Цацу и крвнике њему налик славиш ко хероје – вазда ћеш чути гласе из Казана...

Поклета узбрдица, нигдје стазе, нигдје краја, само вјечне стопе страдалника...

Не заборави их Србинепоји њима јер то су трагови твоји.

Пођи њима, што је пут тежи то се њиме лакше стиже, небо је на крају пута.

МИХАИЛО МЕДЕНИЦА / ИНЧС

У БЕОГРАДУ ОДРЖАНА ТРИБИНА ИЗВОРНИ ДЕЈТОН ИЛИ МИРНИ РАЗЛАЗ У БИХ

Само слога може да сачува Републику Српску

– Повратак на изворни Дејтон могућ је само ако Република Српска натјера друге да схвате да је то једино рјешење, а кад се то деси могло би бити касно за њих – поручио је предједавајући Предсједништва БиХ Милорад Додик на трибини *Изворни Дејтон или мирни разлаз у БиХ*, одржаној 27. маја у Београду, у организацији информативно-политичких портала *Све о Српској* и *Факти*, и уз подршку Представништва Републике Српске у Србији.

– Република Српска ће остати у оној мјери у којој људи који у њој живе буду стали иза јаке политичке концепције која се бави њеним очувањем – рекао је Додик, истакавши да је од потписивања Дејтонског споразума почела његова дезинтеграција.

ПРЕСУДНА НАРЕДНА ДЕЦЕНИЈА

Додик је нагласио да не треба ићи ни у каква авантуризам, већ треба изградити јасну политичку структуру која има довољно памети и мудрости да се интегрише са Србијом.

– Очували смо Српску 25 година, а ја мислим да ће се дефинитивно њен положај ријешити у наредних 10 година. Једино исправно и одрживо рјешење је да Република Српска постане независна држава и као таква се удружи са Србијом у неком договореном облику – закључио је Додик.

У поздравној ријечи у име организатора и Представништва Републике Српске у Србији, Млађен Цицковић, шеф Представништва рекао је да је трибина резултат настојања да се и ове стране Дрине чују размишљања која би допринијела припреми платформе за разговоре са представницима Федерације БиХ о будућности Босне и Херцеговине – без иностраних посредника, што је почетком маја иницирала Скупштина Републике Српске.

НЕИЗДРЖИВИ ОДНОСИ

Професор међународних односа Желко Будимир је истакао да се појавом „нон пејпера“ Босна и Херцеговина нашла на раскрсници, а да је то шанса за Републику Српску.

– Односи у БиХ су недовршени, немогући и неиздрживи, тако да крајњи излаз из БиХ Република Српска може да има само као независна држава.

Амбасадор БиХ у Хрватској Александар Врањеш је подсјетио да сва релевантна истраживања у посљедњој деценији показују да више од 80 одсто грађана Републике Српске не жели да остане у државној заједници БиХ, али и указао да у Српској не постоји хомоген однос према том питању.

Александар Вујовић, глав-

» Детал са промоције

ни уредник *Новой стандарт* је рекао да је дисфункционалност државе најмањи заједнички садржај око ког сви политички актери у БиХ могу да се сложе.

СВЕ ВЕЋИ УТИЦАЈ РУСИЈЕ И КИНЕ

Како је подсјетио професор геополитике Срђан Перишић БиХ је униполарна међународна геополитичка структура на Балкану, створена по вољи САД-а, носиоца ондашњег свјетског поретка, који је „сломио“ равнотежу у међународним односима.

Према његовим ријечима, успоравање глобализације, свјетска финансијска криза, као и немогућност САД да економски, војно и политички обезбјеђују глобализацију и униполарност, условили су да је структура међународног поретка почела да се мијења послје 2008. године.

– Русија се вратила на свјетску сцену као јака војна, енергетска и политичка сила, Кина је постигла огромну економску моћ, а на регионалним нивоима све већи утицај је Ирана, Турске, Индије – указао је Перишић. Чудно је да је Република Српска оволико дуго издржала с обзиром на то колико се крши Дејтонски споразум, поготово што политичко Сарајево нема намјеру да се врати изворном Дејтону, већ жели да оствари помоћу странаца оно што нису успјели у рату, констатовао је политиколог Александар Павић.

– Може да се постави питање да ли вриједи иједан уговор са Западом. Руси су дошли до закључка да не вриједи. Они имају ријеч за то, а то је да је Запад постао „недоговорно способан“. То је у нашем искуству управо тако. То се не види само по питању БиХ. Српски народ послје 25 година види да се политичко

Сарајево неће чекати још 25, него још 250 година, а ни тад се неће дочекати, јер нису заинтересовани за нешто што није у складу с њиховом визијом, која је иста од почетка рата – да успоставе доминацију у БиХ, да ентитете наметнуте Дејтонским споразумом уклоне или обесмисле, а за тај посао су им неопходни странци. Они од тога не одустају и не показују назнаке да ће одустати – закључује Павић.

Социолог Слободан Релић је напоменуо да је кључна тачка гледиште САД. Он је оцијенио да се Срби и Србија враћају у улогу кључног играча у региону.

– За промјене које слиједу – морамо да одаберемо активну стратегију. Наш приступ мора бити јединствено народни наступ Срба, као и указивање на међународно полазиште које се темељи на изворном Дејтонском споразуму и Резолуцији 1244.

НЕОПХОДАН ДИЈАЛОГ СВИХ НАРОДА

Проф. емеритус Ненад Кеџмановић поручио је да Република Српска треба да покрене равноправан дијалог три народа о будућности БиХ без страних посредника и истакао да је „боље споразуман развод, него лош брак“.

Он је рекао да је неопходно да се у БиХ води дијалог и научи лекција из 1992. године, истакавши да рата не би ни било да је дијалог настављен.

Кеџмановић је оцијенио да се БиХ свела на заједничке органе у Сарајеву, у којем се представници ентитета и народа узајамно у свему блокирају, а да су, послје 25 година притисака тзв. међународне заједнице да ревизијом Дејтона и уставним реформама реинтегрише БиХ, резултати контрапродуктивни.

Кеџмановић је подсјетио

БРИТАНСКИ УТИЦАЈ НА СРПСКО ПИТАЊЕ

Академик Дарко Танасковић је указао на карактеристичан континуитет британског постављања према Западном Балкану, а посебно српском фактору. Он је нагласио да се још 1993. године у Краљевском институту за међународне односе освједочио у постојање идеје о битном државно-територијалном прекомпоновању Балкана, као крајњој резултанти распада Југославије, а потврду о опстајању те линије добио десетак година касније од високопозиционираног британског дипломате акредитованог при Ватикану.

– Сагледани у контексту тог континуитета, ставови које у неколико радова саопштава Тимоти Лес не дјелују изненађујуће, већ сасвим логично. Новокомпонована догма о непромјенивости граница на бившем југословенском простору – Балкану уопште није својствена једној утицајној струји у британској (гео)политици – закључио је Танасковић.

на изјаву америчког државног секретара Ентонија Блинкена да неће бити „Дејтона два“, као и на изјаву специјалног изасланика америчког државног секретара Метјуа Палмера да „америчка коњица неће дојати да ријешити ствари у БиХ“.

– Анонимни нон-пејпери и њихов промотер британски истраживач Тимоти Лес, подстакли су размишљања у супротном смјеру и изазвали панику у бошњачким редовима. Истовремено, Русија се придружила српском захтјеву да инострани протекторат напусти БиХ и блокира избор новог високог представника, указао је Кеџмановић.

НИШТА БЕЗ ЈАКИХ ИНСТИТУЦИЈА

Дипломата др Зоран Миљивојевић је указао да западна алијанса регион западног Балкана, који је због геостратешког положаја и директног додира са њеним ривалима – Русијом, Кином, а онда и Турском, Ираном, Уједињеним Арапским Емиратима, сматра „својом зоном утицаја“.

– У ситуацији када је други ентитет – Федерација БиХ на линији „очекивања“ западне алијансе која на тај начин добија знатно јачу димензију и оперативни значај. То дубоко задире у српске интересе идентитетског и одрживог карактера у чему Република Српска има стратешки значај. Очување Српске постаје стратешки актуелно и суштински важно за очување српског корпуса и његове изворне интересе на овим просторима – нагласио је Миљивојевић.

Према његовим ријечима, Дејтон на кратак рок нема алтернативу и једина је формула која се може у датом међународном контексту политички и дипломатски, уз примјену одговарајућих економских и механизма меке моћи, успјешно бранити.

– Кључно је институционално и економско јачање Републике Српске у строгим условима изворног Дејтона и конструктивно дјеловање на линији цјелине БиХ, као државе два ентитета и три конститутивна народа. Политика „неизазивања“ и јединство српског корпуса имаће сада и непосредно у наредном периоду кључни значај за опстанак Српске и успјешно заокруживање главних интереса српског корпуса на овим просторима – сматра Миљивојевић.

СУБВЕНЦИЈЕ ОД 15 МИЛИОНА ЗА СТАМБЕНО ЗБРИЊАВАЊЕ ИЗБЈЕГЛИХ И РАСЕЉЕНИХ ПОРОДИЦА НА ТЕРИТОРИЈИ ВОЈВОДИНЕ

Покрајински секретар за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу Александар Софић и директор Фонда за избјегла, расељена лица и за сарадњу са Србима у региону Душко Ђутило уручили су данас у Покрајинској влади уговоре вриједне 15 милиона динара за стамбено збрињавање избјеглих и расељених породица на територији АП Војводине.

Уговори се односе на куповину сеоских кућа и окућница, а право на новчану помоћ у овом јавном позиву остварило је 15 породица са територије АП Војводине. – Реализовање овог пројекта од стране Фонда за избјегла, расељена лица и за сарадњу са Србима у региону јесте активност која је била и остала приоритет јер је побољшање услова становања предуслов за развој и напредак становништва које је избјегло на територију АП Војводине, а наша је дужност да истрајемо у заједничкој подршци Покрајинске владе и Секретаријата за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу, уз велику оперативност и посвећеност Фонда – поручио је Софић.

Ресорни секретар је истакао да у прилог томе говори и податак да је у овој години Покрајинска влада одредила 30 одсто више средстава за буџет Фонда за избјегла, расељена лица и за сарадњу са Србима у региону у односу на претходних неколико година, као и да је Фонд проширио дјелокруг својих активности на области културе, просвјете и науке.

Директор Фонда за избјегла, расељена лица и сарадњу са Србима у региону Душко Ђутило казао је да је овај догађај само дио великог пројекта чији је циљ трајно стамбено збрињавање избјеглих и расељених лица са пребивалиштем на територији АП Војводине. Он је подсјетио да је овом мјером Покрајинска влада ријешила стамбено питање за готово 500 породица, да је преко 800 породица добило помоћ у виду грађевинског материјала, те да су од 2018. године сва одређена средства бесповратна.

ВЛАДА СЈЕВЕРНЕ СРПСКЕ ПОКРАЈИНЕ УПУТИЛА ПОМОЋ ЗА 70 ПОВРАТНИЧКИХ ПОРОДИЦА У ПОСАВСКОМ КАНТОНУ

Покрајински секретар за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу Александар Софић и директор Фонда за избјегла, расељена лица и за сарадњу са Србима у региону Душко Ђутило обишли су Посавски кантон и општину Оџак у Федерацији Босне и Херцеговине да би уручили хуманитарну помоћ у виду хране и хигијенских производа за 70 повратничких породица у вриједности од 1,5 милиона динара.

Током вишедневне посјете, делегација Покрајинске владе састала се у Бањалуци са директором Секретаријата за избјегла и расељена лица Републике Српске Љубом Нинковићем, како би дефинисали кораке у помоћи српским породицама у Федерацији.

Софић је истакао да је на састанку договорено да се до краја године дефинише акциони план Фонда и Секретаријата из Српске како би се сљедеће године заједничким снагама преко програма, који ће бити дефинисани акционим планом на основу претходног мапирања стања и потреба, помогло Србима који живе у Федерацији Босне и Херцеговине.

На подручју Посавског кантона у Федерацији Босне и Херцеговине живи око хиљаду Срба углавном старије животне доби и тежег материјалног положаја.

– Наша је дужност да истрајемо у заједничкој подршци свим нашим људима ван матичне државе Србије. Покрајинска влада и Фонд за избјегла, расељена лица и за сарадњу са Србима у региону веома посвећено раде на свим нивоима сарадње и томе у прилог говоре бројни споразуми потписани у протеклом периоду – поручио је Софић и нагласио да ће Покрајинска влада бити једнако посвећена свим нашим људима широм региону, па тако и општинама и породицама у Федерацији. Посјети Посавском кантону присуствовали су и генерални секретар Скупштине АП Војводине Никола Бањац и предсједник Посланичке групе пријатељства и сарадње са Народном скупштином Републике Српске Александар Зиројевић.

ПРОФЕСОР МИЛЕ РАЈЧЕВИЋ ПУБЛИКОВАО КАПИТАЛНО ДЈЕЛО О ЖИВОТУ И СТРАДАЊУ СРБА ЛИЧАНА У ПОДВЕЛЕБИТСКИМ СЕЛИМА

Ни на једном стратишту није пало толико жртва као у Дивоселу 5. августа 1941. године

Историја српског народа у Хрватској најбоље се огледа на примјеру судбине малих мјеста у којима су били већина. Један од типичних примјера је Дивосело, највеће српско село у околини Госпића, у коме је уочи Другог свјетског рата живјело око 3.000 душа. Читав двадесети вијек ово село је имало судбину које се „кретало између клања и орања“.

О Дивоселу које је некад било познато по чувеној Личкој олимпијади и које је српству подарило велики број високообразованих људи, свештеника, љекара, војника разговарали смо са Милом Рајчевићем који је као дијете преживио усташки покољ у Крушковачама, да би у пола вијека касније био један од људи из колоне са Петровачке цесте. Рођен је у Дивоселу 1938. године и у њему је живио до 1962. године када се након завршеног Филозофског факултета у Загребу и стицања професорског звања преселио у Госпић у коме је као истакнути педагошки радник у највећој мјери провео свој радни вијек.

Радећи као професор, а касније и директор у Основној школи *Народни хероји Каџа Пејновић и Нада Димић* образовао је и васпитао читав низ генерација у Госпићу. Школа је била вјежбаоница Учитељске школе, Педагошке академије и Педагошког факултета у Риједи, Радне јединице Госпић. Са породицом је живио срећно у својој кући у Улици Наде Димић 189, која је на празник Мале Госпојине (21. септембра) 1991. године опљачкана, запаљена и мињирана, што је била судбина имовине и осталих његових сународника у Госпићу у коме је у том периоду побијено 240 Срба.

Након злочиначке акције *Олуја* професор Миле Рајчевић је заувјек напустио родни град и дошао у Београд да би 2013. године објавио капиталну монографију: *Дивосело, Читлук и Орнице у времену и трајању*, остављајући трајан споменик селима свога завичаја, да покољења памте и не забораве.

Прошле године издао је још један значајан историјски извор *Историја школства Лике (1572–1995)*. Управо је тај крај изнедрио велике људе, који су се винули у свијет науке и проијели славу својих предака широм читаве земаљске кугле, што чине и данас.

● **Дивосело, Читлук и Орнице доживјели су велику трагедију и катаклизму у Другом свјетском рату. Проглашењем НДХ за Србе у Лици настала су тешка времена. Када се усташки покрет појавио у Лици?**

– Тридесетих година прошлог вијека у Госпићу се појављује усташка организација, која је имала велико упориште међу хрватском младежи и хрватским народом. Стварање НДХ 10. априла 1941. године у Госпићу је код хрватског народа дочекано са одушевљењем. Све српско становништво у Госпићу и околним српским селима стављени су ван закона и подвргнути тоталном уништењу.

● **На која села тачно мислите?**

– Дивосело, Читлук, Орнице, Почитељ, Липе, Острвица, Широка Кула, Барлете, Вребац, Мадак, Радуч, Могорић, Плоча, Смиљан, Студенци, српска села у Косињу усташка власт подвргла је тоталној ликвидацији, уништењу и етничком чишћењу. Вршене су тајне припреме за истребљење српског народа у готово свим селима Лике. Почело се од Доњолапачког котара села Доње Суваје, Личких Осредака, Штикаде у општини Грачац, Широке Куле, Бунића, Смиљана, а завршетак је планиран са ликвидацијом Дивосела, Читлука, Почитеља...

● **Шта се дешавало након проглашења НДХ?**

– Већ 11. априла 1941. године похапшени су готово сви Срби у Госпићу и позатварани у логоре смрти. Проглашењем НДХ у Дивоселу су почела хапшења угледнијих домаћина, напредних сељака, учитеља, професора, свештеника, студената, трговаца, а затим свих по реду. У Дивоселу је

7. јуна 1941. године формиран усташки стан – посада од 25 усташа – Хрвата. Онај ко је одведен у госпићки затвор или усташки стан у школи у Дивоселу, тај се жив није вратио. Српско село Липе у непосредној близини Госпића нападнуто је 1. и 2. августа 1941. године гдје су побијене српске породице Кекић и Рабатић /93/. Послије тога, 2. августа 1941. године кренули су у Смиљан, гдје су побили 560–700 Срба. Да је Никола Тесла тада био у Смиљану, и он би трагично завршио са својим сународницима. Срби у Широкој Кули поклани су на Илиндан 1941. године, истог дана у Острвици, селу Кленовац... Видјевши што се догађа у сусједним селима, народ Дивосела донесе одлуку да се нападне усташки стан у школи.

● **Да ли је дошло до тог напада?**

– Дан након Светог Илије, 3. августа нападнут је усташки стан у школи у Дивоселу, усташе су истјеране из села, народ евакуисан у увалу под Велебитом – Крушковаче. Усташе су ноћу 4/5. августа 1941. године преко хрватских села Брушана и Ризвану-

ше пребациле 1 бојну (батаљон) усташа на Мали Аланак, заселак Дивосела, другу бојну преко Билаја и Рибника да затвори круг око збјега и сав народ у збјегу ликвидирају. Напад на збјег, на ненаоружани народ започео је у зору 5. августа 1941. године. Настало је клање и убијање недужног народа. У логору су страдале читаве породице, леш до леша, читаве породице на хрпи.

● **Колико је тада људи страдало?**

– Само за неколико дана убијено је 907 мјештана Дивосела. Тога дана 80 кућа у Дивоселу је „мртвим коцем затворено“, уништено је комплетно родословље. Срећом је бојна, која се кретала преко Билаја и Рибника закаснила па није успјела затворити клијешта око збјега, тако да је

» Срушена кућа нашег саговорника у Улици Наде Димић 189 у Госпићу. Слична је судбина и свих других српских кућа

нешто народа успјело побјећи у Велебит. Ни на једном стратишту у Лици, па ни једног датума у току Другог свјетског рата није пало толико жртва као у Дивоселу 5. августа 1941. године. И не само по броју жртва, него и бестијалности и злочиначком страсти којом је злочин почињен. Ко није видио језиве слике покоља у Крушковачама 5–10. августа 1941. године, тај не зна што је пакао. Јауци кланих и недокланих чули су се данима са Крушковача. Тих дана 80 кућа у Дивоселу је „мртвим коцем затворено“.

● **Колики је укупан број српских жртва са тог простора за вријеме читавог Другог свјетског рата?**

– У Дивоселу је у времену од 1941–1945. године убијено, заклано, запаљено у кућама и господарским објектима, објешено, убијено у концентрационом логору Јадовно, логору Слано на отоку Пагу, ликвидирано у концентрационим логорима и другим стратиштима НДХ, погинуло као борци НОР-а широм Југославије од родног Дивосела, Лике, Далмације, Кордуна, Босне, Србије, Хрватске до Сремског фронта 1.307 мјештана или 60,30% становника овог села (1.169 цивила и 138 бораца НОР-а). Борци из Дивосела учесници су чувених битака на Сутјесци, Неретви, спасавању Врховног штаба у Дрвару... То је била права народна војска, плејада јунака, храбрих ратника: борили су се против фашизма и насиља. Рат је био њихова војна школа и академија. Командири водова, чета, батаљона и дивизија били су најбољи међу најбољима. Таквих је било више од стотине, од командири водова, чета, политичких комесара до командног ка-

дра у батаљонима, бригадама и дивизијама. Старјешине су углавном потекле из редова најбољих бораца, исказавши се херојским подвизима, јунаштвом и херојством. Тим жртвама подигнут је споменик у Спомен-дому у Дивоселу 1981. године са исписаним именима и презименима погинулих бораца и цивила у Другом свјетском рату. Споменик је порушила хрватска војска у нападу на Дивосело 16. новембра 1991. године.

● **Многи и данас не знају да је комплекс логора Јадовно био претеча Јасеновца.**

– Концентрациони логор Јадовно био је смјештен око 22,5 км сјеверозападно од Госпића, дубоко у шуми велебитског масива на 1.200 м надморске висине. Логор Јадовно замишљен је као велико сабиралиште за ликвидацију, а његов резервоар за попуно био је углавном Казнени завод у Госпићу у који су допремани углавном Срби и Јевреји. Из Госпића су затворенике, без суда о кривници одвозили камионима на Јадовно, гдје је била последња станица, губилиште. Устахе су јако добро анализирале и унапријед припремиле терене Велебита за масовне ликвидације, углавном српског народа са територије НДХ. Сматрали су да се велебитске бездане јаме могу јако zgodно употребити за масовне гробнице, тешко су приступачне, тешко се могу пронаћи, како би се евентуално могли сакрити трагови злочина. Усташки цела масовно су доводили и довозили похватани српски народ из личких села: похватане по пољима приликом извођења пољских радова, кућама, улицама, црквеним зборовима, једнако мушкарце, жене и дјецу те убијали без икаквог разлога ножевима, батовима, понекад и из ватреног оружја и бацали их у ове велебитске јаме, наклане, живе или полуживе.

● **Да ли је познат укупан број жртва у Јадовну?**

– Тешко је да ће се било када утврдити тачан број жртва које је прогутало Јадовно. Усташе су за собом уклањале

У ТРИ СЕЛА ЖИВЈЕЛО 3.000 ЉУДИ

Дивосело, Читлук и Орнице, три српска села у Лици, општина Госпић налазе се у равници Личког поља, на сјеверу граниче селом Липе и Острвицом (Кулица) у захвату ријеке Лике и жељезничког моста, југозападно од аутопута и жељезничке пруге Госпић–Медак–Книн–Сплит и пошумљених падина планине Велебит. Сјеверозападно и западно граниче са хрватским селима: Жабицом, Личким Новим, Ризванушом, на истоку граниче са српским селом Почитељом, са сјевероистока граниче са хрватским селима Билајем и Рибником.

Са јужне стране планина Велебит са својим највишим врховима (Висо-

чица 1.619 мнв која доминира околином, један је од најљепших видиковаца Велебита Вагански врх 1.757 мнв) и други масиви Велебита затварају територију Дивосела, Читлука и Орница и спречавају продор и утјецај топлих морских вјетрова са Јадранског мора и медитеранске климе, а са сјеверне стране изложени су хладним сјеверним вјетровима и оштрим зимама са врло ниским температурама (некада и до -30 степени) и високом сњеговима. Љета су са пуно сунчаних дана, са високим дневним температурама, дани топли и врући, ноћи врло хладне. Прије Другог свјетског рата приликом пописа становника 1931. године Ди-

восело је бројило 2.164 становника, 512 домаћинстава; Читлук 570 становника, 97 домаћинстава; Орнице 164 становника, 25 домаћинстава. Сва три села бројила су 1931. године 2.898 становника и 634 домаћинства. Број становника и домаћинства од пописа 1931. године до рата 1941. године мијењао се, углавном повећавао.

Било је доста породица које су имале више од осморо дјеце. Важно је напоменути да су сва три ова села од насељавања чинила једну јединствену цјелину, једна парохија, исти народ, родбински и „кумовски“ повезани, исти обичаји, језик и култура.

155 СОЛУНСКИХ БОРАЦА

Према утврђеним подацима Дивосело је дало 132 добровољаца на Солунском фронту, Читлук (лички) 18 и Орнице 5 добровољаца. Укупно сва три ова села дала су 155 солунских добровољаца. Солунски добровољци Дивосела, Читлука и Орница, та плејада младих људи расутих по свијету, по рудницама, шумама и радилиштима Сјеверне и Јужне Америке имала је своју отаџбину коју је у срцу носила, и била спремна да се за њу бори у томе мутном времену свјетске катаклизме. Српски добровољци имали су високо развијену српску и православну свијест, били су носиоци међународних толерантних односа. Све им ово није за-

боравила власт НДХ, па су Солунски добровољци међу првима били жртве усташких злочина 1941. године, они и њихове породице.

За исказана јунаштва и херојске подвиге, за испољену изузетну храброст на ратишту на Солунском фронту одликовано је 7 солунских добровољаца из Дивосела Карађорђевог звијездом са мачевима, 5 добровољаца одликовано је златном медаљом Обилића, Ордену белог орла 1, одликовано за храброст 6 солунских добровољаца и Албанском споменицом 2 солунска добровољаца.

Из Читлука су 2 солунска добровољца одликована за храброст.

Личка олимпијада окупљала и по 20.000 људи

Крајем 19. и почетком 20. вијека спорт и физичка култура младих Дивосела, Читлука и Орница постала је све већа преокупација и потреба. У школама се оснивају спортска друштва, соколска друштва у селима, које углавном воде просвјетни радници, гимназијалци, препарандисти и студенти, којих је у ова три села почетком 20. вијека било много.

Почетком 20. вијека у Јасиковцу су били изграђени тениски терени, гдје су дјеца богатих грађана играла „господски спорт“.

Спортски живот у Дивоселу, Читлуку и Орницама наставио се одмах после „завршетка“ Другог свјетског рата. Соколска друштва престала су са радом, али су се пронале нове форме и облици, нови садржаји на којима се окупљају сеоска и школска омладина ових села. Група интелектуалаца из Дивосела, ентузијаста, да би заживио спортски живот и спортски дух међу младим генера-

цијама ових села, да отму забраву традиционалне спортске игре и обичаје наших очева, онако како су то чинили наши прадедови када су насељавали ове крајеве, организовали су 1956. и 1957. године први пут такмичење у „старим“ спортовима, како би млађим генерацијама остале у сјећању спортске манифестације које су његовали њихови преци. Прва такмичења у „старим“ дисциплинама које су тада изведене биле су:

- Бацање камена с рамена
- Скок у даљ ступе
- Натезање конопа
- Коњске трке (без седла)
- Фудбалска утакмица
- Натјецање у трчању (утрковица)
- Разне дјечје игре (мачевање, трчање у врећи, (цаку))

Ова спортска манифестација масовно је прихваћена код народа ових села, посебно код сеоске, средњошколске и студентске омладине. Године 1965. ова спортска мани-

фестација сели се са Малих бара код Присоја на ливаде у центар села Дивосела заселак Вујновићи – Ђурини зване Оке. Тада су ове спортске игре добиле назив Сеоске спортске игре ОКЕ Дивосело. Име су добиле по два велика извора – врела питке воде који по свом оригиналном, природном изгледу према легенди подсећају на два ока у глави, па их је народ звао „очи“ односно Оке.

Године 1974. Оке су укључене у програм слета Братство – Јединство. Од те године па све до распада СФРЈ на Окама учествују чланице слета Братство – Јединство и то градови из Лике: Госпић, Грачац, Оточац, Титова Кореница, Доњи Лапац, градови из Боснаке Крајине: Бихаћ, Приједор, Бањалука, из Беле Крајине: Ново Место, градови са Кордуна и Баније: Карловац, Сисак. На овој спортској манифестацији, названој Личка олимпијада присуствовало је до 20.000 људи.

све што би могло указати на обим њихових злочина. Према подацима које наводи др Ђуро Затезало логор Јадовно као комплексно стратиште радио је 132 дана од маја до августа 1941. године. Према прикупљеним и истраженим подацима, аутор долази до процјене да је у њему ликвидирано на најмонструознији начин 40.123 невиних жртве, од којих 38.010 Срба, 1.998 Жидова, 88 Хрвата.

● Да ли постоје још неки историјски извори?

– Милан Баста, генерал у пензији, публициста, у књизи *Рајн је завршен 7 дана касније*, позивајући се на изјаве учесника НОР-а и партијских радника из Госпића, који су учествовали и Комисији, која је после рата истраживала податке о страдању у логору Јадовно тврди да је ту убијено између 50 и 60 хиљада људи. Неки извори тврде да је у логору убијено 70.000 људи. Све заточенике у логору усташе су побиле и бациле у крашке јаме на Велебиту. Акцијом италијанске војске затворен је комплекс концентрационих логора Госпић крајем августа 1941. године. Дивосело је као највеће у околини Госпића стално било на мети усташа, све до 4. априла 1945. године, када је према изјавима парти-

занских официра Госпић био не ослобођен, него заузет. Важно је напоменути да у времену од 1941–1945. године ниједна кућа, нити стамбени објект није остао у Дивоселу, село су усташе (читај Хрвати) претворили у згариште.

● Зашто се каже да Госпић није ослобођен?

– Да би неко мјесто било ослобођено треба постојати интерна жеља становника тога мјеста за ослобођењем. Те жеље у Госпићу, једном од најјачих усташких гнијезда у НДХ, није било.

● Каква је била судбина наших храмова?

– У току Другог свјетског рата Српска православна црква на овим просторима систематски је уништавана. То се наставило и у послјератном периоду, континуирано. Службена политика је преко својих истомишљеника Срба на све могуће начине уништавала Српску православну цркву. Заувјек су остале порушене, или у статусу рушевина српске цркве у Дивоселу, Орницама, Врепцу, Могорићу и бројним српским селима Лике, док су у свим хрватским селима Лике цркве „нормално радиле“, вршени вјерски обреди и подизане нове, чак тамо гдје их никада није било.

● Пола вијека касније Срби су доживјели исту судбину.

– У Дивоселу је 1991. године било 413 кућа, 276 уселених и 137 викенд кућа. Хрватска злочиначка операција *Медачки џеј* одредила је судбину овога краја, који је прије тога 18 мјесеци био под заштитом УНПРОФОР-а. Током грађанског рата у Хрватској убијено је 75 мјештана Дивосела, од тога 12 жена.

● Колико је жртава било током злочиначке акције Медачки џеј?

– У самој злочиначкој операцији *Медачки џеј* у нападу 9. септембра 1993. године убијено је 30 мјештана Дивосела, 2 тијела нису пронађена (Вујновић Ђуро и Јованчевић Милош), иако су ова села била под заштитом снага УН. Погинуло је 20 мјештана Читлука, од тога у операцији хрватске војске 9. 9. 1993. године 12 мјештана (9 жена). Посмртни остаци Пјевач (Дане) Стеве нису пронађени. Иза разарања у ратном паклу остала су само црна зграштва и остаци темеља некадашњих домаћинстава. Сви стамбени и привредни објекти су запаљени, минирани, уништени, као и сва инфраструктура.

● Каква је ситуација данас?

– Данас, 80 година касније Дивосело, Читлук и Орнице су пушта села. Нема више колјевке ни дјечјег плача. Све је етнички очишћено, започето у Другом свјетском рату 1941. године, а довршено у грађанском рату у Хрватској 1991–1995. године. Сви историјски, антифашистички и културни споменици су порушени, школске зграде, Спомен дом у Дивоселу, стамбени и господарски објекти, уништена инфраструктура, гробља оскрнављена, нема трагова живота. Све је пусто, рушевина до рушевине. Када човек дође у ова села, која су некада имала 3.000 становника, има осјећај да је дошао у простор у коме је вријеме већ одавно стало. После рата 20 година није било регрута за војску из ових села. Ријетко које преживјело дијете из ових села је имало оба родитеља, а пуно их је било и без оба родитеља. У села више не стижу поштари, ни писма. Нити их ко шаље, нити има ко да их прими. Прошлост се не може мијењати, али се из ње може научити. У селима је обновљено неколико кућа у којима нико не живи. Само преко љета дође понеко да види гдје је било породично огњиште, оде до гробља да запали свијеће, и враћа се...

СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВА РОЖДЕСТВА ПРЕСВЕТЕ БОГОРОДИЦЕ У ДИВОСЕЛУ

Према историјским записима Брајковића, Главинића и Лопашевића Дивосело је у дотурско вријеме било насељено, имало своју цркву на мјесту које се називало Клиса (кота 588), а тај топоним је задржан до данас. Познато је да су Срби приликом насељавања подизали цркве и манастире да наставе културни и духовни живот, онакав какав су имали у свом завичају. Године 1700.

Дивосело је имало 70 кућа са свештеником.

Са генерације на генерацију старијих Дивоселана преносило се да је на Клиси била црква брвнара, која је у другој половини 18. стољећа „пренесена“ у средиште села на Драгашко Брдо.

У *Старим српским записима и натписима* презентованим у изворном облику (Књига I, 1902. године) записано је: „Године 1781, 29. априла, дођоше мајстори зидари зидати дивоселску цркву, храм Рождества Пресвете Богородице, и почеше зидати и озидаше; 28. јуна отидоше“. Дивосело је имало парохијски дом 1853. године. Црква у Дивоселу обновљена је 1872. године. Цркву у Дивоселу опљачкале су, запалиле и бомбардовале хрватске усташе и италијанске јединице 1941. године. Посљедњи парох у Дивоселу 1941. године био је прота Душан Арамбашевић, који је у задњи моменат успио побјећи усташком хапшењу из Дивосела у Госпић, а затим у Србију. Остаци цркве у Дивоселу (купола) порушени су по „налогу“ Народноослободилачког одбора и мјесних власти 1948. године, као и у осталим српским селима општине Госпић, а од грађевинског материјала – тесаног камена озидана је зграда основне школе, мјесна продавница и задружне штале у засеку Пољари. Важно је напоменути да је Дивосело у својој историји изнедрило 14 свештеника са завршеним богословским факултетом, свестрано образованих и умних људи који су остали у сјећању народа овога краја и оставили интелектуалне и духовне трагове у парохијама у којима су службовали у времену.

ЦРКВА СВЕТОГ ДУХА У СЕЛУ ОРНИЦЕ

Српска православна црква у селу Орнице – Силазак Светог Духа на апостоле. Саграђена је 1919. године. Цркву су порушиле усташе 1941. године. Рушевине српске православне цркве у селу Орнице и данас изазовно пркосе зубу времена. Парохијски храм спомиње се у Читлуку 1872. године. Код засека Рајчевићу у Читлуку постоји црквена бара.

Читлукани и Орничани славили су Духове као црквени празник ова два села. Тога дана држали су госте и присуствовали су црквеном збору у Орницама код цркве. Дивоселани, данас у расијању славе 21. септембар, Малу Госпојину, црквени празник Дивосела, а Читлукани и Орничани славе Духове.

ОСНОВНА ШКОЛА У ДИВОСЕЛУ

До 1869. године многа дјеца из Дивосела, Читлука и Орница дорасла за школу, нарочито мушка дјеца, похађала су основну школу у Госпићу. Када је 1869. године отворена основна школа у Дивоселу, школски обвезници из ближњих дивоселских заселака Госпићу: Почуча Брдо, Велика цеста и Обрадовић варош и даље су похађали основну школу у Госпићу, док су из остало дијела Дивосела, Читлука и Орница похађали школу у Дивоселу. Важно је напоменути да после 1900. године у Дивоселу готово и није било неписмених.

Основна школа у Дивоселу престала је редовним радом 7. јуна 1941. године, када је НДХ у зграду основне школе у Дивоселу смјестила усташки стан.

У Читлуку је отворена основна школа 1907. године. До тада су школска дјеца из Читлука и Орница похађала основну школу у Дивоселу. Исте године саграђена је школска зграда са станом за учитеља. Школске зграде у Дивоселу и Читлуку порушила је хрватска војска 1941. и у грађанском рату у Хрватској 1991–1995. године.

ПРИВРЕДНИКОВИ ПИТОМЦИ

Изучавајући историју и прошлост наших предака утврђено је више генерација дивоселске, читлукке и орничке омладине која је у 19. и 20. вијеку изучавала занате преко Српског привредног друштва *Привредник*. Идејни творац и оснивач *Привредника* био је Владимир Матијевић из Кордуна.

Према утврђеним подацима из Дивосела, Читлука и Орница преко *Привредника* ишколовало се 198 младих људи, знатлија свих профила, од тога из Дивосела 157, Читлука 34 и Орница 7. Школска младост враћала се у већа мјеста у Хрватској, гдје је дала огроман допринос економском и интелектуалном развоју ових средина. У урбаним центрима као што је био Госпић, носиоци развоја су

били бројни трговци, те разни обртници, управо они, који су се обучени враћали у свој завичај, да му помогну да се извуче из „заосталости“. „Ницали“ су нови привредни објекти, трговине, занатске и обртничке радње, стварала се у Госпићу једна интелектуална елита, која је давала печат развоју овог краја, што је имало великог одраза за становништво ових села.

Нажалост, велики број *Привредникових* питомца стрјељани су, или су „оставили своје животе“ у току Другог свјетског рата у злогласним логорима Матхаузена, Дахауа, Бањици, Јасеновцу, Јадовном, или заробљеничким логорима широм Њемачке, Норвешке, Италије и ратиштима широм Југославије.

РУШЕЊЕМ ТЕСЛИНОГ СПОМЕНИКА ХРВАТИ СУ ИЗРАЗИЛИ РАСКИД СА ПРОШЛОШЋУ

– Нису госпићки Хрвати минирали и порушили споменик Николе Тесле на истоименом тргу у Госпићу зато што је Никола Тесла измислио струју и дао огроман допринос на пољу науке, већ зато што је Никола Тесла Србин. Рушењем споменика и уклањањем спомен-обилежја, хрватски народ је изразио свој раскид с прошлостју. У Госпићу, Дивоселу и околним српским селима углавном су порушени сви антифашистички споменици. У мјестима са хрватским становништвом антифашистичких споменика није ни било. Сви су они махом били уз НДХ.

У Госпићу објешено 97 Срба

Међу злочине које су усташе чиниле на Србима у Госпићу, поред изнуривања глађу у госпићкој казнионици, убијања метком, батом, маљем, кундаком, спаљивања живих људи и масакрирања спада и вјешање живих људи од малолетног дјетета до изнемоглих старца и инвалида. У самом граду Госпићу у току рата остала је мања група Срба, која није успјела побјећи, неки од њих повјеровали су усташкој демагогији и пропаганди, који су говорили да све оне који нису криви ни за шта неће дирати, да могу слободно живјети у Госпићу без проблема, сви они који су лојални власти НДХ нека се не плаше, ништа им се неће десити. У таквој заблуди многе су држали све до 1945. године. Но, како су се партизанске јединице приближавале Госпићу 1945. године, тако се ближио крај овом несрећном српском народу.

ПОП ЈОЛЕ ИЗДАВАО НАРЕДБЕ

Најодговорнији за злочине вјешањем у Госпићу био је католички поп Јосип Бујановић, звани поп Јоле, велики жупан жупе Гацка и Лика са својим сарадницима. У архивама нема докумената о вјешањима у Госпићу, неко их је намјерно уништио и склонио, да се сакрију трагови злочина којег су починиле усташе над оно нешто преосталих, наивних Срба. Налози за егзекуцију и вјешања ишли су из Уреда попа Јоле / „који је добијао наређења одозго“ / и то углавном усмени, жупном уреду у Госпићу. Они су као вјерни извршители „издавали прогласе уз пописе осуђених и обзнањивали датум извршења пресуде“. У госпићком затвору су формиране и припремљене групе за вјешање, односно ликвидацију, обично групе 10 до 20 лица. Тада би за њих написали листу, обично са једним но-сиоцем оптужбе.

У архиву Југославије, фонд ратни злочини стоји записано:

„Дана 4. априла 1945. године / на дан напада на Госпић и његово заузимање / дошли су у кућу Милке Вујновић усташе Сертић и Шнајдер те је одијели из куће, пошто је била болесна и није могла ходати. Ставили су је у кола и одвезли са кћерком Недељком у непознатом правцу и тако их убили. Наређење за то издао је велики жупан Бујановић „поп Јоле“.

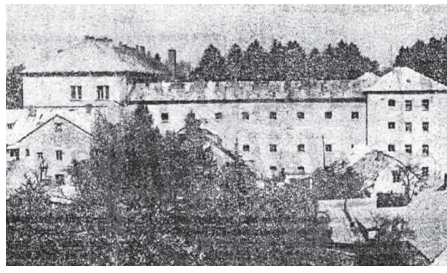
Усташе су почетком 1945. године докрајчиле остатак Срба у Госпићу. Интересантан је случај Тихомира Оклобције, мајора Југ. војске, инвалида без ноге из Априлског рата, човјека који је служио разним обавјештајним службама и био је под заштитом Италијана. Све то му није помогло. Објешен је само зато што је био Србин. До посљедњег дана боравка у Госпићу, усташе су ликвидирале све Србе. Настојали су да не остану на животу ниједан Србин, као свједок ужаса и пакла, да не би јавност сазнала истину шта су ови монструми чинили у Госпићу, како би сакрили трагове злочина.

ВЈЕШАЛА НА ТЕЛЕГРАФСКИМ СТУПОВИМА

По директиви власти усташе су у Госпићу поставили неколико вјешала, гдје су јавно вјешали Србе. Групу од 10 ухапшених грађана Госпића, српске националности усташе су објесиле у ноћи 15. фебруара 1945. године на телеграфске ступове у Билајској улици. Тада дана у тој групи објешене су ћерке угледних грађана и угледних домаћина Савке и Николе Теслић, Софија и Недељка Теслић, Јово Бањеглав из Билајске улице, Дмитар Обрадовић из Госпића, Кока Кекић из Госпића, Тихомир Оклобција, официр бивше Југословенске војске, Душан Почуча из Госпића и Илија Почуча из Госпића.

Тридесет цивила српске националности усташе су 5. 3. 1945. год одвеле на вјешање у Смиљан и повјешале их на путоказе и околно дрвеће на раскршћу путева у Смиљану. Тада је жупска редарствена област издала проглас бр. В.Т. 45 са именима објешених у Смиљану.

У овој групи објешених грађана били су: Дане Лемајић, Србин из Смиљана, Никола Ђаковић, Србин из Госпића, Илија Кекић, Србин из Липа, Босиљка Пјевач, из Читлука, Ковиљка Пјевач из Госпића, Јелена Лемајић из Смиљана, Сара Пејновић из Смиљана, Половина Милка из Смиљана, Фрањка Пантелић из Госпића, Љубица Јовић из Дивосела, Јелена Обрадовић из Госпића, Зора Обрадо-

» Поглед на госпићку казниону, дугогодишњи затвор и једно од централних мјеста комплекса логора смрти НДХ, Госпић-Јадовно-Паг 1941. године

вић из Госпића, Стојан Кравић из Могорића, Илија Кленчић из Шкара, Ева Пезељ из Смиљана, Ђурђица Марјановић из Книна, Даница Лемајић из Смиљана, Јелена Жегарац из Госпића, Смиља Кораћ из Госпића, Јелка Сердар из Широке Куле, Миле Радовић из Косиња, Мања Лемајић из Смиљана, Анка Добрић из Госпића, Душан Кораћ из Госпића, Милева Допућа из Удбине /Госпић/, Симо Почуча из Дивосела, Ђуро Јелача из Радуча, Богдан Почуча из Госпића и Стојан Павловић из Компоља.

Богдан Вујновић ухапшен је од усташке полиције и објешен 14. 2. 1945. год на укрштању путева у Трновачком Новоселу. Он је објешен са још деветорицом сарадника НОБ-а, који су се до тада налазили у усташком затвору у Госпићу. У овој групи објешени су: Радојка Чанак, ћерка Милете Чанка, трговца из Госпића, Марија, Љубица и Мира Кекић / ћерке Лазе и Ике / из с. Липе, Ката из Грачаца, Петар Узелац из Метка, Иван Рубеша из околице Ријеке, Драган Ашић из Св. Јурја и Богдан Делић из Коренице. /Прилог број: 9, 10. и 11: Дивосељани, Читлукани и мјештани с. Липе објешени у Госпићу/.

УБИЈЕНО 33 ДИВОСЕЉАНА МЕЂУ КОЈИМА ЈЕ БИЛО 19 ДЈЕЦЕ

Према утврђеним подацима у Госпићу је објешено 33 мјештана Дивосела од тога 19 дјеце и 5 мјештана Читлука, од тога 3 дјеце. Укупно 38 објешених, од тога 22 дјеце. То је Независна Држава Хрватска 1941–1945. године.

На основу релевантних показатеља у Госпићу је објешено 97 лица. Вјешања Срба вршена су у Госпићу, Подоштри, Оштри, Трновачком Новоселу, жељезничкој станици Госпић, Смиљану, код Јасиковца. Према свједочењима поштених Госпићана, Хрвата, који су хтјели свједочити, то су биле стравичне и сабласне слике злочина хрватских усташа, које су биле присутне на сваком кораку. Недалеко самог Госпића, код православног гробља код Јасиковца подигли су вјешала и ту су свакодневно доводили своје жртве, Србе из Госпића и вјешали их. Позната је сабласна чињеница гдје су објесили чак и мајку са четворо дјеце, породицу Кравић. Вјешањима су страдале читаве породице: родитељи са нејаком дјецом, дјеца, жене, занатлије, интелектуалци, сељаци, старци, инвалиди. Нису се бирале ни методе, ни средства. Вјешало се без суда, само ако су били Срби. Усташе су примијењивале вјешања као метод који је дјеловао језиво, сабласно, застрашујуће.

Наслађивање овим језивим сценама могло је само послужити монструмима, иако се не може говорити да су то радили људи поремећена ума. Све је то радила службена политика НДХ и сви они који су је здушно подржавали од неписмених сељака до високих интелектуалаца.

У знак сјећања и пијетета на објешене ћерке госпићких школа, Србе, много година из Другог свјетског рата Удружење бораца НОР-а подигло је скроман споменик објешеним у Подоштри, гдје су била вјешала / биста младића/.

НИЈЕ ДОВОЉНО ШТО СУ УБИЛИ ЉУДЕ, НЕГО СУ УНИШТИЛИ И ЊИХОВЕ СПОМЕНИКЕ

Код православног гробља у Јасиковцу подигнут је седамдесетих година споменик вјешала, рад академског кипара Вање Радауша.

Ових споменика више нема, хрватска војска их је минирала и порушила 1991. године, да би пред цивилизованим свијетом сакрили трагове злочина, које су починили њихови сународници.

Рушење споменика је такође злочин.

• У току Другог свјетског рата од 1941–1945. године у Дивоселу је погинуло 1.307 становника или (1.155 цивила, од тога 384 дјеце од колијевке до 15. година живота)

• У току НОР-а погинуло је 138 бораца НОР-а, 14 цивила је стријелала народна власт.

• У логору Јадовно усмрћено је 85 мјештана Дивосела (19 дјеце). У Мацолиној јами на Јанчи (Личко Лешће) убијено је 7 мјештана Дивосела

• Спаљено је 29 живих људи од тога десеторо дјеце

• Убијено у Јарчјој јами на Аланку 65 мјештана Дивосела (30 дјеце).

• Убијени у с. Шибубљина – и логору Слано 79 мјештана Дивосела (24 дјеце).

• У Госпићу су објешена 33 мјештана Дивосела, од тога 19 дјеце, а међу њима мајка Јагода Кравић са своје четворо дјеце).

• Петоро дјеце из Дивосела прошло је кроз концентрационе логоре смрти НДХ за малу дјецу од Госпића, Јаске, Јастребарског, система усташких логора смрти Јасеновац – Градишка, Златар, Лобор град (Почуча Милан, Почуча Љубица и мајка Јела Почуча, Јерковић Олгица, Вујновић Марија и Вујновић Милица)... Спасила их Дијана Будисављевић априла 1942. године.

• Укупно носилаца партизанске споменице 1941. године у Дивоселу, Читлуку и Орницама 103. Из Дивосела су два народна хероја: Нада Димић и Миле Почуча.

• У Читлуку и Орницама у времену од 1941–1945. године погинуло је 187 мјештана и то: 153 цивила, бораца и официра Читлука 22 и 12 официра и бораца с. Орнице. Укупно 187 погинулих мјештана Читлука и Орница или 25.48%. Од укупног броја погинулих мјештана Читлука и Орница највише их је погинуло у Читлуку, заклано и убијено у Крушковачама и Орницама (110), у мјесту Шибубљина усмрћено је 17 Читлукана и Орничана, концентрационом логору Јадовно усмрћено је 11 Читлукана и Орничана, објешено у Госпићу 5 мјештана Читлука, спаљен 1 мјештанин Читлука и 5 цивила је стријелала народна власт. Већина мјештана Читлука и Орница погинула је на локалитетима Крушковача, Читлука и Орница, официри и борци погинули су (34) на ратиштима од родне Лике, Неретве и Сутјеске до Сремског фронта. Из Читлука је 13 носилаца партизанске споменице 1941. године, из Орница 6.

СПОМЕНИК У КРУШКОВАЧАМА - ДИВОСЕЛО

Споменикубијеним, закланим и стријеланим Дивосељанима, Читлуканима и Орничанима у збјегу у мјесту Крушковаче које 5. августа 1941. године побише и поклаше хрватске усташе.

Овај скромни споменик подигао је Котарски одбор Савеза бораца Госпић и Савез удружења бораца НОР-а Дивосело, Читлук и Орнице 1956. године, Читлук и Орнице 1956. године као незаборав на прогном, геноцид и тотално етничко чишћење, што га почини војска НДХ-а – хрватске усташе над недужним српским народом (цивилима, женама и бројном дјецом) Дивосела, Читлука и Орница.

Споменик у Крушковачама / Бјелевине/ закланим и убијеним цивилима из Дивосела, Читлука и Орница за вријеме покоља у Дивоселу 5. августа 1941. године порушила је хрватска војска – фашисти (Хрвати) 9. септембра 1993. године у вријеме агресије и довршења етничког чишћења српских села: Дивосело, Читлук, Орнице и Почитељ... Идејно рјешење за споме-

ник дао је Одбор за подизање споменика: Почуча Миле – Брацан, Крајновић Никола – Иличковић и Вујновић Илија – Стуцко. На каменом постолу од бијелог брачког мермера, /димензије 2,25м x 60 см, ограда жељезна 6м x 7м/ уклесана је Партизанска споменица 1941. године са сљедећим текстом:

„На овом мјесту су усташки злочинци 5. 8. 1941. године, не разликујући дијете од одраслога, жену од мушкарца, уз неописиво мучење побили 907 људи, жена и дјеце. Овом успоменом народ Дивосела, Читлука и Орница жели да објективни успомене на ове жртве“.

На споменику је уклесан сљедећи епитаф :

*С тугом вас пратимо
У хладни гроб*

*Јер сваки је од вас
побуњени роб.*

*Ви падосте жртвом
И дадосте све*

*Крв, живот, младост
Ради слободе.*

*Почивајте мирно
У гробници тој*

*Под стијегом слободе
Сви ћемо у бој.*

*Кад скршимо ропство
Ту крваву моћ*

*Пјесмом на онима
Сви ћемо вам доћ'.*

*Пјеват' ћемо пјесму,
Тад другови сви*

*Докончасмо оно
Што започесте ви*

Споменик су порушили хрватски фашисти 1993. године, синови и унуци оних, који су починили покољ у Крушковачама 5. августа 1941. године.

СПОМЕНИК У СПОМЕН-ДОМУ У ДИВОСЕЛУ

Група интелектуалаца из Дивосела и Дивосељана у Госпићу покренула је иницијативу осамдесетих година 20. вијека за изградњу новог дома културе у виду спомен-дома са спомеником гдје ће бити исписана сва имена и презимена погинулих бораца и цивила, будући таквог споменика у Дивоселу није било. У Дивоселу је било више споменика из НОР-а погинулих борцима и цивилима. Споменици су били „расути“ на просторима Дивосела и Читлука. Преовладавало је мишљење да све те споменике и спомен-обилежја треба објединити на једном мјесту ради посјета екскурзија, делегација, појединаца, да то буде спомен-дом са друштвено корисним садржајима. Спомен-дом је изграђен и предат народу на коришћење 2. августа 1981. године. Ово је наш Јад Вашем, мјесто нашег највећег страдања. У централном холу спомен-дома налазио се споменик у виду растворене књиге на којој су била исписана имена погинулих бораца и цивила Дивосељана у Другом свјетском рату у времену од 1941. до 1945. године. На споменику је исписан текст:

„Својом крвљу од 1941–1945. године исписали сте своју историју борбе за сретнији живот нашег човјека и за срећу наших народа, за људско међу људима, за братство и јединство у времену и трајању“.

» Час историје у Спомен-дому у Дивоселу

• Књиге професора Миле Рајчевића *Дивосело, Читлук и Орнице у времену и трајању* (1.000 динара) и *Историја школства Лике 1572 – 1995* (500 динара) могу се наручити путем телефона 060 554 66 12.

» Капетане, знам да више нећу видјети слободу и Српску Спарту - Митрополит Јоаникија у пратњи наоружаних партизана

Мајор Удбе о посљедњим данима митрополита Јоаникија Липовца

Радоница Рака Ивановић, пензионисани мајор УДБЕ, носилац више ратних и мирнодопских одликовања, посвједочио је, маја 1985. године у канцеларији секретара Мјесне заједнице *Аеродром* (Крагујевац) о страдању и убиству митрополита Јоаникија Липовца.

— Једног дана сам добио наређење да одем у Аранђеловац и јавим се другу Зечевићу који за мене има специјалан задатак. Када сам стигао, рекао ми је: „Слушај друже Рако, ти си наш повјерљив човјек, искусан и мораћеш да се позабавиш са једним затвореником који се налази овдје у Аранђеловцу у вили Малер. То је издајнички свештеник из Црне Горе, зове се Јоаникије Липовац, митрополит је. Наши су га ухватили у Словенији и по налогу друга Ђиласа доведен је овдје. Ти ћеш га саслушавати и покушај да од њега много тога извучеш јер он све зна. Посебно обрати пажњу шта зна о Дражи, о Црногорском националном комитету, колико је водећих четничких главешина успјело да емигрира и гдје се крију јер бисмо их тако могли открити и ако их не можемо извести пред наредни суд бар онда да их ликвидирамо. Чини ми се да је тврд, али ће га батине омекшати”.

ИЗМУЧЕН, ЖЕДАН И ГЛАДАН

Када је друг Зечевић отишао наредио сам да ми доведу господина Јоаникија. Пред мене су довели измученог човјека, лице поднадуло од батина, на бради усирена крв. Једва је стајао. Наредио сам да донесу столицу, да сједне и запитао га да ли му шта треба. Тихим гласом је рекао: „Ако може, бар мало воде”. Наредио сам да донесу бокал и чашу и он је то попио наискуп. Погледао ме је измученим погледом и тихо рекао: „Хвала господине, Бог ће ти вратити”. Затражио сам његов предмет и видео у истом написаном руком друга Ђиласа сљедеће: „Ради се о једном од највећих и најокорелијих непријатеља комунизма, сараднику талијанских окупатора и најближем сараднику зликоваца Ђуришића, Станишића и Ђукановића. Организовао је народ Црне Горе да се повлачи у иностранству. Треба му судити народни суд, а ако буде требало и по кратком поступку. Он може да узбурка јавност и иностранство. Обазриво са њим”.

Када сам то прочитао запитао сам га: „Да ли сте Ви свештениче баш ово како овдје пише? Јесте ли бунили народ против комунизма, позивали на борбу против партизана, на братаубилачку борбу?”

Погледао ме је и тихо ми рекао: „Како ја то све чинио велики Бог ми судио”. Наредио сам да му донесу да једе и да се одмори, да га нико не смије тући и малтретирати док ја са њим радим. Недуго послје тога упао је у канцеларију код мене један човјек и рекао ми: „Што ти не устајеш да ме поздравим, ја сам један од челних људи ОЗНЕ за Србију, Василије Чиле Ковачевић. Тако се ја не дочекујем — приповиједа Ивановић.

Одговорио сам му да му нигдје не пише ко је, да носи кожни мантил и да му чиновне не видим и да на челу не пише ко је ко, као и да се није најавио — настаља Ивановић.

БАТИНАЊЕ ДО НЕСВИЈЕСТИ

Оштро ме је погледао, дограбио телефон и позвао Крцуна. Нешто му је Крцун рекао нашта се он смирио и рекао: „Па добро, нека ти буде тако, ја сам мало био преоштар”. Запитао ме је шта је са издајничким попом Јоаникијем нашта сам му ја одговорио да сам тај случај добио тек јуче и да га проучавам још. Он ми је одговорио: „Слушај ти Шумадина, сад ћеш да видиш како се то ради”. Када су довели мученог владика, овај Чиле се устремио на њега, почео да га шутира, пеничи, бацио га је на под и отпочео да га гази. Владика није јаука пустио већ је само говорио: „Боже велики, дај ми снаге да све ово издржим и пријем твој царству без гријеха!”

Како се владика онесвијестио, ја сам рекао Ковачевићу да нема сврхе да га више туче. Ушао је Јеша (један од чувара) и још један од њих, ухватили су владика за руке и ноге и одијели га у ћелију. Ковачевић је попио ракију и рекао: „Ово је само почетак шта га чека и упамтиће се како ми Црногорци кажњавамо издајнике. Неће се он наносити главе”. И отишао је.

У међувремену онај мој чувар Јеша је наставио да туче и малтретира и даље владика Јоаникија па сам га ја послао у премјештај у Крагујевац не знајући да ћу се поново и тамо срести са њим. Гледао сам колико сам могао да заштитим Јоаникија од мучења, али ми није то увијек полазило за руком. Једном је дошла и другарица Спасенија Цана Бабовић да обиђе тог издајничког попа и почела да га вуче за косу и браду у чему сам је ја прекинуо и рекао да је то што ради срамота. Она ме је само погледала и отишла без поздрава.

Мислим да је то било 10. или 11. јуна. Стигао је поново Ковачевић и друг Ђилас. Затражили су да им доведем Јоаникија и у разговору са њим су остали око два сата. Ја сам био у другој канцеларији. Тукли су га, псовали Бога, мајку и ко зна још шта све. Када су изашли из канцеларије, Јоаникије је лежао на поду, лицем окренут надолу. Подигао сам га, позвао чуваре и попроскао га водом. Када је дошао себи, умисо се и ја сам наредио да га одведу да легне и да га нико не дира. Два наредна дана нико га није дирао.

13. јуна 1945. године стигао је друг Ђећа са другом Крцуном. Дочекао сам их и испричао им све шта се дешавало са владиком.

Крцун ми је рекао: „Ма знаш Рако, онај Чиле је свиреп, он је како се прича и оца убио а како да не ради овако са свештеником. Чувај га се јер је незгодан. Већ се на тебе жалио како штитиш

издајнике, али то му није код мене прошло. Буди обазрив и немој му се налазити на путу”.

15. јуна, пошто се мало опоравио Јоаникије Липовац ми је рекао да је био бранилац српског народа, да је штитио људе од зла и да су за њега божје заповијести закон. Још ми је рекао: „Знам ја, мој капетане, да жив одавде нећу изаћи и видјети моје најближе и Црну Гору, Српску Спарту, зрно слободе. Тако је ваљда записано и тако Бог захтијева”.

18. јуна ујутру, мислим да је било око 9 сати, позвао ме је стражар и рекао: „Друже капетане, тражи Вас онај свештеник.

ПРЕД СМРТ ПРЕАО ПРСТЕН

Прије тога из Београда су стигли Ковачевић Василије и Павле Баљевић. Нису ми се јавили већ су отишли до кафане. О њиховом доласку су ме обавијестили моји људи. Када је владика Јоаникије доведен код мене обратио ми се сљедећим речима: „Видим да је дошао онај Ковачевић из Београда, мислим да знам да ме чека смрт па хоћу нешто да те замолим. Видим да си добар човјек, иако си комуниста, па хоћу нешто да те замолим. Молим те да овај мали завежљај када будеш могао пошаљеш мојима у Црну Гору јер ће мене данас убити. Знај да мирно предајем своју душу у руке Богу и сину божјем Исусу Христу. Никога нисам издао, руке окаљао, а Бог ми је свједок колико сам људи спасао...”

И предаде ми комадић крпице у којој је замotan један прстен са три камичка која су највјероватније испала приликом мучења владике. Незадуго послје тога стигао је Ковачевић и рекао ми: „Сад ћеш, начелниче, да ме поведеш мало по околини и до твог Опленаца па да касније завршим оно што сам дошао да урадим”. Сјели смо у цип ја, он и још три његова човјека и обишли Опленац. Све га је интросовало, а посебно гдје је то Карађорђево оружје и какав је јунак био. Предвече смо се вратили у Аранђеловац. Његови пратиоци су ушли и извели Владика Јоаникија.

На моје питање куда ће Чиле ми је осорно рекао: „Ту у Буковик, подно Букуље гдје ће ми бити добро. Ти гледај своја посла јер се ово тебе не тиче!”

Послје једно сат времена цип је пројурио. Отишли су ка Београду. Ја сам одмах ујутру отишао пут Буковика и расписао се код мјештана шта се те ноћи збило. Рекли су ми, један старији човјек мислим да су га звали Миша или некако тако, да је ту од стране једне групе људе доведен човјек са брадом, да је било још, три или четири човјека, да су побијени и да је у оног са брадом пуцао више пута и ту на брзину затрпани уз поток. Док нису затрпани, било је неколико стражара. Кажу да се онај са брадом крстио и гледао у небо — завршава своје свједочење Радоница Рака Ивановић.

Положај Црне Горе у Краљевини Југославији

— Што због општих друштвених околности, што због исцрпљености ратовама 1912–1918, у овој земљи је на крају Првог свјетског рата евидентирано око 150.000 грађана без основних средстава за живот. У наредним годинама омогућавана им је огромна државна помоћ (само 1923. Београд им је омогућио више од 2.000.000 кг жита) ради прехране становништва.

— Путна мрежа је у овим областима уређена као ријетко гдје у земљи: 1918–1929. завршени су путеви Андријевица–Пећ (52 км), Мурино–Гусиње, Беране–Бијело Поље и Пљевља–Рибаревина (73 км), а тридесетих и Колашин–Мојковац–Бијело Поље, Цетиње–Будва, Шавник–Пљевља... Током 1935. изграђен је и асфалтни пут Будва–Милочер, а 1938. пуштена у рад железничка пруга Никшић–Билећа.

— Црна Гора је 1930. добила и своју прву линију авионског саобраћаја, два пута седмично летјело се на релацији Београд–Подгорица.

— Школска мрежа је вишеструко увећана: у односу на 1914, када је у Црној Гори дјеловало 211 школа, већ након првих пет година обнове у заједничкој држави њихов број је порастао на 340. И у наредним годинама овај број се само увећавао; отворане су и нове гимназије и средње школе, уз њих и Трговачка академија у Подгорици и Поморска академија у Котору. Црна Гора, односно Зетска област, била је уз Словенију дуго времена југословенска покрајина за коју се на пољу просвјете највише издвајало из државног буџета.

— Број занатских радњи у периоду 1918–1939. је безмало удвостручен (са 670 на 1.100), а трговачко-угоститељских утростручен (са 720 на преко 2.000). Од готово непостојеће индустрије изграђене су 24 фабрике и предузећа средње величине и уочи рата скоро 1.500 запослених радника.

— На Цетињу, у Подгорици и Никшићу отворена су аматерска позоришта, а на Цетињу и Народно позориште Зетске бановине и Државни музеј са три одјељења.

— Умјесто два биоскопа прије 1914, до 1941. отворено их је и изграђено бар 12.

— У великој држави, црногорском друштву били су приступачнији него икада раније многи модернизацијски, технолошки и стваралачки домети из окружења, а могућност

образовања и запошљавања, односно друштвеног избора, вишеструко је била већа у односу на вријеме прије 1918. године. Заживио је и другачији систем друштвеног вредновања, па је то учинило неважним предности које је у Црној Гори неко имао на основу племенског поријекла или очевих заслуга.

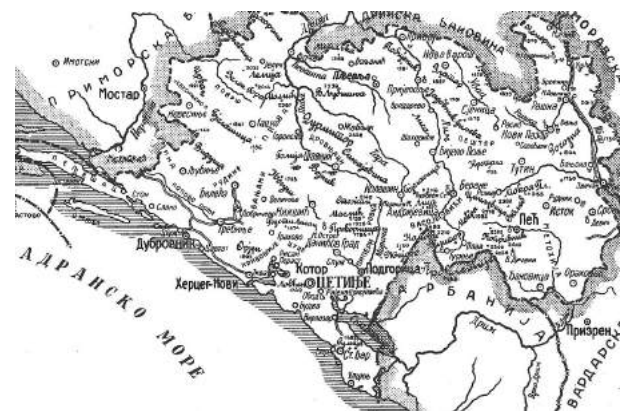
Занимљиво, ове тезе (и закључак) извлачимо из књига др Живка Андријашевића, црногорског државног историчара и идеолога. У његовом фокусу пак нису два кључна питања. Прво се тиче избора митрополита-црногорско приморског Гаврила Дожића за патријарха српског 1938, и то као кандидата двора (србијански геније, владика Николај Велимировић, у то вријеме добио је најмање гласова при избору).

Друго је још комплексније и афирмативније за Црну Гору, а оно се тиче стварања Зетске бановине 1929. Тадашњом одлуком краља Александра и власти из Београда извршена је административна подјела која (види карту) је довела до формирања Зетске бановине. Ова бановина је од некадашње површине од 14.400 км квадратних Црне Горе своју власт проширила на 31.000, што значи да је територија којом се управљало са Цетиња више него дупло увећана. Другим ријечима, са Цетиња се управљало Пећи, Дечанима и цијелом Метохијом, Рашком са Новим Пазаром, цијелом Старом (источном) Херцеговином, Дубровником, Стоном и Пељешцем!

Црногорци су и поред сопствене мегаломаније таквом поставком ствари морали да буду више него задовољни, што се јасно одразило и на резултате избора: Црногорска/Федералистичка странка која је окупљале незадовољне начиним уједињења на изборима 1923. била је трећепласирана (са 24%), а већ 1927. пала на 15% и затим са годинама све више слабила.

Чињеница је да је Црна Гора зарад Југославије жртвовала своју државност и институције, али је исто то учинила и Србија. Било би занимљиво када би по горњим параметрима процијенили степен развоја Шумадије или рецимо Тимочке Крајине, које су поднијеле и огромне жртве за стварање заједничке државе (што казао Владимир Ђоровић, у одбрани сваког мачванског села пало је више ратника него у одбрани Цетиња).

ДР НЕМАЊА ДЕВИЋ

ПОВРАТНИЦИ У ДРНИШКОМ СЕЛУ ИМАЈУ ПРОБЛЕМ СА ДИВЉИМ ДЕПОНИЈАМА

Осим струје и смећа Баљци ништа друго нису добили

Мјештани села Баљци недалеко од Дрниша последњих година имају проблем са нелегалним одлагањем отпада. Иако су се тим поводом обраћали надлежној Општини, бројним институцијама и удружењима за заштиту животне средине, на њихове апеле нико није одговорио, па свакодневно страхују у какав би се извор заразе могле претворити отворене депоније поред којих свакодневно пролазе.

Село Баљци, које припада општини Ружић, смјештено подно планине Свилаје, дуги низ година било је једно од оних у којима није било ни једног повратника. У рату комплетно опустошено, спаљено и опљачкано, без струје, воде и основних услова за живот, није давало превише наде да ће се ту икад више искра живота поново упалити.

Вријеме и животне околности поново су нас демантовали, па се у Баљке временом вратило десетак повратника. И оне који ту живе, али и оне које срце све чешће вуче родном крају, данас у Баљцима исте бригае море. Небрига и немар надлежне општине за село, нелегално одлагање отпада и смећа којим су последњих година затрпани са свих страна.

– Живим и радим у Баљалуци, тамо ми је породица, али сваку прилику користим да с њима дођем овдје у Баљке. Кад год смо слободни, па макар и једном мјесечно, наше ври-

јеме проводимо у селу јер срце све више вуче овдје и желим да моја дјеца што боље упознају мој крај. Што је човек старији чежња за оним гдје се родио је већа, без обзира што то више не изгледа као некада. Уз сву ту љубав иду и они проблеми са којима се сусрећете при доласку – прича рођени Баљчанин Слободан Бибић.

– Ако бих кренуо да набрајам, онда бих издвојио то што нико неће да промијени ни уличну свјетилку када прегори, па сами сакуљамо средства за то. Немамо питку воду, али и то је подношљиво јер хватамо кишницу са кровова па се њом служимо. Оно што нам је највећи проблем, и нама који овдје долазимо са дјецом, али и људима који су се вратили овдје да живе, јесте смеће које нам готово свакодневно довозе из других села. Поред наших кућа пролазе трактори, камиони, комби возила и ту довозе најразличитије врсте отпада без било какве и било чије контроле. У самом средишту села временом је направљена огромна депонија о којој нико не мари.

Страхује, каже, сваки пут када му дјеца изађу прошетати селом или се провозати бициклом. Вјетар и дивље животиње неријетко све то развучу по путу, па никада не зна на шта би могли наићи и са чим се сусрести. Највећи апсурд је, како каже, што становници Баљака своје смеће одлажу у вреће и на сигурно, док га други довозе пред њихове куће и

дворишта. Уз саму сеоску цесту, на неколико локација, истоварене су гомиле шута, грађевинског материјала па су, уз траву која око њих обраста, идеална мјеста за легла змија и осталих гмизаваца.

НА АПЕЛЕ МЈЕШТАНА НИКО НЕ ОДГОВАРА

Бригу око одржавања локалних путева, сеоског гробља, замјене уличних свјетилки и свега осталог, мјештани су хтјели то или не, преузели на себе. Ни то им, кажу, није тешко али туђе смеће не желе у свом дворишту. Депонија са најразличитијим врстама отпада, на којој се неријетко нађу и стрвине угинулих животиња, није само ружна већ и опасна по здравље мјештана, али на бројне молбе да се нелегални довоз смећа забрани, нико им никада није одговорио.

– Дио који се сматра државном цестом се одржава, али то није случај и са читавим сеоским путем, мјесним гробљем. За разлику од осталих села, гдје на одржавању раде комуналне службе у надлежности општине, то код нас није случај. Све што се направи углавном урадимо сами, или сакупили средства да платимо неком кошење или чекамо вријеме љетњих празника па се сами организујемо око чишћења. Није ни то проблем, ни купити свјетилку, ни косити траву кроз село, али

» Слободан Бибић, живот између Баљака и Баљалуке

бар немојте да нас затрпавају оним што никоме не треба.

– Мислим да нико не жели да схвати колико је опасно када вам, на неколико метара од кућа, доведу угинулу овцу, краву или неку другу животињу. Не само ружно, већ и заиста опасно по здравље људи. Несносан мирис њихове трулежи се осјети данима, дивље животиње развлаче те остатке, кости свуда и то је извор заразе који пријети свима нама. Првенствено из тог разлога смо се обраћали надлежној општини, различитим институцијама и удружењима, чак и медијима, али нико изузев нас нам чак није ни одговорио на мејл, а камоли да су реаговали – огорчено али немоћно прича Слободан.

ДЕСЕТАК СЛОЖНИХ ПОВРАТНИКА

О истим проблемима у селу причали смо и са надлежним парохом, свештеником Душаном Вуковићем који је на служби у Баљцима од почетка ове године. Како и сам истиче, још увијек није најбоље упознат са свим с чиме се мјештани Баљака овдје сусрећу, али је у пар мјесеци видео одређене недостатке којих нема у другим селима.

– У селу тренутно живи мање од десет сталних повратника, али често су ту људи који користе сваку прилику да дођу. Када је ријеч о повратницима, углавном су то становници старије животне доби, што код нас и није реткост. Оно што могу рећи јесте да су Баљчани посвећени и свом селу и цркви, сложни су, скупе се кад год им прилике то дозволе и труде се да дају свој допринос заједници. Сами одржавају сеоско гробље и прилазне путеве али, као што видите, немају чак ни један контејнер овдје поред Храма гдје могу одлагати смеће па исто возе по околним контејнерима, пут до цркве је неасфалтиран, околни објекти су сви порушени, а на путу до села или Храма

немају чак ни један путоказ који овамо води. Чак и до села у којима нико не живи имате неко обиљежје, таблу са називом мјеста или цркве, али овдје то није случај. Још увијек нисам имао прилику сам разговарати са надлежнима па не могу ни тврдити зашто је то тако ни зашто су Баљци изузетак.

У СВЕМУ УСКРАЂЕНИ И ОД ОПШТИНЕ И ОД ДРЖАВЕ

Више од двије деценије чекања требало је да макар струја стигне у Баљке, али ни прије ни након тога, никаквог помака више није било. Државна обнова углавном их је заобишла. Оно ко овај крај не познаје добро, ни пут за Баљке није једноставно наћи, па од општине којој припадају, чини се, баш никакве користи и привилегија немају.

– Струју смо чекали више од двије деценије и мислим да не постоји онај ко за све то вријеме није слушао о Баљцима и апелима ових људи да им се макар струја доведе. Када се то коначно реализовало опет је све стало и ништа се више у селу није урадило, направило. Државна обнова је прошла како је прошла, а то значи да је већина људи који су подносили захтјеве добили одбијенице из, могу слободно рећи, неоснованих разлога. Иста ситуација је била и са нашом породичном кућом, кућом мојих родитеља којима је ускраћено право на обнову. Ако мало прођете кроз село јасно можете видјети да је већина кућа и данас порушена, а оно што је сређено и направљено углавном су људи сами обнављали да би имали гдје доћи. Укратко речено, готово ништа изузев те струје ми овдје нисмо успели остварити ни двадесет пет година након рата, зашто је то тако није на мени да говорим, али би вољели знати зашто смо баш у свему ускраћени и скрајнути – искрено ће Слободан.

ВАСКА РАДУЛОВИЋ И СРБИ.ХР

НЕ ОДУСТАЈУ ОД ЖИВОТА ОВДЈЕ

Једино мјесто окупљања у Баљцима је храм посвећен Светом Јовану Крститељу, до којег води још увијек неасфалтирани пут. Но, и пут и помоћне објекте, намјера им је да покушају сами обновити јер од живота овдје не одустају, а ни у чију помоћ више не могу да се уздају. – Оно најважније што људи из овог краја нису изгубили је љубав и приврженост према свом селу и упорност и воља да дају свој допринос у његовом одржавању. Како до сада нису имали гдје ни да се окупе, након литургије у храму, сеоске славе или било којим другим поводом, сада им је намјера да сами обнове објекат у близини храма који је некада био сеоска школа. Све то изискује и много времена, дозвола али и новчаних средстава и неће бити баш једноставно, но другог избора немају јер очигледно да ни на чију помоћ не могу рачунати – и због нас планове Баљчана свештеник Душан Вуковић који ће, како и сам истиче, на том путу учинити све да им помогне да ово село макар мало оживи. За вријеме нашег разговора са свештеником и Слободаном, неколико временских Баљчана окупило се да нам потврди све оно што су рекли. Они, кажу, не би да се експонирају јер се плаше да себи не направе проблем, да под старе дане не доживе неку непријатност. Због чега страхују, није тешко закључити јер слика села данас говори више од било које ријечи. Све оно што околна села имају, Баљци још увијек немају, као да не постоје на мапи матичне општине. Једино што им није ускраћено јесте смеће, и то туђе у сред њиховог села.

» Свештеник Душан Вуковић

СЛАВОНСКИ РОБИН ХУД ПЉАЧКАО ЈЕ БОГАТЕ ДА БИ ПОМАГАО СИРОМАШНЕ

Животни пут Јове Чаруге и након 96 година голица људску машту

Упросторијама Осјечког пододбора СКД Просвјета, организовано је 14. маја предавање под називом Јован Станисављевић Чаруга. Путем презентације, предавач Зоран Јакшић, професор историје, присутнима је приближио лик најпознатијег славонског хајдука из доба Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца.

Јован Станисављевић Чаруга родио се 27. фебруара 1897. године у славонском селу Барама (данас Славонске Баре) недалеко од Ораховице као дијете Ике (рођ. Смиљанић) и Прокотија Станисављевића, Срба по националности.

У свом кратком, али бурном животу, прошао је пут од мобилизованог војника, потом дезертера у Аустроугарској војсци, у Првом свјет-

ском рату па све до разбојника и убице који је пљачкао на просторима Славоније и Лике.

О њему и његовим подухватима још за вријеме живота створене су бројне легенде и приче. Представљао се разним именима као Јово Станисављевић, Никола Дрезгић и Милан Барић. Звали су га Горски тић и Робин Худ, али остао је запамћен као Чаруга. Надимак Чаруга долази од турске речи „џарик“ што значи опанак.

Био је средњег раста, имао црне бркове и косу, тамне очи те био витак, хитар и брз на оружју. Од прикључења у банду разбојника Коло горских тића Чаруга је био позната личност међу сиромашним селацима који су га цијенили јер им је често давао новац, храну, а по-

некад одећу и обућу коју је украо богатима.

Чаруга је био посебно омиљен међу женама и до 1923. промијенио је двадесетак дјевојака. Свакој је

поклањао драгоцјен накит и одећу, а неријетко и новац. С неким дјевојкама се и заручио па је на руци увијек имао један заручнички прстен, мада је у заручничкој вези био са више њих у исто вријеме.

Након што је његова банда четири године пљачкала, сијала смрт, и бјегала властима која га је уз расписану потјерницу прогонила, ухапшен је те суђен за казнена дјела убиства и пљачке.

Чаруга и његових једанаест ортака оптужени су да су у разбојничкој банди под његовим водством починили 28 недјела, а он сам проглашен је кривим за свеукупно 27 недјела. Обучен као за свадбу, с краватом, лакираним ципелама и гамашама од свога одласка на онај свет Чаруга одлучује да направи највећу икада

виђену представу па ће остати трајно записано да када га је општински чиновник прозвао: „Јован Станисављевић!“, Чаруга је надодao: „Ја сам Јован Станисављевић Чаруга.

Мој наклон, господине крвниче. Збогом народе, Чаруга путује!“

У зору 27. фебруара 1925. године, на свој 28 рођендан, у дворишту Краљевског судбеног стола у Осјеку пред више од 3000 људи Чаруга је објешен, а његово срце куцало је још 13 минута. Јован Станисављевић Чаруга покопан је на осјечком гробљу Св. Ане, а о његовој гробу брине се Влада града Осјека. Једна од легенди, која је и данас мистерија, каже да се на гробљу Св. Ане на дан након Свих светих све цвијеће премјешта на његов гроб.

СЛАВКО БУБАЛО/СРБИ.ХР

У ЗРЕЊАНИНУ ОДРЖАНА ПРОМОЦИЈА НОВЕ КЊИГЕ ИСТОРИЧАРА ДР МИЛАНА МИЦИЋА

КОЛОНИСТИ СУ И НАКОН 100 ГОДИНА У ВОЈВОДИНИ – НЕВИДЉИВ НАРОД!

У Зрењанину, у Народном музеју 17. јуна 2021. године одржана је промоција књиге др Милана Мицића *Колонистичка насеља (1920–1941) Банат, Бачка и Срем* поводом 100 година од колонизације. Издавачи су Банатски културни центар из Новог Милошева и Културни центар Лукијан Мушицки из Темерина. Милан Мицић у својој књизи описује 20 колонијских насеља Банатско Карађорђево, Александрово, Војвода Степа, Владимировац, Хајдучица, Алекса Шантић, Растина, Сириг, Луцац, Црно Брдо, Липовача, Банатско Вишњићево, Банатски Душановац, Војвода Бојовић, Ковин, Селеуш, Подлокан, Танкосићево, Павлиш, Руско Село. Књига је настала као збир фелтона који су излазили у листу Савеза Срба из региона *Српско коло*.

У периоду од 1921. до 1941. трајао је велики колонијациони талас када је Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца, касније Југославија населивала своје сјеверне крајеве Банат, Бачку, Срем, Барању и Славонију српским ратним добровољцима из динарских крајева Краљевине, српским општантима из Мађарске и Румуније и српским становништвом Баната. Тада је створено близу 200 нових насеља у којима је пред рат живјело око 100.000 људи.

СТИД ОД ПАМЋЕЊА

Аутор књиге историчар др Милан Мицић констатује да су колонисти до сада у Војводини и Србији невидљиви народ.

– Српска културна јавност не зна много о нашим прецима добровољцима. За вријеме бивше Југославије постојао је „стид од памћења“ или „страх од сјећања“. Врло брижљиво и систематски према солунским добровољцима се његовала „култура заборавља“. Зато сви ми који смо се окупили покушавамо на ову стогодишњицу колоније кроз разне програме, књиге, изложбе да обновимо сјећања на њих.

Колонисти су подигли на „четири колца“, на лединама

» Кустос Димитрије Михајловић, аутор др Милан Мицић, етнолог Богдан Шекарић

скоро 200 насеља, изградиле своје куће, изградиле јавне зграде, формирали јавни и друштвени живот, формирали породице и подигли гробља.

– Ми морамо послје 100 година препознати себе, препознати своје биће, свој корijen и препознати то да ми јесмо људи са два завичаја. И тамо смо и овдје, ни тамо ни овдје, већ негде на путу у себи, у возу, ни на небу ни на земљи.

Мицић наглашава да смо у обавези да се сјетимо витализма колониста и њихове тоpline.

– Када гледамо њих, видимо велике животе, велика имена и велике људе. Ова колонијација је била персонална. Наши преци су били персоне. То су били људи од карактера, знања, вриједности

сти и жилавости. Прије свега спремности да се задовоље малим. Када се враћамо у историју из овог времена, нема других у које ћемо погледати осим њих.

ДЈЕЦА СУ МАСОВНО УМИРАЛА

Градило се, али уз људску муку, људски зној и са десет прстију. Држава им је дала 8 јутара земље ако су били добровољци, а мање ако су били колонисти и општанти. Смјестили су их у штале и магацине.

– Дјеца су масовно умирала. У Бачком Сокоцу у прве три године од укупног броја умрлих 84 посто су била дјеца до 3 године, у Банатском Селу и Карађорђевоу 70 посто су била дјеца до двије године.

Много тога су направили, много тога су направили, као што су бунари, школе, цркве, парохијске домове, солунске домове. Формирали су прве спортске клубове.

– Свако село је имало своју читаоницу и књижницу, држали су предавања и течајеве.

САЗНАЛИ СМО ИСТОРИЈУ ЗАБОРАВЉЕНИХ МЈЕСТА

Димитрије Михајловић, кустос историчар истакао је једну занимљиву ситуацију која није баш свијетло примјер колонијације.

– Црно Брдо код Фекетића била је колонија која је насељена на мјесту које је апсолутно изоловано од остатка свијета. Данас оно не постоји, чак ни људи у самом Фекетићу нису упознати са тиме да је таква колонија постојала.

Михајловић наглашава да однос према колонистима и њиховом наслијеђу није у потпуности дефинисан.

– У то смо се увјерили на терену. Били су нам потребни предмети. Знамо шта се десило у Бачкој 1941. велики број људи је отјеран у логоре и велики број предмета је уништен. Са таквом ситуацијом што се предмета тиче, а и са социјалистичком управом послје 1945. ми

се сусрећемо са ехом читавог низа промјена од 1921, па све до данас. И долазимо до ситуације да потомци не знају да ли су њихови преци овдје рођени или су дошли однекуд много раније. Ношће, ордење, оружје, већином су изгубљени. Да ли је нестало, уништено, продато, дато у старо гвожђе.

ОТВОРЕН ВЕЛИКИ БРОЈ НАУЧНИХ ПИТАЊА

Етнолог Богдан Шекарић види значај ове књиге управо у броју отворених нових научних питања која ова књига даје.

– Захваљујући оваквим монографијама и историјским подацима број тема које се отварају су безграничне, а свака од њих захтјева временски период за истраживање. Милан Мицић је пионер у томе и он попут багера нама оставља прави трагас којом треба проћи. А све оно што треба извести остаје испред оних који себе препознају као будуће добровољце. Неког великог признања неће бити, новца неће бити, али то је за нас подвиг. Ко тражи одговоре на нека питања везана за колонијацију пронаћи ће их у Милановим књигама – рекао је Шекарић.

У склопу промоције наступила је женска пјевачка група *Врешено* из Банатског Карађорђевога, а модератор је био Радван Влаховић, који је уједно и уредник књиге.

Штампање ове књиге помогли су Градска управа Новог Сада, Културни центар Темерин и општина Темерин, општина Нова Црња, општина Мали Иђош, МЗ Александрово, СКЦ Руско Село, Удружење потомака добровољаца *Краљ Пејтра Први* из Алексе Шантића.

Поводом 100 година од колонијације у Војводини етнолог Богдан Шекарић и историчар Димитрије Михајловић припремају велику изложбу која ће бити отворена у новембру у Музеју Војводине.

ДРАГАНА БОКУН

ОБИЉЕЖЕНО 79 ГОДИНА ОД МАСОВНОГ ПОКОЉА СРБА У СТАРОМ БРОДУ

У Старом Броду код Вишеграда служен је парастос и положени су вијенци поводом 79 година од злочина над више од 6.000 Срба Сарајевско-романијске регије, које су побиле усташе Јуре Францетића.

Усташке јединице, предвођене Јуром Францетићем, покренуле су у прољеће 1942. године офанзиву са намером да протјерају и побију српско становништво из источног дијела БиХ да би оствариле свој циљ – границу НДХ на Дрини.

Офанзива је почела у марту и кретала се према Дрини, потискујући испред себе десетине хиљада избјеглица. Прелаз у Србију у Вишеграду су блокирали Италијани, па је један број људи кренуо према Старом Броду и Милошевићима, по тешком терену и изложен нападима усташа и муслиманске *Ханџар дивизије*.

Покољ у Старом Броду и Милошевићима догодио се у прољеће 1942. године, углавном на обали ријеке Дрине, у мјестима Стари Брод и Милошевићи у данашњој општини Вишеград.

Усташе су у том покољу убиле више од 6.000 ненаоружаних Срба, искључиво цивила. Један број људи утопио се у Дрини бјежећи од усташа.

ИЗЛОЖБА О ЈАСЕНОВЦУ У СУБОТИЦИ

У Вестибилу Градске куће представљена је изложба *Концентрациони логор Јасеновац 1941–1945*, аутора Тање Тулековић и Дејана Мотла. Ријеч је о мултимедијалној поставци која свједочи о стравичним догађајима и страдањима у логорима Јасеновац и Доња Градина.

– Изложба се састоји из неколико цјелина које пружају хронолошки преглед дешавања између два свјетска рата, оснивања НДХ, формирања Концентрационог логора Јасеновац средином августа 1941. године, па све до страдања, начина убијања, судбине дјецe логораша, те послератног трагања за члановима породица. Пројекте су да је у овом логору убијено између 500 и 600 хиљада људи – рекла је ауторка изложбе Тања Тулековић, директорка Јавне установе *Спомен-подручје Доња Градина*.

Изложбу је отворио градоначелник Стеван Бакић, захваљујући на прилици да и Суботица пружи свој допринос култури сјећања на жртве усташког геноцида над српским народом.

– Предсједник Србије Александар Вучић најавио је изградњу најсавременијег и највећег спомен-комплекса жртвама Јасеновца, управо на том подручју, у партнерству са Републиком Српском. Надам се да ћемо и том пројекту моћи да допринесемо као град – истакао је Бакић, подсјећајући да је на истом мјесту прошле године била постављена изложба *Дијанина деца*.

По ријечима Млађана Цицковића, шефа Представништва Републике Српске у Србији, ова изложба је велики искорак у настојањима да се страдања у логору Јасеновац представе српском народу, а потом и свима осталима у нади да ћемо ми као потомци опростити, али не и заборавити, а сви други сазнати и разумјети наш бол и наша сјећања.

– Изложба, поред њених основних вриједности, је велики допринос нашој култури сјећања у вријеме када за ту важну одлику човјека и друштва има све мање времена и правог начина да се његује и поштује. Деценијама се заташкавала истина о Јасеновцу, чак толико да ни у сусједним државама, а камоли даље у свијету нису знали ни да је постојао тај страшни логор, та паклена индустрија смрти – истакао је Цицковић.

КОЛОНИСТИЧКА НАСЕЉА (1920-1941)

» Пише: др Милан Мицић

У сјеверним крајевима (Банат, Бачка, Срем, Барања, Славонија) у колонијационом процесу 1920-1941. године формирана је 201 колонија у којима је уочи Другог свјетског рата живјело око 100.000 људи. Основну колонијачку масу чинили су српски ратни ветерана

ни – добровољци из динарских крајева Краљевине Југославије, српски општински из Мађарске и дјелимично Срби из Баната – безземљаци. Колоније су настајале као сасвим нова насеља, обично око мајора бивших велепоседа или на ободима старосједлачких на-

сеља. Колоније су могле бити изразито велике попут Александрова и Банатског Карађорђевога које су уочи Другог свјетског рата имале 4.500–5.000 становника, или сасвим мале попут колоније Мали Жам код Вршца која се састојала од осам кућа.

24.

Степановићево – село српске Јованке Орлеанке

Насеље Степановићево настало је на највећем велепосједу у Бачкој властелинству Рудолфа Котека. На велепосједу налазили су се мајури: Маријин, Алар, Отов, Ирмово, Хенрика, Нови. На Маријином мајуру настала је колонија Степановићево.

Наследница грофа Котека била је Марија Палавичини рођ. Шенборн, италијанска држављанка која је потраживала одштету за штете на велепосједу причинене током колонијације на зградама, железници, сточном фонду, воћњацима и баштама тако да је Министарство пољопривреде Краљевине Југославије 13. септембра 1934. године наложило КБУ Дунавске бановине да „најсавјесније истражи и испита“ јер је „у изгледу да ће са имовином у циљу споразума према њеним потраживањима повести преговори“ и да су „у питању врло знатне своте.“

МАРИЈИН МАЈУР

Маријин мајур имао је изузетно добар положај. Налазио се на прузи Нови Сад–Суботица, имао је жељезничку станицу, године 1910. на велепосједу је била изграђена ускотрачна пруга која је повезивала мајуре и омогућавала транспорт пољопривредних производа до пруге Нови Сад–Суботица. На Маријином мајуру налазиле су се двије зграде за раднике на имању – бироше у којима се могло смјестити 36 породица и велики магацин на четири спрата који је могао да прими 400 вагона житарица. Маријин мајур био је обрастао у хрстову и брестову шуму. Масовно насељавање почело је на Маријин мајур 1921. године када је досељено 155 породица из Лике и Херцеговине са 362 члана.

Према Прегледу насељеника по колонијама на територији Савеза аграрних заједница из Новог Сада од 6. децембра 1933. године наведено је да је у Степановићеву колонизовано по покрајинама 137 породица из Лике, Хрватске и Славоније (Лике), 108 из Босне и Херцеговине (Херцеговине), 7 из Далмације, 3 опганта из Истре и Мађарске, 2 породице из Србије и 1 из Црне Горе. Укупно на простору новог насеља насељено је 332 породице (200 породица добровољаца и 132 породице колониста). Године 1923. село је имало 465 становника, а 1939. године 1.850. У колонији је до 1938. године изграђено укупно 315 кућа.

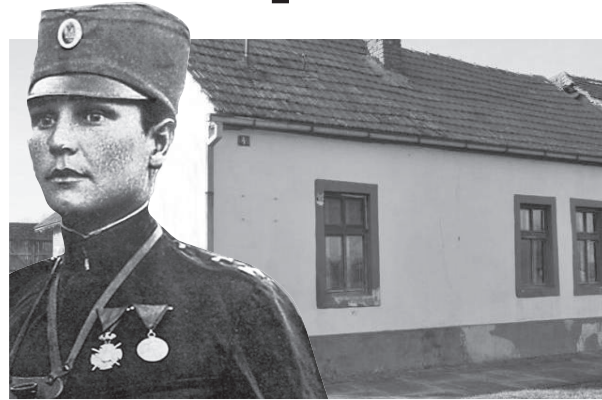
НАСЕЉЕНО 450 ПОРОДИЦА

Прва аграрна заједница из Степановићева 19. септембра 1934. године извјештавала је Савез аграрних заједница за Банат, Бачку и Срем да је у селу насељено 450 породица и да треба да се насели још 50 породица што је био вјероват-

но број породица које су могле да се колонијирају у ново насеље. Иста аграрна заједница у свом извјештају од 25. септембра 1938. године навела је да је у колонији сазидано око 400 кућа. Колонисти су вјероватно исказивали пројектовану цифру колонијације од стране аграрних власти јер је према Исказу колонија на територији бившег Аграрног уреда у Новом Саду од 3. јануара 1930. године наведено да је у насељу Степановићево колонизовано 414 породица. Према Прегледу насељеника по колонијама на територији Савеза аграрних заједница из Новог Сада од 6. децембра 1933. године наведено је да је у Степановићеву колонизовано 258 породица.

Градња кућа у колонији била је процес дужег трајања. Колонисти су прво становали у зградама на мајуру у тјескобним и нехигијенским условима. Прве куће у новом насељу направиле су колонисти из Лике Тодор Јелача и Павле Прибић и колониста са Баније Милан Шкарић 1923. године који се касније вратио у завичај и населио у Петрињу. Према извјештају Саве Бајића потпредседника аграрне заједнице на Хенрика мајуру од 23. јула 1925. године на Марија мајуру налазило се 330 породица и „колонисти су почели у већем јеку довођење материјала за подизање кућа у овом времену љетњем... Материјал стиже у вагонима на жељезничку станицу Пашићево удаљену од колоније 4,5 км.“ Милош Контић колониста у Степановићеву тражио је 20. априла 1925. године позајмицу од 3.000 динара јер „1.000 динара је плата за зидара који диже кућу.“ Све куће су направљене од тврдог материјала – цигле од порушених зграда са Маријиног и околних мајура, а просјечна цијена куће по изградњи износила је 30.000–50.000 динара. Током градње колоније долазило је и до промјене првобитно надјељених кућних плацева. Тако су одлучили Пољопривредног одјељења Дунавске бановине 24. маја 1930. године плацеве размјенили насељеници Драго Косовац и Ђуро Војводић да би „били ближе својих парцела, а Драго Косовац би сем тога дошао са кућом у близину својих рођака“ што је колонисти омогућавало међусобну помоћ приликом обраде земље и олакшавало прилагођавање простору насељавања, као и осјећање веће сигурности на непознатом простору.

Процес насељавања у колонију покренуо се још 1919. године када је Анте Ковачевић са 26 другова – добровољаца из Херцеговине отишао у Министарство аграрне реформе и тражио надиобу земље. Душан Богдановић референт из Министарства упутио их је у

» Кућа Милунке Савић

Нови Сад у Жупанијски аграрни уред на чијем челу је стајао Мојсије Стојковић бивши жупан Бачко-бодршке жупаније са којим су добровољци одмах дошли у сукоб. Мојсије Стојковић притом им је рекао: „Није за вас ова земља него Албаније“, али је ипак издао наређење да им се привремено надијели по 6 к.ј. земљишта на Маријином мајуру, велепосједу Рудолфа Котека. Овај дио Котековог велепосједа већ је био у закупу геометра Жупанијског аграрног уреда Михајла Агбабе који је узео у закуп 100 к.ј. на Маријином мајуру на којем је напао 200 оваца а пуковник Михајло Пачић, такође је захватио велики комплекс земљишта којег је обрађивао тврдећи да је он „господар пустаре“. Српски добровољци, тек изашли из рата са осјећањем ратних побједника и фронтским навикама отјерали су Агбабу и Пачића са овог дијела Котековог велепосједа.

ПРИВРЕМENO ОДУЗИМАЊЕ ЗЕМЉЕ

Насељени колонисти суочавали су се, као и на другим велепосједима, са својом несигурном позицијом, посјеDOM добијеним у закуп, а не у власништво, и промјенама колонијачког статуса који су утицали да им се умањи додијелена земљишна компетенција. Тако је Илији Гаћеши из Грачаца који је био настањен у колонији са четири члана породице и који је надјељен земљом од 8 к.ј. и 660 кв.хв. одлуком Комисије за ликвидацију аграрне реформе од 14. октобра 1935. године одузета површина од 3 к.ј. и 320 кв. хв. јер је одлуком Министарства Војске и Морнарице од 25. септембра 1934. године проглашен за добровољца – неборца. Надјељена земља и поткућница привремено је, на два мјесеца, 1935. године била одузета наследницима Ристе Ашкрабића из Драмешине, код Гацка, мајци Јовани и ћерки Босилки „пошто нису приказали добровољачко увјерење“ али им је одлуком Комисије за ликвидацију аграрне реформе из Новог Сада од 9. маја 1935. године земља враћена. Поткућнице су такође биле одузете, па 23. марта 1935. године враћене

Новици Бјелици из села Меча, срез Столац, Анти Стојановићу из села Гарева, код Гацког, Алберту Визјаку из села Горње Поликве код Цела, наследницима Блаже Вулетића из околине Даниловграда и аграрном интресенту Данилу Туранском. На подручју атара колоније Степановићево земљиште је било додијелено и добровољцима и колонистима који нису живјели у Степановићеву, неки су од колоније били удаљени и око 20 км, а парцеле колониста биле су често разбацане у атару на више мјеста што је отежавало обраду земље. Земљиштем у атару колоније били су надјељени и добровољци – неземљорадници који су живјели у Новом Саду, а дио њих се бавио интелектуалним занимањима па је општински и аграрни одбор из Степановићева 1935. године тражио да се колонистима у Степановићеву уступе њихове парцеле које су биле у близини колоније, а они да добију парцеле на неком другом мјесту.

БРЗ РАЗВОЈ КОЛОНИЈЕ

Близина Новог Сада одредила је брз и интензиван развој колоније, као и способност колониста да се прилагоде новим условима живота и рада. Од 1925. године до 1928. године преко зиме је организована домаћичка школа коју су похађале све жене и дјевојке у селу што је помогло брзом прилагођавању насељеног становништва. Жене и дјевојке из новог насеља у домаћичкој школи учили су се кувању, кројењу, шивењу, хигијени, спремању зимнице, њези одојчета што је знатно утицало на квалитет живота колониста и брзину њиховог прилагођавања новој средини. Др Јован Поповић из Хигијенског завода у Новом Саду у новом насељу одржао је двадесет и једно предавање из области хигијене и здравствене заштите, а 1929. године Хигијенски завод из Новог Сада подигао је у селу Здравствену станицу са купатилом. Према извјештају Прве аграрне заједнице из Степановићева од 19. септембра 1934. године у колонији је лекар долазио два пута недељно, а према тврдњи исте аграрне заједнице од 25. септембра 1938. године „за

подизање купатила на овој колонији дала је субвенцију бачка област Сомбор“.

Колонисти су дијелом добили, а дијелом су куповали пољопривредни алат и справе и показали су изузетно брзу способност прилагођавања раду на земљи. Године 1936. Друга аграрна заједница (херцеговачка) из села купила је 85 плугова, три сијачице за кукуруз, вршалицу, круњач за кукуруз, машину за сијање пшенице и кукуруза. Године 1940. Степановићево је имало преко 1.000 крава и у просјеку 5–6 свиња у домаћинству, а пред 1941. годину колонисти су земљишни фонд увећали куповином за 165 к.ј. земље. Аграрном Каменко Ђирић истакао је описујући рад на земљи колонијиста у Степановићеву:

„Они су се такмичили да унесу новине у обради земље, први у срезу почели су да употребљавају вјештачко ђубриво као важну агротехничку мјеру. Године 1937. потрошили су осам вагона вјештачког ђубрива. Пратили су пољопривредну штампу и радо долазили на предавања која су се одржавала у селу. Принос по к.ј. из године у годину им се повећавао и са много успеха гајили су индустријско биље: шећерну репу, конопљу и хмељ.“ У колонији су се често одржавала и предавања Ветеринарског завода из Новог Сада.

У колонији школа је радила у адаптираној мајурској згради. Према извјештају Прве аграрне заједнице из Степановићева од 19. септембра 1934. године 346 дјеце било је у колонији дораслих за похађање школе, школа је имала четири одјељења и четири учитеља али су школи недостајале двије учитељске радне снаге. Према извјештају исте аграрне заједнице од 25. септембра 1928. године колонија је располагала са пет учioniца „које су разбацане по разним кућама“ што значи да су се поред адаптиране мајурске зграде користиле и приватне куће за потребе одржавања школске наставе. Септембра 1938. године у току је била градња школе са осам одјељења. До краја 1938. године школа је требала да се „подигне под кров“, а за довршење школе тражена је финансијска помоћ КБУ Дунавске бановине и Министарства просвјете. Године 1940. саграђена је нова школска зграда вриједна 1.200.000 динара.

У селу је постојала Народна књијница и читаоница и Соколско друштво. У колонији је био подигнут Соколско-просвјетни дом. Године 1938. Народна књијница у селу имала је 105 чланова и 1.980 књига.

Ново насеље било је дио њемачке општине Нови Футот, а од 1933. године постало је засебна општина. Од 27. новембра 1927. године колонија

Маријин мајур постала је насеље Степановићево. Име села настало је по српском војсковођи из Великог рата војводи Степи Степановићу који је био на челу Друге армије у којој су се борили добровољци српске војске оснивачи села.

МИЛУНКА САВИЋ САМА НАПРАВИЛА КУЋУ

У колонији Степановићево неко вријеме живјела је Милунка Савић. Милунка Савић као радница у Војној одјећи 2 у Сарајеву 10. фебрура 1924. године упутила је допис Министарству шума и руда у којем је навела: „Септембра прошле године молила сам да ми се одобри грађа за кућу у Новом Саду на имању које сам добила као ратни добровољац. Прије неколико дана позвана сам од стране Катастарског уреда у Сарајеву и питали су ме да ли ћу да се селим на имање и на ком мјесту да ми се дозволи грађа... Како сам сазнала да је нека грађа послата за Војводуину за грађење куће добровољцима па како сам сиромашно стања, имам сестру и брата које издржавам и плату свега 430 динара те ми није у могућности да сама шуму сјечем те молим да ми се додијели готова грађа која је послата за Војводуину за грађење куће с тим што се мислим селити сада на 1. април 1924. године на додијелено ми имање. Напомињем да још куће на поменутом имању немам“. Министарство аграрне реформе 18. септембра 1925. године тражило је од Савеза аграрних заједница за Банат, Бачку и Срем да „нека изда грађу молитељици са Рудолф мајура од колонијиста које се нису населили... Молитељици се има издати и цријеп. „Од јесени 1925. године до јуна 1928. године трајао је биро-кратски чвор око надјељене грађе Милунке Савић за градњу куће у Степановићеву. Милунка Савић била је члан аграрне заједнице у Степановићеву, па јој је аграрна заједница на Рудолф мајуру код Новог Сада одбила да изда грађу, а истовремено аграрна заједница у Степановићеву била је задужена са 4.753,88 динара за грађу и цријеп која је наводно издата Милунке Савић. Према извјештају Прве аграрне заједнице од 26. маја 1928. године на Рудолф мајуру „грађу јој нијесу ћели дати“ а према њеној изјави „грађу за кућу добила је и сјекла шуму у Олову у Босни са одборњем Министарства шума, цријеп је купила у Пашићеву и Кисачу и тако је себи кућу подигла“. Према извјештају Прве аграрне заједнице у Степановићеву од 19. јуна 1928. године „госпођа Милунка Савић је добила сјечу шуму од Министарства и грађу довезла неотесану и себи кућу подигла и изјављује да не треба јој више никаква грађа.“

У ХРВАТСКОМ БЛАГАЈУ УСТАШЕ СУ У ПЕРИОДУ ОД 6. ДО 9. МАЈА 1941. ГОДИНЕ УБИЛЕ 520 СРБА

ЂУРЂЕВДАНСКИ ПОКОЉ У ВЕЉУНУ - увод у праксу геноцида над кордунашким Србима

• Вељунски покољ је назив за усташки геноцидни злочин над Србима из кордунашког села Вељун и његове околине око Ђурђевдана 1941. године. Покољ је извршен у Хрватском Благају и био је први масовни злочин геноцида над Србима на Кордуну. То је други већи покољ Срба на територији НДХ, након онога у Гудовцу крај Бјеловара 28. априла 1941.

Ђурђевдан 1941. године освануо је као lijеп сунчан дан. Тога дана Срби се свечаније одијевају, иду једни другима на крсну славу у госте, разговарају о успјесима у обављању пролетне сјетве. Веселе се и радују. Све је раздрагано и свечано. Нико ни у помисли није могао слутити да ће то бити дан нечувеног злочина – геноцида над невиним сељачким становницима Кордуна.

Један од првих масовних злочина нове хрватске власти поглавника Независне Државе Хрватске, др Анте Павелића. Злочин планиран, добро припремљен и организовано изведен по замисли поглавара Павелића и наређењу Еугена Диде Кватерника.

УБИЛИ МЛИНАРА ДА БИ ОПТУЖИЛИ СРБЕ

Управо тога дана, 6. маја, дана весеља и славе, у рану зору, одјекнули су први усташки пуцњи у српским селима Вељуна, Перјасице, Доњег Полоја, Кузме и других насеља. Усташе, емигранти и домаћи Хрвати – усташе, хватали су своје комшије Србе по селима, тукли и затва-

рали на неколико сабиралишта – мучилишта на Вељуну, Перјасици, Слуњу и Хрватском Благају.

Да би могли почети водити такву и озакоњену политику Независне Државе Хрватске, усташке су власти организовале убиство угледне хрватске породице млинара Јосе Мравунца у Хрватском Благају, омиљеног човјека међу Србима и Хрватима. Управо ту на Кордуну, према оцјени усташких поглавара гдје су Срби и Хрвати вјековима живјели у добрим комшијским односима, требало је злочин извршити и њих међусобно завадити и закрвити. То су извели на најподлији могући начин.

Већ крајем априла 1941. године, након првог масовног покоља Срба у селу Гудовцу код Бјеловара, 28. априла исте године, у јупном стану у Хрватском Благају на Кордуну, састали су се усташки повјереник за Вељун Иван Шајфар, жупник Блаж Томљеновић и млинар Јосип Пауновић и договорили се о убиству млинара Јосе Мравунца и његове породице, с тим да одмах прогласе како су то уморство учинили Ср-

» Споменик жртвама усташког покоља у Вељуну више пута је био девастиран

би с Вељуна. О том њиховом договору упознао је њихов официр Здравко Карловић на састанку у Карловцу, 35 пробраних усташа, који су и донијели детаљан план о ликвидацији Јосе Мравунца и његове породице.

На том састанку учествовао је и већ до тада добро познати усташа из села Фурјана, Милан Бунета, који је на саслушању 27. јула 1945. године у Карловцу, поред осталога испричао: „Главна тема састанка била је инсценирање убиства млинара Јосе Мравунца и његове фамилије из Хрватског Благаја к.бр. 37, ради давања повода за масовно хапшење и ликвидацију Срба, мушкараца из Вељуна и околних села.”

Пошто је хрватско село Благај врло пасивно, а сусједно село Вељун у коме су настањени Срби знатно богатије, требало је наћи некаквог повода за ликвидацију људи из Вељуна, како би се

касније народ из Хрватског Благаја могао преселити у српске куће и тамо се стално настанити.

ЦИЉ ЈЕ БИО ОТЕТИ СРПСКА ИМАЊА

На поменутом састанку је Јосип Пауновић из а предложио да присутне усташе једне ноћи отиђу у Благај и тамо ликвидирају хрватску фамилију Јосипа Мравунца. Овим убиством постигао би се двоструки успјех:

1. Убиство фамилије Мравунаца сматрало би се злочином кога су извршили Срби из Вељуна и околице, чиме би се добио повод за јавно хапшење свих мушкараца из Вељуна, које треба тајним начином поубијати, а потом прогласити да су затвореници послани на присилни рад у Њемачку; и

2. Млинара Јосипа Мравунца требало је иначе ликвидирати, јер се он више осјећао као Југославен него

Хрват – католик. Он не симпатизира усташки покрет и навелико конкурира осталим бољим хрватским млинарима из истог села. На састанку су поред Јосипа Пауновића из Хрватског Благаја присуствовали Грашић Перо – Чигрија и ми из Карловца. Сви учесници у дискусији сложили су се са приједлогом Пауновић Јосипа...”

И УЧИТЕЉИ ДИО УСТАШКЕ ЛОГИСТИКЕ

Непосредни организатори на терену били су: жупник Иван Никшић, шеф усташког стана из Слуња, жупник Иван Микан из Огулина, учитељ и усташки повјереник општине Вељун, Иван Шајфар, адвокат Ловро Сушић из Огулина, жупник Блаж Томљеновић из Хрватског Благаја, усташки емигранти који су дошли из Загреба, најближи поузданик по наређењу Диде Кватерника, усташки официр Ивица Шарић, син биљежника из Госпића, Мијо Бабић, Вјекован Макс Лубурић и неколико домаћих усташа из Хрватског Благаја.

Према утврђеном договору, ноћу 5/6. маја 1941. године, усташе обучене у сељачку одјећу убиле су Јосу Мравунца, супругу му Марију, мајку Ану, малољетне синове Ивана и Николу, а дванаестогодишњу кћеркицу Милку бацили у ријеку Корану, јер су знали да она зна пливати и да ће изаћи из воде те им послужити за остваривање њихових подлих намјера. Она је и једина преживјела тај покољ.

жити за остваривање њихових подлих намјера. Она је и једина преживјела тај покољ.

ЖУПНИКОВ ТЕЛЕГРАМ ПТУ

Сутрадан, 6. маја 1941. године, шеф слуњских усташа, жупник Иван Никшић послао је телеграм свим оружанским станицама у котару Слуњу: „Срби у Благају убили су хрватску породицу Јосипа Мравунца. Забрањено Србима излазак из кућа...” Окупљеним усташама у Слуњу у присуству жупника Никшића, расправљајући о судбини похватаних Срба, усташки официр Ивица Шарић им је рекао: „Ја знам да њих има и добрих људи, али шта им за то најбоље можеш, него да им пиштољем просвираш мали мозак...” У помоћ усташама из Слуња дошле су усташе из Загреба, Карловца, Хрватског Благаја, како емигранти тако и домаћи – комшије.

У три дана, од 6. до 9. маја 1941. на превару су усташе похватале 600 Срба мушкараца с подручја котара Слуња и котара Војнић, од којих су 520 поклате у Хрватском Благају, а других 80 је на интервенцију талијанског пуковника Оскара Гритија враћено у камионима с пута према Хрватском Благају у Слуњ и пуштено својим кућама.

ИЗ КЊИГЕ ЂУРЕ ЗАТЕЗАЛА РАДИО САМ СВОЈ СЕЉАЧКИ И КОВАЧКИ ПОСАО

СВЈЕДОЧАНСТВО ДУШАНА НИКШИЋА ЈЕДИНОГ ПРЕЖИВЈЕЛОГ СА МАСОВНОГ ГУБИЛИШТА У ХРВАТСКОМ БЛАГАЈУ

СУДИЈА НИКОЛА ЛАСИЋ ИЗ СЛУЊА НАС ЈЕ ОСУДИО НА СМРТ

Једини који је успио побјећи с тог масовног губилишта у Хрватском Благају и то изнад саме „Попове јаме”, свега педесетак метара удаљене од католичке цркве био је Душан Никшић из Доњег Полоја који је касније свједочио како су се на Ђурђевдан комшије Хрвати изненада појавили са војничким пушкама и оптужбом да су Срби убили млинара Јосу Мравунца.

ЖУПНИК И УЧИТЕЉ СЕ ШЕПУРИЛИ ЗАЈЕДНО СА УСТАШАМА

– Одвели су нас и затворили у кућу комшије Миће Ловрића. Ту је већ било доста затворених људи из нашег села Доњи Полој и неколико из сусједних српских села и заселака. Када су се напљачкали по нашим кућама и сакупили неколико десетака људи, одвели су нас на десну страну Коране. Ту су нас почели тући кундацима и цијевима пушака. Онда су нас довели у Вељун и стрпали у жандармеријску касарну. Тамо смо имали што видјети. Људи по читавом поду леже измрцварени. Добро сам запамтио окрвављеног свештеника Бранка Добросављевића, његовог сина Небојшу, студента медицине, председника општине Тодора Дудуковића, гостионичара Ману Манојловића и Мујицу Вучковића – рекао је Никшић. Он је рекао да је усташе предводио повјереник Дане Маринац.

– Постројише нас у двоврсни stroj. Са стране сваког од нас стаде по један зликовац с колцем у руци, а двојица с предње стране с пушкама у руци окренутих цијеви према земљи, с кундацима према горе. Настаде оно што нитко није очекивао. По реду, са чела, туча и батињање траје док им је воља, док се не озноје и не заморе. Ако би који човјек посрнуо под ударцем коца, предњи усташа би га дочекао кундаком. Кундаци су се ломили на људским тијелима. Кад су нас тако испребијали, дошла су два камиона и стрпаше нас у њих уз поновно кундачење. Рекоше да нас воде на преслушање код поглавника у Загреб. Но када су нас довели до Благаја, зауставише камионе пред школом.

Ту су већ с домаћима били и усташе емигранти. С њима су се шепурили жупник Блаж Томљеновић и учитељ Иван Шајфар – испричао је Никшић и описао мучење које је настало након што су уведени у школску зграду.

– Гледао сам како мом оцу Драгићу чупају бркове, Рафајлу Дејановићу, Ради Дејановићу и другима. Домаћи „мајари” и емигранти – усташе, кундацима ударају вичући: „Устани, сједни, мајку вам српску!” И тако цијели дан и ноћ.

ИСКАЗ МЛИНАРЕВЕ КЋЕРИ

Према његовим ријечима наредног дана усташе су ухапшене Србе постројили испред школе и довели су млинарову кћерку дјевојчи-

цу Милку која је требало да препозна убице свог оца.

– Водили су је између наших редова и тражили да упре прстом у некога од нас. Дјевојчица је на крају изјавила: „Од ових људи није нико. Они људи који су убили моју мајку, оца и браћу имали су друкчије крагне на кошуљама и маје су им другачије него овима.” На то су се издерали на њу и некуда ју одвели.

Након тога Србе су затворили у подрум школе, а увече су довели нове жртве са Вељуна које су батинали и мучили.

– Осмог маја изведени смо из подрума и просторија школе. Чекали смо постројени. У то је у пратњи усташа дошао Никола Ласић, нама познати судија из Слуња, иначе родом из Карловца. Он је преслушавао људе. Али никога није питао за покојног Јосу Мравунца, већ само за оружје. Исте вечери, по пресуди суда Николе Ласића и још двојице усташа, сви смо осуђени на смрт. Негдје око 23 сата судија Ласић је затражио да се издвоји група нас око 36, од укупно пописаних 520 Срба колико нас је било према попису усташе Ивана Шајфара да нас по пресуди убију.

ЛЕТИО САМ КАО ПТИЦА...

Никшић је описао да су распоређени шесторица и осуђених у шест група.

– Уђоше усташе с конопцем и свезаше нас двојицу по двојицу за

руке. Два на челу, руке им клате. Чак и оном усташу који нас је везао дрхте руке. Испред нас ишао је усташа који нас је водио канапом нешто дужим од једног метра. Тако и онај иза нас. Тројица усташа ишла су с наше десне, а тројица с лијеве стране, сви с пушкама и ножевима. У шестој групи био сам ја. Некако сам успио раширати цијеле. Но, био сам свезан с једним старим човјеком из Вељуна. Баш у средини колоне... Још када су ме зликовци везали, испружио сам десну руку и затегао. То ми је омогућило да се већ кад су нас повели, ослободим канапа. Старац је то примјетио, али ме није хтио одати. Из школе смо поведени према католичкој цркви. Пут којим смо ишли био је узан. Усташа покрај мене је мало изостао. Искористио сам тај моменат и скочио преко живице у лијеву страну. Усташа је викнуо: „Побјеже!” Почели су пуцати. Пролетио сам онако бос кроз долину покрај самог бездана. Као птица тако сам пролетио другу, па и трећу долиницу, а затим готово у кораку прескочио цесту и трчао према брду Лисаца. Ту сам био ван усташког пушчаног домаћаја.

Када сам стигао до Лисца, сјео сам на камен да ме бар мало прође смртни страх. Јасно сам чуо пуцање из пушака. Закључио сам да изнад јаме код католичке цркве убијају наше људе.

КОМУНИСТИ НАГРАДИЛИ СУДИЈУ ЛАСИЋА

Овај усташки злочин над мјештанима Вељуна дуго година и након 1945. године био је под велом тајне све зарад „братства и јединства” морало се ћутати о овоме. Исти тај Никола Ласић је постављен од комунистичких власти у Вељуну за председника, а послје и за судију Округног суда у Карловцу. Споменик жртвама усташког покоља у Вељуну више пута је био девастиран. Свети архијерејски сабора СПЦ канонизовао је вељунске страдалнике као новомученике, а протојереја Бранка као свештеномученика, 2000. године.

Вељунски покољ представљао је увод у континуирану праксу геноцида над Србима на Кордуну и цијелој територији НДХ. Број жртава фашизма током Другог свјетског рата на цијелој територији Кордуна износи не мање од 27.457 односно око 30% предратног становништва. Касније у Православној цркви у Вељуну 3. августа 1941. године усташе су мучиле и поклате 200 мушкараца, жена и дјеце из Вељуна, Српског Благаја и Љесковца.

ОБИЉЕЖЕНО 79 ГОДИНА ОД УБИСТВА 54 СРБА У БИЈЕЛОМ ПОТОКУ

У знак сјећања на 54 српска цивила која су на Васкрс 1942. убили усташе у бањалучком насељу Бијели Поток, положени су вијенци и служен је парастос невиним страдалим жртвама међу којима је било жена и дјеце. На Васкрс 1942. догодио се незапамћен злочин над Србима који су извршили комшије Хрвати из бањалучког насеља Дебељаци, прича председник Удружења породица, потомака и поштовалаца жртава усташког терора Бијели Поток Бранко Милинковић чији су чланови породице убијени у овом мјесту.

– Прво су дошли ту до Вујасиновића, њих су све без метка, маљем убили. Послије су убили и Богојевиће, а онда су дошли до мојих Милинковића њих је било 29 – рекао је Милинковић.

Ово је једно од неколико стратишта Срба на подручју Бањалуке из периода Другог свјетског рата.

– Ово је једно од мјеста гдје су невини људи страдали. Имамо једно такво и у Дебељацима, и то треба обиљежити и на Дракулићу – истакао је Горан Шљивар, Одјељење за борачко-инвалидску заштиту града Бањалука. Сваке године, другог дана Васкрса, у Бијелом Поточку окупе се потомци жртава убијених у усташком покољу на Васкрс 5. априла 1942. године.

Усташе су тада мучки убиле 54 мјештанина Бијелог Потока, а највише су stradale породице Вујасиновић, Богојевић, Милинковић, Ђурлић и Адамовић

ГОДИШЊИЦА ХАПШЕЊА ВЛАДИКЕ БАЊАЛУЧКОГ ПЛАТОНА

Усташе су ухапсиле владика Платона и одвели га 5. маја 1941, заједно са протом Душаном Суботићем, архијерејским намјесником из Босанске Градишке, изван Бањалуке гдје су их убили и бацили у ријеку Врбању. Свештенумученика Платона Бањалучког убио је усташа Асим Ђелић. Владичино унакажено тијело пронађено је у селу Кумсалима 23. маја 1941. године. Сахрањен је на војничком гробљу у Бањалуци, а 1973. пренијет је у бањалучку Саборну цркву. Свети архијерејски сабор Српске православне цркве 1998. године прогласио га је за свештенумученика и тада је унијет у Именослов святих Српске православне цркве. Славимо га 22. априла по црквеном, а 5. маја по грегоријанском календару.

Епископ Платон (световно име Миливоје), рођен је у Београду 29. септембра 1874. од оца Илије и мајке Јелке (Солововић). Гимназију је учио у Врању и Нишу, а потом школовање наставио у Београдској богословији. Замонашио се као ученик трећег разреда богословије. Када је завршио богословију рукоположен је за ђакона и презвитера. Године 1896. послат је у Српско подворје у Москви гдје је наставио богословско усавршавање на Духовној академији коју је завршио 1901. са степеном кандидата богословља. Када се вратио из Русије, постављен је за старјешину манастира Рајиновоца. Као професор службовао је у Алексинцу и Јагодини и за то вријеме одликован је достојанством синђела, протосинђела и архимандрита.

У току Првог балканског рата 1912. архимандрит Платон је био бригадни свештеник, а у Првом свјетском рату војни свештеник. Кратко вријеме био је администратор Охридске епархије. Окупацију је провео у Србији. Био је и старјешина манастира Крушедола (1934–1936). За викарног епископа моравичког изабран је 1936. године. Хиротонисао га је патријарх Варнава Росић 4. октобра у Сремским Карловцима уз саслужење митрополита загребачког Доситеја (Васића), митрополита Анастасија из Руске православне заграничне Цркве, те епископа: бачког Иринеја (Ђирића), бостонског Макарија (РЗПЦ) и викарног, сремског Саве (Трлајића). За епископа охридско-битолског изабран је 22. јуна 1938. Послије годину дана премјештен је у Бањалуку.

Као епископ бањалучки дочекао је почетак Другог свјетског рата. Када му је саопштено да као рођени Србин из Србије мора да напусти НДХ, он је одговорио: „Ја сам канонски и законито од надлежних власти постављен за епископа бањалучког и као такав обавезао сам се пред Богом, Црквом и народом да ћу водити бригу о својој духовној пастви трајно и постојано, без обзира на ма какве прилике и догађаје, везујући нераздвојно живот и судбину своју са животом и судбином свога духовног стада и остајући у средини његовој на духовној стражи за све вријеме док ме Господ у животу подржи, остајући уз своје стадо као добар пастир који душу своју полаже за своје овце.”

ОБИЉЕЖЕН ДАН СЈЕЋАЊА НА ЈАДОВНО

Нови начелник Карлобага забранио постављање Часног крста над јамом Бадањ

У организацији Удружења *Јадовно 1941.* обиљежено је 80 година од страдања 38.000 Срба у комплексу усташких логора смрти Госпић–Јадовно–Паг. У Храму Светих Петра и Павла у Смиљану служен је парастос, а помен жртвама код Шаранове јаме на Велебиту. Упркос претходно добијеној дозволи учесницима обиљежавања у Хрватској онемогућено је постављање Часног крста поред јаме Бадањ. Крст је освештан и остављен у манастиру Медак.

Јама Бадањ на Велебиту, недалеко од села Ступачиново, у којој су на најсвирепији начин убијени недружни Срби, лоцирана је крајем прошле године. Чланови Удружења *Јадовно 1941.* хтјели су да поставе Часни крст, али нису успјели.

– Након позитивних искустава са полицијом из Госпића, саопштено нам је да новоизабрани начелник Карлобага Борис Смојвер одбија да већ унапријед припремљен протокол испоштује, односно, онемогућено нам је да поставимо крст тамо гдје је замишљен, изнад јаме Бадањ, која је једна од јама које је прогутала највише Срба – рекао је Данијел Симић, председник Скупштине овог Удружења.

Освештани Часни крст

» Часни крст освештан изнад јаме Бадањ остављен је у манастиру Медак

остављен је у манастиру Медак. У оквиру обиљежавања, у Смиљану је служен парастос Светим новомученицима јасеновачким.

Поред храма налази се гробница са остацима 550 Срба из овог краја, који су страдали у Другом свјетском рату. Код Шаранове јаме, организован је помен жртвама овог злогласног логора смрти, у коме је страдало не мање од 38.000 Срба. Због епидемиолошких мјера, број посјетилаца био је ограничен.

Обиљежавање Дана сјећања на Јадовно морална је обавеза и дуг свих Срба према прецима, који су страдали на овом мјесту.

– Његовање културе сјећања је најмање што можемо учинити да се такви злочини не забораве и не понове – истакала је Маја Радивојац, савјетница министра рада и борачко-инвалидске заштите Републике Српске.

Дужност свих нас је да се активније укључимо и дамо допринос настојању да истина о усташким звјерским зло-

чинима у овом комплексу логора изађе на видјело.

– Ово подручје је прогутало, према доктору Ђури Затеалу, не мање од 40.000 жртава, од тога 38.000 Срба који су довезени с подручја цијеле тадашње НДХ – истакао је Душан Багашкић, председник Удружења грађана *Јадовно 1941.*

Патријаршијски благослов за обиљежавање Дана сјећања на жртве логора смрти у Јадовну, Госпићу и на Пагу дао је патријарх српски Порфирије.

Истребљење у Пребиловцима отето од заборава

У селу Пребиловци и засецима Кулине, Грлић, Брдо, Ријевици, Мрвићи и Краварица живјело је око 1.000 становника. Од Илиндана, 2. августа, до Госпојине, 28. августа 1941, од десеторо чељади, у просјеку, погибију је избјегло само једно – увод је у књигу *Уташена оћнишћа* о 61 српској породици, страдалој у Пребиловцима за вријеме Другог свјетског рата.

Само 174 становника Пребиловаца у Босни и Херцеговини преживјела су усташко истребљивање. Из Другог свјетског рата то село је изашло са свега 255 становника. Данас у њему живи до 50 људи.

Књига *Уташена оћнишћа* приближава јавности страдање Срба у Пребиловцима и чува од заборава 36 угашених српских огњишта. У њој се налазе списак пострадалих, њихове биографије и фотографије, исповијести њихових савременика и слике које свједоче о страдању. Треће, допуњено издање, објављено је ове године.

– Тамо ћете наћи изјаву Бетке Драгићевића који је био на стријељању и остао жив. Он објашњава како се то десило, кад су одјекнули ти пуцњи, зашто је и како он плао и како се дигао с тог мјеста злочина. У Пребиловцима је

ФОТО: С.Н. ПРЕБИЛОВЦИ

рођен и живио је до своје 12 године академик Екмечић. У књизи има и фрагментата његовог говора који је одржао у Пребиловцима када су отворене херцеговачке јаме и кад се из јаме у Шурманцима народ вратио у Пребиловце са својим посмртним остацима.

Има ту и изјава Павла Булута, који је данас једини у животу, а био је савременик тих догађаја из 1941. године – предочава за *Сивушњик* један од аутора књиге, уредник и оснивач портала *Пребиловци – село на интјернетју* Ацо Драгићевић.

Драгићевић истиче да читаоци из књиге могу да добију комплетну слику о страдању у Пребиловцима, јер је саткана уз помоћ разних аутентичних докумената и фотографија у које су ауто-

ри имали увид и прича оних који су преживјели страдање.

– Ја бих вам најбоље приближио то фотографијом дјевојаче с течаја који је одржан у Пребиловцима 1939. године. На тој фотографији има скоро 50 дјевојача. Ја сам код покојне Радојке Медан нашао ту фотографију још осамдесетих година. Тад је у Пребиловцима било доста савременика тих догађаја. Забиљежио сам тачно ко је кога препознао и свака од дјевојача на тој фотографији је препозната. Има докумената који су пронађени у Дубровачком архиву, који говоре о обиму страдања, а то су документи НДХ. Извјештај из Пребиловаца сачинила је Хрватска надзорна служба и он се налази у Дубровачком архиву. У том извјештају се спомиње бројка од

800 страдалих. Након рата је било суђење тим усташама у Мостару и ти документи су нам били доступни”.

Како Драгићевић каже, нема узвишенијег и већег задатка од тог да се учини напор да се именом и презименом забиљежи ко је у Пребиловцима живио и како је скончао.

– Пребиловци се не могу спомињати без сузе. Важно је да се зна. Кад се нешто зна, када је написано, ваљда ће бити и интересовања код људи да то прочитају и виде, како се не би никада више и никоме поновило. Има примјера порицања тога што се десило, али кад се отворе *Уташена оћнишћа* и прелиста се та невелика књига и спозна се свако име и презиме, свака фамилија, онда се не може рећи да се то није догодило – напомиње Драгићевић.

Књигу *Уташена оћнишћа* сачињавали су од 2006. године Ацо Драгићевић, Младен Булут и Миленко Јахура. Цијели тираж допуњеног, трећег издања предат је Храму васкрсења Христовог у Пребиловцима, гдје људи могу да набаве књигу. Дигитални формат је у припреми, а прво издање књиге може се наћи на порталу *Пребиловци – село на интјернетју*.

СТЕФАН ЂУРИЋ / СПУТЊИК

ПОМОГАО ХЕРЦЕГОВИНУ КАД ЈОЈ ЈЕ БИЛО НАЈТЕЖЕ

У БИЛЕЋИ ЖЕЛЕ ДА ПОДИГНУ СПОМЕНИК МОМИРУ БУЛАТОВИЋУ

На приједлог групе бораца Одбрамбено-отаџбинског рата Источне Херцеговине у Гацку је формиран Иницијативни одбор за градњу споменика некадашњем председнику Црне Горе и Владе Савезне Републике Југославије Момиру Булатовићу, који би био постављен на улазу у Билећу, из правца Никшића.

Идеја је да се споменик Булатовићу, који би био од бронзе у природној величини, постави преко пута чувене Билећке касарне, а локација има вишеструку симболику. Наиме, неколико километара ваздушне линије одатле је Вучји До, у коме су 1876. године црногорски и херцеговачки батаљони побједили турску војску и тиме најавили почетак краја отоманске империје и њихове владавине на тим просторима.

Споменик ће бити на раскршћу више путева, са лијеве стране локације скреће се према Требињу и јужном дијелу Републике Српске, а десно према Билећи и Гацку, односно према сјеверном дијелу Српске, према њиховој „Матици Србији“.

Херцеговци на тај начин желе да се одуже Булатовићу који им је помогао у најтежим тренуцима за Источну Херцеговину и Републику Српску током минулог рата.

– Сматрамо да је Булатовић у току Одбрамбено-отаџбинског рата, за од-

УПИСАН МЕЂУ ВЕЛИКАНЕ

Булатовић је преминуо 30. јуна 2019. године у 63. години живота и сахрањен је у Кучима. Био је председник Председништва СР Црне Горе од 1990–1993. године, а потом председник Републике Црне Горе од 1993–1998. године и председник Владе СРЈ од 1998–2000. године. У одлуци о градњи споменика Достинић наводи да народ Старе Херцеговине добро познаје своју историју и увијек је знао да цијени и поштује све оне који су се на војнички, дипломатски, пјеснички или који други начин борили за слободу свог народа.

– Међу тим великанима у нашем памћењу великим словима уписано је име Момира Булатовића. Научени смо од малена шта су примјери чојства и јунаштва војводе Марка Миљанова Поповића из Куча, „да је чојство бранити другог од себе, а јунаштво бранити себе од другог“. Те примјере је достојанствено слиједио и Момир Булатовић, коме су Кучи постојбина. Његова вјечна кућа у коју је са собом понио своје црногорско име и српско презиме, што је често истицао, налази се само неколико километара од родне куће Марка Миљанова – истиче се у одлуци.

ПРЕДУСЛОВИ

Градња споменика са постављањем и околним уређењем коштала би око 50.000 конвертибилних марака (око 25.000 евра) и за та средства ће се побринути одбор са народом Херцеговине, а биће отворени жиро рачуни за уплату новцу. Прије те градње неопходно је да се код Билећке касарне изгради кружни ток који је, иначе, раније планиран.

брану слободе, части и достојанства српског народа на овим просторима, као и у стварању Републике Српске, својим дипломатским дјеловањем са позиције председника Црне Горе, поготову 1995. године у одбрани Источне Херцеговине, прије свега града Требиња, као и својим учешћем приликом потписивања Дејтонског мировног споразума, заслужио да му народ Херцеговине и Републике Српске захвали подизањем споменика, достојног његовом лику и дјелу – рекао је председник иницијативног одбора Миладин Достинић из Гацка.

Он је казао да су са иницијативом упознали породицу Момира Булатовића. Начелник Веселин Вујовић је истакао да ће општина Билећа помоћи око издавања неопходних дозвола за споменик и учествоваће, у складу са својим могућностима, и у његовој градњи.

Председник иницијативног одбора је Миладин Достинић из Гацка, а потпредседник Драгомир Пако Новаковић из Билеће. Члан тог тијела је и извршни директор предузећа *Јумедиа монџи* из Подгорице и главни и одговорни уредник *Дана* Младен Милутиновић, као и Миљан Алексић, из Билеће, Војин Гушић из Невесиња, Дејан Бодирога из Требиња, Алекса Добранић из Берковића и Петар Михајић из Љубиња.

ДЕЛЕГАЦИЈА УДРУЖЕЊА ЉУБИЊАЦА ПОСЈЕТИЛА ЗЕМЉАКЕ У ЈУЖНОЈ БАЧКОЈ

Гајдобра – најпрепознатљивије станиште Херцеговаца у Србији

Председник Мјесне заједнице Гајдобра Ристо Дангубић је са сарадницима, у читаоници Дома културе, угостио 5. јуна 2021. године, делегацију Удружења Љубињаца, коју је предводио председник удружења Милован Пецељ, академик АНУРС.

Пецељ, који је и сам рођен у Гајдобри, истакао је да је ово мјесто најпрепознатљивије станиште Херцеговаца у Србији и због чињенице да у њој живи велики број Љубињаца и њихових потомака, па није било ништа природније него да дође до што боље сарадње између Удружења и МЗ Гајдобра.

Он је упознао домаћине са плановима Удружења Љубињаца и најавио да се започиње рад на изради монографије Љубињаца, за чије потребе ће бити ангажовани озбиљни научни радници.

Истакнута је потреба да се покуша направити регистар Љубињаца и њихових потомака у Србији у чему би МЗ Гајдобра могла дати значајан допринос.

ДАНГУБИЋ: МЈЕСНЕ ЗАЈЕДНИЦЕ ИЗГУБИЛЕ ЗНАЧАЈ!

Председник МЗ Гајдобра Ристо Дангубић, који је и један од водећих привредника (власник фирме *Align Conel* и фабрике за прераду пластике *Alwaag*), не само у општини Бачка Паланка, већ и у читавој сјеверној српској покрајини, упознао је присутне са ситуацијом у мјесту.

Мада Гајдобра броји око 2.500 становника и запошљава око 1.600 људи, и ова заједница се суочава са великим демографским проблемима, јер млади одлазе у веће центре, понајвише у оближњи Нови Сад.

Упркос изузетним спортским резултатима у кошарци, рукомету и фудбалу, Дангубић је изразио забринутост за будућност и перспективу, не само за спорт, него и за друге области друштва, јер упркос стимулативним мјерама државе годишње се у Гајдобри роди тек до 30 беба.

ЗАХВАЛНОСТ ВЛАДИ АП ВОЈВОДИНЕ

Дангубић је истакао да је захваљујући благонаклоности председника Владе АП Војводине Игора Мирковића прије двије године отворена спортска хала која је почела да се гради још прије скоро три деценије, али да је велики проблем што је пројекат рађен по стандардима из прошлог вијека. Из тог разлога ускоро ће да започну радови на дворани због унапређења енергетске ефикасности.

У циљу што бољег инфраструктурног потенцијала и задржавања младих на селу, неопходно је да се уради гасификација, али и омогуће други садржаји.

Дангубић је навео да је одлуком локалне самоупра-

» НА ТРГУ ХЕРЦЕГОВАЧКОГ ВОЈВОДЕ ЛУКЕ ВУКАЛОВИЋА У ГАЈДОБРИ: Јово Радош, Вељко Брборић, Миленко Лучић, Чедо Бјелица, Стеван Сикимић, Петар Бакмаз, Божидар Миловић, Спасо Комад, Чедо Брборић, Ристо Дангубић, Миле Савић и Милован Пецељ

ве дошло до реорганизације комуналне дјелатности. Због тога је затворено локално комунално предузеће које је бројало 42 запослена радника, а због стечајног поступка закључан је и угоститељски објекат, који је могао да прими 300 гостију, па тренутно Гајдобра и нема капацитете у коме би се могао окупити већи број људи.

Као кључни проблем Дангубић је истакао Закон о локалној самоуправи, који је потпуно обезвредио институцију мјесне заједнице, јер су све надлежности премјештене на ниво општинске власти.

Због великог броја запослених, Гајдобра у доброј мјери пуни општински буџет, који се распоређује и на друга околна мјеста која су слабије развијена.

Оно што је претходних година издвајало ову средину је самодопринос, који је прикупљан преко личних доходака сваког запосленог житеља Гајдобре, а кориштен је за финансирање спорта, културе и других потреба.

Постојећим Законом је такав вид финансирања онемогућен, па је жеља Гајдобра да се у наредном периоду прописи промијене и врате раније надлежности мјесној заједници.

Упркос овим проблемима, Дангубић је навео да ће се, понајвише захваљујући разумијевању председника Покрајинске владе, поред радова на побољшању енергетске ефикасности спортске

дворане, радити на уређењу бициклическе стазе која повезује Гајдобра и Нову Гајдобра. Велики инфраструктурни пројекат биће и комплетна реконструкција Основне школе *Алекса Шантића* која је српству подарила 47 доктора наука, због чега је Гајдобра са правом добила епитет „српске Сорбоне“.

ЛУЧИЋ: УГЛЕДАМО СЕ НА ГАЈДОБРУ!

Председник Савјета мјесне заједнице Нова Гајдобра Младен Лучић недавно је по други пут добио повјерење мјештана на изборима. Он је истакао да, упркос чињеници да према бирачком списку ово мјесто има нешто мало више од хиљаду становника, реално у њој борави око 800 људи, углавном састављених од колониста који су поријеклом из Херцеговине и Крајине.

Лучић је истакао да се Нова Гајдобра привредно наслања на Гајдобра. Према његовим ријечима, управо је породица Дангубић заслужна за опстанак читавог краја, док је као најзначајнији привредни субјект у Новој Гајдобри навео *Ал Рафавег*, купца некад чувене земљорадничке задруге *Јагран*.

Лучић је истакао да је спорт у Новој Гајдобри у узлазној путањи што доказује однедавно уједињавање два одбојкашка клуба, а након дуго година таворења заживио је и Фудбалски клуб *Соко*, који је већ прве сезоне дошао у ситуацију да се у бараж

утакмици са Липаром (општина Кула) бори за улазак у виши ранг такмичења.

Лучић је са поносом истакао и сјајан рад КУД-а *Јован Лучић*, који је један од понајбољих друштава у општини.

Лучић се сложио да је мјесна заједница потпуно обезвријеђена или како је то сликовито описао „кућа без прихода“.

Упркос лимитима у Новој Гајдобри се гради нова зграда мјесне заједнице, која би требало да буде завршена 2023. године. Поред мјесне канцеларије у приземљу ће бити сала намијењена за различите врсте догађаја.

Нова Гајдобра је недавно, у складу са околностима, обиљежила храмовну славу Светог Василија Острошког и Тврдошког, која је установљена 2006. године.

Као веома препознатљиву манифестацију Лучић је навео Дане колонизације који су одржани 2017, 2018. и 2019. године захваљујући којима је дошло до зближавања општине Бачка Паланка са градом Требињем и општинском Љубињом, а ово мјесто је и омиљена дестинација гурмана који се из цијелог региона окупе на традиционалној Сачијади.

У наставку састанка говорили су још бивши потпредседник Покрајинске владе Спасо Комад, председник Савеза гуслара Србије проф. др Јово Радош, Петар Бакмаз из РК *Херцеговац*, председник Удружења Срба Херцеговаца из Новог Сада Божидар Миловић, пулмолог и потпредседник Удружења Љубињаца др Стеван Сикимић и некадашњи капитен омладинске кошаркашке репрезентације Чедо Брборић.

Скуп су присуствовали и секретар МЗ Гајдобра Миле Савић, Миленко Лучић и Чедо Бјелица из Ловачког удружења *Јелен* из Гајдобре.

ТРИФКО ЂОРОВИЋ

МИЛОШ КОРДИЋ: С БАНИЈОМ ПО ХЕРЦЕГОВИНИ

О језику... из мука и слободе земље и камена

ПИШЕ: МИЛОШ КОРДИЋ

Српски језик рађао се из коријена мука и слободе свог народа, његове родне земље и његовога родног камена. И огоравао је, олиставао, плодио се и богадио – као воћка.

А како је постајао и трајао, и упркос свему што га је сналазило и сналази – он још увијек траје – припада наци о њему. О њему, оваквом какав је, и који је кроз историју израстао у језик с нијансама својих посебности у којој га је, по тој родној земљи, том родном камену, уобличавао његов народ.

Тако су планине са шумама, тако су планине с камењем, тако су низине – широке низине – даровале српском језику баш те своје родне, рођене посебности.

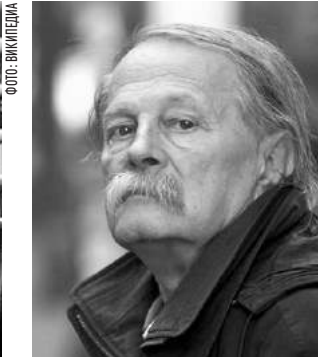
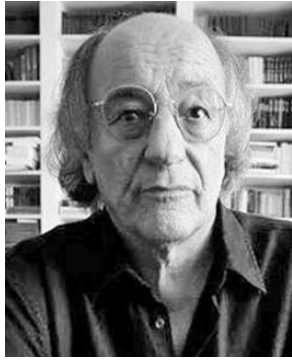
А онда је Вук Стефановић Караџић кренуо да од тих посебности створи чврсто јединство језика који ће бити онај којим ће Срби, ма гдје да су, говорити и писати. Потрудио се Вук да се српски језик уобличи управо по лику онога никнутаг и оживотвореног на земљи камена. На камену динарском. Увјерен да је то најтврђи и најстаменији сој српскога језика. И увјерен да ће он најдуже па и у бесконачност трајати.

Е, сад... шта се догађало и шта се догађа са српским језиком, друга је ствар. Односно, друга би то била прича само кад би се она о томе овдје за подјенула.

Међутим, овдје ми није до тога. Има њих много ученијих који су и који ће то...

Него ми је до које о сјећању на језик који смо понижели и донијели на Банију, кретавши се путевима Велике сеобе народа.

Па кад се каже нека стара ријеч, као мени кад се каже увијек мила ријеч скоруп, ја се сјетим како ми је једном давно једна смирена, препуна мудрости и искуства старина банијска казала: Скоруп смо донијели и сачували! И још кад је тај стари, мудри човек додао како је то наша стара херцеговачка ријеч, е тада се пред мојим очима створила слика Херцегови-

» ВЈЕЧНИ ЧУВАРИ СРПСКОГ ЈЕЗИКА: Мирко Ковач, Радослав Братић и Мирослав Тохол

не на камену у којој никад до тада нисам био.

И море других ријечи херцеговачких било је на Банији. Живјеле су ту свој дуги, дуги живот. И ијекавица њихова с њима и у њима. Односно оне у њој. А она, ијекавица, тврда, богата дужинама и висинама изговорених баш тих својих ријечи. Богата нагласцима. И другачијим малко нагласцима од оних који се могу чути по Источној Херцеговини (извињавам се правописцима српскога језика што Источну Херцеговину не пишем малим словом и, како би по њиховоме требало, за разлику од, рецимо, Старе Црне Горе... јер мени је Источна Херцеговина нешто много значније од обичне географске одреднице, по којој су они то тако нормирали) или по Старој Херцеговини, по Старој Црној Гори... Посебно је то чујно код изговарања презимена, као што су, на примјер, наша заједничка банијска и источнохерцеговачка презимена: Аврамовић, Адамовић, Богичевић, Вукичевић, Давидовић, Дејановић, Колаковић, Марјановић, Пауновић, Пејаковић и друга.

А онда, кад сам, доста касније, био и пролазио Источном Херцеговином (и западну, хрватску, католичку, обилазио сам, у којој мојих презименака има... богами их има... у Грдама, на примјер), чуо тај исти говор који сам и сам живио, његовао га колико се могло, знало и умјело, схватио сам: то је то! Мој омиљени скоруп.

Али сам ту, служећи војску у Билећи, као и читајући прозу и поезију источнохерцего-

вачих књижевника наилазио и на своје, банијске ријечи, као, на примјер:

- **водијер** (направа најчешће од воловског рога, а може и од дрвета, поцинчаног лимма... у коју се сипа вода и у њој се држи брус за оштрене косе којом се косе трава, дјетелина, стрно жито...);
- **гагрица** (инсект, односно кукац који гризе месо, жито... И за немирно, разиграли и досадно дијете знало се рећи: Снап'ло се ко гагрица!);
- **жиока** (летва којом се ограђивао воћар или неки други комад земље, у Источној Херцеговини је то и грубо тесана даска за ограду, а служила је и за покривање куће);
- **зобница** (посебна торба у коју се сипа коњима зоб, објеси се коњу о врат и он из ње зобље);
- **маша** (гвоздена лопатица за жар; код нас, на Банији, маша је за пећ, шпорет, у Источној Херцеговини је и за огњиште);
- **ошпурити се** (написао сам у књизи *Било једном на Банији* да је то кад се крава први пут тели, а тада и раније, прије термина; а требало је додати да је то, као и у Источној Херцеговини, и кад се овца или коза облизне);
- **парати** (кидати, драпати, у Источној Херцеговини је и чупати);
- **рајтозне** (посебно шиване панталоне, хлаче, чакшире, испод кољена сужене, носили су их официри, јачачи, а биле су и још су у појединим српским крајевима и дио свакодневне одјеће, али и народне ношње);
- **ћуба** (код Херцеговаца је то прамен косе, а на Банији је и то, затим глава с бујном ко-

сом, па и блескаста глава, као и креста на глави пијетла);

- **чагрња** (на Банији је то обзидан, уређен бунар у дворишту, авлији, у Источној Херцеговини је то, као и у многим другим динарским крајевима – Лици, неким крајевима Далмације – уређена густијерна за скуљање кишнице);
- **шкџија** (ситно сјецкани домаћи дуван, Херцеговцима је то, читао сам, требињски дуван који су тако звали за

КАКО ДО КЊИГЕ БИЛО ЈЕДНОМ НА БАНИЈИ

У продаји је друго издање књиге *Било једном на Банији* Милоша Кордића, чији је издавач *Инфо Рас* д. о. о. Београд, 2019. У књизи су бројни прозни записи ауторових сјећања на дјетињство, младост, школовање и живот на Банији између Другог свјетског рата и грађанског рата у Хрватској, с повременим заласком у територије. Ту су бројне личности са Баније: сељани, грађани, народни хероји, научници, књижевници и други умјетници, професори, ауторови школски другови...

Ту је запис о Титовом доласку на Банију, 1967. године. У књизи су обрађене банијске горе и њихови највиши врхови, ту су записи са видика, затим ријеке, рјечице, потоци, стара банијска јела, опис кољевина... Други дио књиге садржи имена и презимена банијских Срба, њихове бројне надимке, попис села и градова. Посебно поглавље посвећено је пословицама, клетвама, ојкачама, оригиналним псовкама. И на крају књиге Кордић објављује више од четири хиљаде непознатих, мање познатих и заборављених старих ријечи и израза банијских, са објашњењима. Књига се може наручити поруком на телефон: 063 1958 354, и на мејл: miloskordic44@gmail.com. Код поруке потребно је навести име и презиме, тачну адресу (с поштанским бројем) и број мобилног телефона. Цијена књиге је 800,00 динара + поштарина (шаље се поузећем, пост експресом).

вријеме Фране Јосифа) и безбројне друге.

Ове, и безбројне друге, родно је народ свог камена. А и ми смо их, на Банији, по шумама, по брдима и долинама, по низинама, чували и сачували.

Ове, случајно овдје наведене, као и безбројне друге, из мука и слободе слободе земље и камена, рекох, на свјетло дана изнијела је и источнохерцеговачка проза. Не одлазећи у њену прошлост, банијских ријечи с радошћу сам највећма проналазио у књижевном стваралаштву писаца овога доба: Мирка Ковача, Радослава Братића и Мирослава Тохола. Који су рођењем и стваралаштвом плодили садржајима и ријечима којима је њих родила и плодила Источна Херцеговина.

Од првог сусрета с прозом Мирка Ковача, који рођењем није Херцеговац, схватио сам да је то и оно много нешто и од банијског живота. Његов роман *Врата од утробе* награђен

је, 1979. године, Књижевном наградом Жељезаре Сисак – радио сам нешто на њеном и оснивању и трајању. Вјерујем да су ми се слике Требиња и читавог подручја те Источне Херцеговине, имајући у виду и Јована Дучића, наравно, усадиле из Ковачеве прозе.

(Мирко Ковач рођен је 1938. у Петровићима, никшићко подручје – Петровићи су уза саму границу са Босном и Херцеговином, односно данас и Републиком Српском, изнад касније створеног Билећког језера, а тих Петровића сјећам се још од службења војске у Билећи – умро је 2013. у Ровињу.)

Проза Радослава Братића готово је сва и од мојих, банијских ријечи. У вјечности херцеговачког мајсторски исклесаног књижевног камена посебно ми се уписао књигом прича и приповједака *Слика без оца*.

(Радослав Братић рођен је 1948. у Брестницама, код Билеће, умро је 2016. у Београду.)

Мирослав Тохол био ми је својом прозном појавом истинско откровење. Мени се у тим ранијим његовим стваралачким годинама упечатно роман *Стид*. Богатих мотива из живота својих Херцеговаца, уткивајући им нове, готово ирреалне димензије зла и бола, Тохол је до сунчаних висина, и не само тим романом, узносио богатство језика свог народа.

(Мирослав Тохол рођен је 1957. у Љубињу, умро је 2021. у Београду.)

А гдје ће и како ће завршити српски језик, као и источнохерцеговачке, банијске ријечи, ни драги Бог, а ни мрски ђаво то не знају. Јер тај се језик, те ријечи, с нестанком из живота оних који су га и који су их говорили и писали баш тако како су га и како су их говорили и писали, враћа с њима у оне земаљске дубине из којих је изникао. Без обзира ради ли се ту о камену, шуми, равној и плодној земљи, ријечи, језеру...

Иако он још увијек траје, ипак му се, како је почело, не пише добро. И отићи ће уколико...

Ех, уколико... То болно, то жално уколико... И његова ћирилица, такође... уколико

ЗАШТО САМ ОТИШАО У ПАРТИЗАНЕ ТРАГОМ ЗАБРАЊЕНЕ КЊИГЕ ДУШАНА КОТАРАША

Книнска Крајина никад није добила признање за жртве које је дала на Сутјесци

У хрватској штампи често се пише да је битка на Сутјесци хрватска историјска битка јер је у њој највише учествовало далматинских бораца и јединица. То су били, како кажу, Хрвати антифашисти комунисти и Хрвати патриоте који су због талијанске окупације Далмације одлазили у партизане.

Успјех и слава припадају далматинским борцима и јединицама. Нигдје не пише и не спомиње се учешће далматинских Срба у овим јединицама. Да се то зна, и да се истиче, слика би била сасвим другачија.

Наводим податке о учешћу Книнске Крајине у бици на Сутјесци из књиге Душана Котараша (Книн 1905 – Сплит 1988) *Зашио сам отишао у партизане*, коју је у свом издању објавио 1978. године. Књига је аутобиографија борца НОБ-а, гдје износи доста података о Србима Книна у НОР-у и другим проблемима српске традиције Книнске Крајине. Аутор

је годинама био у сукобу са политичким руководством Далмације. Пензионисан из Морнарице 1959, напустио СКЈ 1962, на Војном суду 1969. одузет му је чин и избачен је из Савеза бораца 1972. Трагично је завршио живот у Сплиту 1988. Књига је одмах била забрањена. Полиција плијени књигу у Сплиту и Книну гдје је аутор дијелио. Његов глас на српској страни није се могао чути, а мото књиге је да „у рату побјеђује онај ко остане жив“.

Савез бораца Книна приредио је споменицу *Борци на Сутјесци ошћине Книн* коју су предали маршалу Титу на Сутјесци 1958. године. У делегацији је био и Душан Котараш. Из ове Споменице Котараш наводи податке. Из книнске општине на Сутјесци је било 516 бораца, а погинуло 279 бораца. До краја рата погинуло је још 13 бораца са Сутјеске, а слободу је дочекало свега 224 борца. Друга далматинска бригада основана на Уништима 1942. изгуби-

ла је трећину људства на Сутјесци, 800 бораца. За своју славу дугује Књижанима. Бранко Мирковић, јавио је Титу из Бара да је трећина бораца изгинула, а да рачуна као да су у пуном саставу.

У саставу НОП-а из книнске општине било је 10.272 учесника. Страдао је 2.141 учесник и то у јединицама НОБ-а 1.076, а остали као жртве фашистичког терора. Из книнске општине погинуло је 209 „првобораца 1941.“, а 124 је добило Партизанску споменицу. Проглашено је 7 народних хероја.

Устанак од 27. VII 1941. имао је великог одјека у Книну. Због усташког дивљања дошло је до народне побуне о којој аутор говори као учесник. Павелић је у Книну послао најбољу пуковнију коју предводи Јуцо Рукавина. У овом устанку книнска општина је ослобођена од усташа 3. 8. 1941, међу првима у Хрватској.

Котараш у својој књизи наводи да су книн-

ски партизани дали највеће жртве на Сутјесци, а налази, да ни у једном историјском документу није одато признање Книнској Крајини „зато што се стално проносе гласови да је Книнска Крајина четничко гнијездо“. Книну је намијена велика штета и успорен његов развој, а нарочито националним правима Срба у Далмацији, која се нигдје не спомиње. Котарашев пријатељ и саборац Мирко Слађић Кокић из Книна, село Бискупја – Плисково живио је са њим у Сплиту. Прикупио је ову ријетку књигу и прикључио јој додаток који је Котараш писао пред крај живота.

У том додатку Котараш се горко изражава пред распад Југославије. Зато криви партизанско руководство и СКЈ. Положај Срба види у једној тешкој перспективи. Нарочито, предвиђа тешке дане за Србе у Хрватској у оваквом немогућем односу снага.

ЈОВАН ДМИТРОВИЋ - ЗРЕЊАНИН

СПОМЕН СВЕТОЗАРУ ЦРНОГОРЦУ: СЈЕЋАЊЕ НА ХУМСКОГ ГОСПОДИНА КОЈИ ЈЕ ПРВО ГРАДИО ЧОЈСТВО, А ПОТОМ БОГАТСТВО

Херцеговина остала без најбољег амбасадора

У крипти београдске Цркве Светог Марка у уторак, 1. јуна 2021. године уприличен је програм у спомен на недавно преминулог Светозара Црногорца, дугогодишњег председника завичајног Клуба Гачана и једног од највећих херцеговачких прегалаца у Србији.

Овом скупу, који је одржан по благослову старјешине овог светог храма протојереја-ставрофора хаџи Трајана Којића, присуствовали су чланови Светозарове породице и стотињак пријатеља и земљака.

БОЉЕЛЕ СУ ГА СВЕ РАНЕ СВОГА РОДА

У име организатора, Клуба Гачана, присутнима се обратио Слободан Бобан Драшковић, в.д. председника Удружења, који је истакао да се неке истине тешко могу прихватити, а једна од њих је да Светозара нема већ пуну два мјесеца.

– Трудећи се да расвјетљава прошлост српског народа, прије свега у многострадалној Херцеговини, ослобађајући истину, Светозар је крчио пут правде и био лучоноша новим нараштајима. Припадао је оном коју господо хумске, који је прво градио чојство, а потом богатство. Бољеле су га све ране свога рода. Много пута је истицао оне непроболне које никада неће зацјелити, усташка звјерства почињена по Херцеговини, од Корита до Љесковог Дуба, од Придворице до Пребиловаца. Није ћутао ни о почињеним злочинима небраће који су правдани лијевим скретањима. Гатачка села Дражљево, Браићевићи, Добреља, Гарева, Јасеник, Галешина и многа друга остала су без најугледнијих, најчаснијих домаћина сатрвени црвеном кугом. Управо је Светозар указивао у разним приликама да се сва мјеста страдања и злочина почињена од било чије руке морају обиљежити, макар Часним крстом. Књига која ће Световим најближим бити отворена на вјечно сјећање, јесте споменар у коме је са једне стране овјековјечено завичајно огњиште, у родним Дулићима и Гацку, а са друге стране Светозаров живот у Београду и стечено потомство – рекао је Драшковић.

Он је подсетио да је Светозар од првог дана оснивања Клуба Гачана у Београду 1987. године континуирано помагао рад удружења који је прави проврат доживио са његовим доласком на чело.

– Покренуо је многе акције прикупљања помоћи, прије свега за наше сиромашне и обољеле земљаке, али и за многе друге који су били у невољи. Једна од посљедњих акција је била организована за гатачко раднике који су прошле године у вријеме пандемије остали без посла – рекао је Драшковић наводећи бројне акције попут Херцеговачке академије, обиљежавање 20. година постојања Ђоровићевих сусрета у САНУ, обиљежавање годишњице рођења гатачког великана Пера Слијепчевића, посјете краљевском Белом двору, посјете Карађорђевој Тополи и Опленцу, иницијативи за додјелу улица именима знаменитих Гачана, као и издавање и промоцију бројних књига.

– Ипак, посебно желим да издвојим догађај који би и он сам издвојио. Дан када је у Цркви Светог Саве на Врачару, одржан Помен Милораду Поповићу, Радојици Перишићу и осталим гатачким витезовима, који страдаше на правди Бога, на путу безнађа од Везировог до Зиданог моста, а посебно на Лијевча пољу. Вјерујем да ће заједнички сан о подизању споменика Милораду Поповићу у центру Гацка постати стварност – закључио је своју бесједу Драшковић опраштајући се од „духовног брата по избору“.

МАРКОВИЋ: ПОМЕН ДОСТОЈАН ВЕЛИЧИНЕ ЧОВЈЕКА СВИЈЕТЛОГ ОБРАЗА

Истинска новинарска громада Милош Марковић је, као један од оснивача Клуба Гачана, истакао да је Светозар Црногорац окупио своје најближе на мјесту испод чијих пет купола својим знамењима и симболима убједљиво говори српска национална и духовна историја.

– Светозар је први и једини Гачанин, једини Херцеговац којем се на овом мјесту

» У име чланова породице Црногорац свим окупљеним, а посебно Клубу Гачана захвалио се Урош Војводић.

немјерљивог значаја и значења држи помен у част његовог имена и његове доброте. Ова чињеница сама за себе много говори, а ваљда се ништа не дешава случајно – рекао је Марковић и истакао да нико не може порећи да је Светозар био истински добар човек, одријечи, правде, истине, несебичан, солидаран и саосјећајан. Помагао је цркву и завичај и нашао се на услузи земљацима било у потрази за послом или смјештају у болницу.

– Једноставно био је радиша и знаниша и колико знам у нашем крају и нема већег признања од тога – рекао је Марковић.

СЛОБОДАР, ПАТРИОТА И ЗАВЈЕТНИК

Трифко Ђоровић, оснивач портала *Слободна Херцеговина* је истакао да је Светозар Црногорац био препознат као један од највећих прегалаца српске Херцеговине и њен најбољи амбасадор у Србији.

– Светозар Црногорац је давао пуну подршку Миленку Јахури у жељи да живот васкрсне у најстрадалнијем селу Другог свјетског рата – мученичким Пребиловцима. Тачно, прије шест година 8. јуна 2015. године, на понос свих нас, на Коларцу је одржана херцеговачка академија посвећена нашим мученицима. Око њене организације многи су се трудили, али је неупитно највећи терет изнио Светозар Црногорац. Било је то вријеме у коме су Херцеговци били драги гости блаженопочившег патријарха Иринеја, а хуманитарне акције и изложбе посвећене Пребиловцима одвијале су се широм Србије – рекао је Ђоровић. Он је навео да је Црногорац предводио делегацију која је посјетила тадашњег државног секретара за спорт и омладину Предрага Перуничкића залажући се да се у Пребиловцима изгради спортски терен који би окупљао омладину и гдје би се сваке године уз дјечју олимпијаду одржавали историјски часови у којима би се учила истина која је прећутана у званичним изјављеницима.

– Ишао је и у Сарајево како би од високог представника УН Валентина Инцка затражио да се заустави отимање српског земљишта у пребиловачком атару, а ту посјету је искористио и да га упозна са злочинима над српским народом почињеним у Независној Држави Хрватској – рекао је Ђоровић и додао да је Светозар гајио посебан сензибилитет према Мостару који је показао и кроз учешће у организацији хуманитарне вечери на којој су скупљани прилози за обнову споменика Алексе Шантића, који је оштећен, истог оног дана, када су злочинци уништили и запалили српску Саборну цркву у граду на Неретви.

– Јасно је дигао глас против срамотне одлуке СПКД *Просвјетла* из Мостара када је Шантићев шешир као награда завршио на глави хрватског pjesника, који се претходно окитио Орденом Анте Старчевића, оца усташке идеологије – рекао је Ђоровић истичући да је Црногорац у свему желио да буде до краја јасан и доречен. Никад се није устручавао да јавно изнесе свој суд о важним националним питањима.

– Тражио је и добио подршку од херцеговачких удружења да се Скупштини Србији поднесе приједлог Резолуције о геноциду над српским народом извршеним у Независној Држави Хрватској. Нажалост, до данас ова иницијатива није ни стигла на дневни ред. Нажалост, Светозар није добио подршку од осталих херцеговачких удружења по пита-

њу приједлога Резолуције о очувању српског Космета. То га није поколебало да напише више ауторских текстова у којима је јасно дефинисао лични став по коме „нема компромиса са незваним гостима око Космета“ – рекао је Ђоровић. Он се осврнуо на Светозаров покушај да формира Савез завичајних удружења како би институционално оснажио утицај Херцеговине у Србији.

– Стражујући који би могао бити крајњи домет овог слободара политика је умјештала прсте и идеја је остала нереализована. Можда је тако и боље! Увјерен сам да данас у рајском врту засједа најбољи дио неформалног Савеза који поред Светозара Црногорца чине дични Херцеговци; Радомир Шика Бегенишић, Урош Милојевић, Бојидар Плоговац, прота Раде Зеленовић, командант Новица Гушић и многи други... – рекао је Ђоровић и додао да је веома поносан што је имао част да Светозару Црногорцу, у знак захвалности за његову неизмјерну љубав према завичају, уручи Златну плакету *Слободне Херцеговине*.

– Златна плакета није златна колико успомена на Светозарев племенити лик. У тој успомени сабрано је пријатељство, поштовање, правдољубље и слободољубље Светозара Црногорца, али и нада да ће његовим трагом, на херцеговачкој стази, поћи нова покољења младих Срба Херцеговаца. Надам се да ће они испунити Светозаров зајвет да се обнови мученичко село Придворица и изгради Меморијални центар на Коритима – закључио је Ђоровић.

ВИЗИОНАР ЧАСНИХ НАМЈЕРА

Познати београдски лекар и професор Медицинског факултета др Драган Вуканић је истакао да је Светозар Црногорац један од најзначајнијих Херцеговаца двадесет првог вијека, који је у многим областима оставио дубоке коријене.

– Свима који су га позвали недостајаће његов романтичарски национални рад. Памтимо га као човјека великог срца, широких погледа и изузетно добрих и часних намјера, али и невјероватних идеја које су, не само по садржају, већ и по броју тема биле изразито присутне у свим областима његовог дјеловања – рекао је Вуканић који је истакао да је Црногорац као учесник у Одбрамбено-отаџбинском рату уписан у ред стваралаца Републике Српске.

– Своје пословне контакте врло добро је искористио за прикупљање свих врста помоћи, не само помоћи избјеглицама, не само незапосленима, већ и свима онима који су током ратних, а исто тако и ових данашњих поратних година, имали потребу за његовом милосрдном руком – рекао је Вуканић.

Он је истакао да је Црногорац имао велику улогу у значајној мисији у којој дјеца из свих српских крајева, прије него што виде европске и свјетске метрополе, као један од најснажнијих доживљаја памте доласак у Београд – престоницу свих Срба.

ЗАХВАЛНОСТ ДОНАТОРУ ЗВОНА ОБНОВЉЕНЕ ЦРКВЕ КНЕГИЊЕ ЈЕЛЕНЕ

Раде Црногорац је у свом обраћању истакао генезу породичног братства.

– У завичају Тешана Подруговића, под вјенцима хајдучке мајке Сомине, наслоњено на неколико брежуљака, под широком сјенком хладног осоја и типичног херцеговачког крша, невелико и неосунчано, налази се се-

ло Стари Дулићи, у којем је 1951. године рођен Светозар Петров Црногорац. Светозар би Петров, а Петар Савин, Сава Јефтов, Јефто Митров, Митар Мијатов, а тај Мијат Рогановић, недуго по погибји гатачког муселима Смаил-аге Ченгића 1840. године, отплови из оног каменитог мора које зовемо Катунском нахијом, скупа са два рођака, и настани се у Старим Дулићима. А како су дошли из Црне Горе, стекоше ново презиме: Црногорац – рекао је Раде.

Он је додао да је „Пеков и Микин син одрастао у страдалном завичају, којим су још одјекивали болни одјеци рата.

– Стародулићко гробље, на којем почивају Црногорци, наши преци, зове се Црквина. У том гробљу, стољењима су стајале рушевине православног храма, који бјеше задужбина Јелене Хребљановић Балшић, ћерке Светог Лазара Косовског. Током Грдановог устанка, првог великог херцеговачког устанка, 1597. Турци су спалили тај храм. Доцније, око обрушеног храма, настало је гробље. Замислимо године шездесет и неке, једног високог, снажног и бистрог дјечака како стоји на том гробљу, крај очевог гроба. У том уточишту патријархалног морала и наше усмености, обликован је његов хабитус: нарочита пристојност, домаћинска улудност и етос слободе као узвишени принцип живота. Чујемо ли казивања из туђих сјећања на његове часне и племените родитеље – Пека и Милицу – лако ћемо закључити да је само човјек обликован у вриједностима породичног живота – крај родитеља и својих дивних сестара – могао оставити тако широк траг са својом супругом Вером. Стога ће и Петар и Александра, и њихова дјеца, а нарочито унук Страхина, носити успомену на оца и ђеда као заштитни, унутрашњи знак њихових срца, који даје храброст пред свим животним искушењима – рекао је Раде Црногорац додајући да му је Светозар иако извањни, био најближи стриц.

– Прије шездесетак година, наше су породице радосно дочекивале Светозаревог стрица Анта, капетана прве класе Краљеве војске, полиглота и диригента хора, који је, по повратку из њемачког заточеништва, одбио дужност у комунистичкој војсци: поздрављив се са официрском каријером, али не и са официрском сабљом, коју је поносно носио. Доцније, Светозар долази код стрица Анта у Београд, уписује економске студије, савлађује руски и њемачки језик, и наставља образовање као личност високе ерудиције и интелектуалних домета – рекао је Раде Црногорац који је истакао да се темељно образовање Светозареве личности одвијало у духу Херцеговине српске, у српству – завјетне, у завјету – косовске и светосавске, у светосављу – световасилијевске, у световасилијевству – саборне, у саборности – устаничке, у устаништву – епске, у епскости – патријархалне, у патријархалности – породичне, која је опет у круг поново и сасвим српска.“

– Светозар је 2011. године предводио братство у нашем најузвишенијем подухвату: у обнови храма кнегиње Јелене Балшић. Сљедеће године, из оних давно запустелих рушевина, на првобитним темељима, никао је Храм Господњи, посвећен крсном имену нашега братства – Рођењу Пресвете Богородице. Као дио својег задужбинарства, Светозар је цркви у завичају приложио и звоно. Септембра 2011, први пут након 400 година, закуцало је црквено звоно у нашем селу – рекао је Раде који је закључио да је завичајна мисао Светозара Црногорца била изузетна, јер никада није била само плод носталгије.

Током програма који је водила др Јадранка Милошевић приказан је велики број фотографија из живота Светозара Црногорца.

У програму је учествовао хор Цркве Светог Марка, а наступио је и народни гуслар Вељко Ђурановић који је казивао Његошеве стихове из епова *Горски вијенац* и *Луца микрокозма*. Скуп је на крају поздрављив и старјешина храма протојереј-ставрофор Трајан Којић.

Клуб Гачана изразио је посебну захвалност Мишу Албијанићу, председнику Друштва гуслара и епске поезије *Цар Лазар* из Приштине, који је дао велики допринос у организацији ове вечери.

УДРУЖЕЊЕ БОРАЦА, РАТНИХ ВОЈНИХ ИНВАЛИДА И ПОРОДИЦА ПОГИНУЛИХ ВОЈВОДИНЕ ОДРЖАЛО РЕДОВНУ ГОДИШЊУ СКУПШТИНУ

СТУПАР: Заступаћемо интересе свих српских бораца и никад нећемо заборавити Крајину!

У Дому војске у Новом Саду 5. јуна 2021. године Удружење бораца, ратних војних инвалида, породица погинулих Покрајине Војводине одржало је редовну годишњу скупштину уз присуство чланства и гостију. Скупштину су својим присуством подржали народни посланик Миодраг Линта, као и директор Фонда за избјегла, расељена лица и за сарадњу са Србима у региону Душко Ђутило. Међу гостима су били генерал Веселин Шљиванчанин, Миле Паспаљ први предсједник Скупштине Републике Српске Крајине, као и представници других удружења бораца.

Скупштину је отворио предсједник Удружења бораца, ратних војних инвалида, породица погинулих Покрајине Војводине Драго Ступар. Сједница скупштине је свечано започела уз звуке химне *Боже правде*, након чега је минутом ћутања одата почаст свим жртвама рата који су се водили деведесетих година. Потом је предсједник Драго Ступар позвао чланове радног предсједништва на челу са предсједником скупштине Милорадом Бухом да заузму своја мјеста.

БОРЦИ СЕ МОРАЈУ ПОШТОВАТИ

По усвајању дневног реда, предсједник удружења Драго Ступар је поздравио присутне чланове и госте у име Удружења бораца, ратних војних инвалида, породица погинулих Покрајине Војводине. Изразио је захвалност

» Руководство Удружења бораца, ратних војних инвалида и породица погинулих Војводине

на одзиву свима који су одвојили вријеме и на тај начин изразили поштовање према раду наведеног удружења.

На дневном реду сједнице скупштине била је расправа у вези са активностима Удружења у претходном и најавом планова за наредни период. Ступар је навео да је једна од главних активности удружења била омањивање чланства на терену и оснивање како општинских тако и мјесних и градских одбора.

Поред тога, рад се усмјеравао на административне послове, изради статута, приступница и чланских исправа.

Промовисали су програм, циљеве и смјернице удружења. Склопили су многа пријатељства и познанства и кроз то остварили дуготрајне контакте од значаја. Руководство удружења је водило конструктивне разговоре са државним секретаром у Министарству за рад, запошљавање, борачка и социјална питања Миодрагом Капором и посјетили су предсједни-

ка Покрајинске Владе Иго-ра Мирковића.

Ступар је изразио задовољство разговорима које су водили, али је указао на потребу поштовања бораца уз наду да ће се став оних који могу о томе да одлучују промијенити у позитивном смислу за удружење.

– Наше удружење да би правно и позитивно могло дјеловати захтјева да држава једнако гледа на борце и борачка питања онако како смо гледани и подржавани у ратним збивањима. Чињеница је да никада не смијемо заборавити Републику Српску Крајину која је имала своје становништво, територију и законодавство у вишегодишњем периоду што су основни атрибути државности. Свијет треба да чује и нашу истину. Чињенице које се не могу оспорити су протјеривање преко 600.000 Срба са својих огњишта са чиме је учињен највећи геноцид у 21. вијеку, као и преко 7.500 погинулих у борбеним дејствима у Републици Српској Крајини. Нико за такав зло-

чин није осуђен, што је поразујуће – истакао је Драго Ступар.

Као велики проблем у борби за права бораца, Ступар је навео разбијање бораца на више удружења, умјесто да се након рата наставио дјеловање једне организације бораца.

– Настојимо да наше удружење покаже да нам је заједнички интерес сакупљање свих бораца који су учествовали у рату и да јединствено и окупљени можемо бити јачи него овако разбијени. Када будемо на терену радили ми ћемо увијек истицати свима и борити се за јединствени наступ пред државним органима – рекао је Ступар.

ЛИНТА: КРАЈИШКИ БОРЦИ СУ СА ПРАВОМ НЕЗАДОВОЉНИ

Поводом борбе за права бораца, присутнима се обратио народни посланик Миодраг Линта чија је борба за ова права у Народној скупштини Републике Србије позната. Линта је истакао да је

имао одличну сарадњу са Удружењем бораца и да ће се та сарадња наставити у наредном периоду. Такође, образложио је циљ своје борбе за права бораца.

– Крајишки борци су оправдано незадовољни јер су се часно, правно и поштено борили за свој народ и за очување своје земље и оправдано очекују да држава призна ту чињеницу. Ја сам 12. маја ове године упутио у скупштинску процедуру Приједлог закона о измјенама и допунама Закона о правима бораца. Тражим, између осталог, да се припадницима војске и полиције Републике Српске Крајине призна ратни стаж за читаво вријеме рата у двоструком трајању.

Линта је истакао да је важно и да држава оснује Меморијални центар српских жртва деведесетих година гдје би се радило на попису српских жртва од Словеније, преко Хрватске, Босне и Херцеговине до Косова и Метохије.

Према његовим ријечима

крајње је вријеме да се оснује државна институција која ће то радити и у међународним оквирима тражити да се свастраштва обиљеже. Такође, важно је да држава оснује Меморијални центар српских жртва геноцида НДХ, да се донесе Резолуција о геноциду НДХ над Србима, Јеврејима и Ромима у Другом свјетском рату и оснује Канцеларија за помоћ оптуженим и осуђеним Србима за ратне злочине. Линта је истакао да он подржава Владу Србије, али тражи да се програм Владе Србије допуни свим тачкама које он сматра суштинским за српски народ.

ПОЗИВ НА ЈЕДИНСТВО

Душко Ђутило је изразио подршку Удружењу и најавио да ће у свом раду увијек имати подршку Фонда.

– У наредном периоду ће Фонд бити искрена подршка ономе што сте радили, ономе што радите сада и што ћете радити убудуће. Заиста све ваше активности су за свако поштовање. Будите сложни и јединствени, а у Покрајинском фонду ћете увијек имати подршку – поручио је Ђутило.

Као захвалност за подршку удружењу, предсједник Драго Ступар је подијелио захвалнице које је удружење припремило. Свечану сједницу је увеличала пјесма Културно-умјетничког друштва *Славонија у срцу*.

Након радног дијела скупштине, дружење је настављено у ресторани Дома војске

ДРАГАНА ШИПОВАЦ

ОДРЖАНА ДРУГА СЈЕДНИЦА ИЗВРШНОГ ОДБОРА УДРУЖЕЊА СРБА ИЗ БОСАНСКЕ КРАЈИНЕ У ФЕДЕРАЦИЈИ БИХ

Без подршке државе не могу се ријешити имовинско-правни проблеми повратника

У Београду је 18. маја 2021. одржана Друга сједница Извршног одбора Удружења Срба из Босанске Крајине у Федерацији БиХ. Поред чланова Извршног Одбора сједници су присуствовали народни посланик Миодраг Линта, Дара Трифовић предсједница Клуба Бранко Ђојић у Београду. Сједницом је председавао предсједник Удружења Драган Дивјак.

На Дневном реду се расправљало о активностима у протеклом периоду, затим о имовинско-правним односима и заштити имовине српских општина ФБиХ. Говорили су и о тужбама поднесеним против команданата 6. крајишке санске бригаде, обиљежавању 80 година од геноцида над српским, јеврејским и ромским народом, обнови спомен-плоче Бранка Ђојића у Београду и иницијативи за организовање заједничког састанка начелника општина Унско-санског и Ливањског кантона, гдје би био позван и в.д. директор Управе за дијаспору и Србе у региону Арно Гујон.

Народни посланик Миодраг Линта нагласио је да како би се заштитили имовинско-правни односи Срба у БиХ, прво се треба попити колико је заправо људи оштећено на том подручју.

– Док причамо уопштено, без

» Чланова Извршног одбора удружења Срба из Босанске Крајине у Федерацији БиХ са народним послаником Миодрагом Линтом

конкретних примјера и података, то није увјерљиво. У овом случају је кључан системски приступ државе Србије. Да ли ће питање Срба у региону од Словеније до Македоније са нагласком на Србе на подручју Хрватке и БиХ, бити једно од државних питања или неће? – рекао је Линта.

Он сматра да би држава требало да оснује Министарство за Србе у региону.

– Велики број људи са тог подручја ми даје за право да инсистира да држава оснује такво министарство, са двије правне службе, једну за БиХ, другу за Хрватску. Тада би правници давали бесплатне правне савете, писали поднеске и у име народа, звали институције. Затим би правили извјештаје о дис-

криминацији, преводили их на енглески, француски и њемачки језик и слали их у Европски парламент и тамо ће се наћи неко ко ће о томе говорити – рекао је Линта констатујући да све појединачне иницијативе или иницијативе удружења не уроде плодом док држава не стане испред тих људи.

Прекодринских Срба од 1918. године, рачунајући потомке, колонице 1945, и протјеране Србе из посљедњег рата има око 1.500.000.

– Темелна питања овог корпуса људи заслужују да буду стављена на Дневни ред сједница Владе – закључује Линта.

Након извјештаја о раду у претходној години предсједник Удружења Драган Дивјак је предочио присутнима које су наредне активно-

сти које Удружење планира да реализује.

– Нажалост, плоча у част Бранка Ђојића која је 2015. постављена на Косанчићевом венцу је уништена од стране Н.Н. лица. Тако да наше Удружење заједно са Клубом Бранка Ђојића из Београда и институцијама које би жељеле да се укључе планира да поново постави нову плочу на истом мјесту – рекао је Дивјак и додао да поред спомен-плоче Бранку Ђојићу у Београду намјеравају да обнове и споменик саграђен у спомен страдалим Србима у мјесту Липник на подручју Санског Моста који датира из времена Отоманског царства.

Поводом обиљежавања 80 година

од страдања Срба у Другом свјетском рату Дивјак најављује да ће делегација Удружења положити вијенце страдалим на просторима општина Санског Моста, Дрвара и Бихаћа.

Такође, Удружење је покренуло иницијативу да се у неком будућем периоду отвори спомен-соба страдалим Србима на подручју Федерације БиХ у претходном рату.

– Наше удружење је покренуло и иницијативу да се што прије организује заједнички састанак начелника општина Унско-санског и Ливањског кантона. На састанку би се говорило о опстанку Срба на просторима наведених општина два кантона. Позвали би и в.д. директора Управе за дијаспору и Србе у региону Арно Гујона.

Борци 6. санске бригаде су се храбро борили, а сада су против команданата поднесене тужбе.

– Апеловаћемо на институције Републике Српске и Републике Србије да се за њих обезбиједи средства којима би финасирали своју одбрану.

Сви присутни су прихватили извјештај о раду и приједлог о реализацији наредних активности.

Предсједништво СУБНОР-а Србије је донијело одлуку за пријем у чланство Удружење Срба из Босанске Крајине у Федерацији БиХ.

ДРАГАНА БОКУН

ПРОШЛО ЈЕ 29 ГОДИНА ОД СТРАДАЊА СРБА НА МИЉЕВАЧКОМ ПЛАТОУ

» Помен у Цркви Светог Марка

СРПСКЕ ПОРОДИЦЕ И ДАЉЕ ЧЕКАЈУ НА ЕКСХУМАЦИЈУ

У Цркви Светог Марка у Београду служен је парастос Србима – припадницима Територијалне одбране који су прије 29 година на Миљевачком платоу код Дрниша убиле и масакрирале хрватске снаге.

Парастос су служили свештеници Цркве Светог Марка у присуству чланова породица убијених и оних који су преживјели овај злочин.

Јереј Александар Лучић је присутнима говорио бесејду о снази и моћи молитве за страдалу браћу, сроднике и пријатеље.

ЗЛОУПОТРЕБА ФЕСТИВАЛА ДЈЕТЕТА У ШИБЕНИКУ

Након парастоса положено је цвијеће у Ташмајданском парку на спомен-плочу страдалим Србима и том приликом присутнима се обратила Драгана Ђукић, председница Удружења Суза.

– За припрему ове акције хрватска војска је користила чак и дјечу, односно Међународни фестивал дјетета, који је тог дана требао почети у Шибенику, па је хрватска страна затражила од српске стране суздржавање од било какве провокације, на шта је добила сагласност од српске стране. Тај „споразум“ послу-

жио је само као варка хрватским снагама, да поменутог дана у рано јутро изненаде и затекну неспремне припаднике Територијалне одбране.

У мучком нападу пред очима УНПРОФОР-а убијено је 40 српских Територијалаца, а неколицина је рањена и заробљена. Српско село Нос Калик срушено је до темеља и спаљено.

– Хрватски војници умјесто да тијела погинулих врате породицама, присиљавају српске заробљенике под пријетњом смрћу да тијела бацају у крашке јаме у Промини. По обављеном „послу“ многим заробљеницима судили су на лицу мјеста, а пресуде су биле вјешање о војнички појас или метак у потиљак и све су снимали видео камером, да би у Шибенику приказивали као својеврсан хорор филм.

НИСУ ПРЕПОЗНАЛИ СВОЈЕ НАЈМИЛИЈЕ

18. августа 1992. године извршена је ексхумација посмртних остатака убијених територијалаца. На посмртним остацима су били видљиви трагови монструозности у овом злочину, што је отежавало идентификације.

– Породице од 12 територијалаца нису могле препоз-

» Драгана Ђукић, председница Удружења Суза

знати своје најмилије. Сви су сахрањени у заједничку гробницу на книнском гробљу. Чланови породица су вјеровали да је то привремено, док се не створе услови за идентификацију савременим методама. Међутим, та привременост траје већ 29 година јер хрватска Комисија за нестале све вријеме одбија да изврши ексхумацију – рекла је Ђукићева и додала да за 12 породица до данас траје неизвјесност и бол што су остали ускраћени да своје најмилије сахране у породично гробље под именом и презименом. Неки родитељи су умрли не дочекавши да испуне жељу да сахране посмртне остатке свог дјетета.

Удружење у договору са породицама, а преко Комисије за нестала лица, користи сваку прилику да утиче на надлежне у Хрватској, да се изврши ексхумација помнуте локације, на шта су добијали углавном неприхватљиве одговоре, (нема заинтересованих породица, нема података о локацији и сл.).

СВЕ ЈЕ ПОЗНАТО, А ПОМАКА НЕМА

– Ово је само један од јасних примјера гдје су познате све чињенице, (зна се гдје су покопани посмртни остаци, породице су дале крв ради ДНК-а анализе), гдје је потребно само мало добре воље, да се у кратком року посмртни остаци ексхумирају, идентификују и предају породицама. Нажалост, то мало и даље недостаје кад су српске жртве у питању.

Парастосу су присуствовали и представници Комисије за нестала лица Владе Србије, Комесаријата за избјеглице и миграције, председник Савеза Срба из региона Миодраг Линта, председник ДИЦ Веритас Саво Штрбац и председник Асоцијације избјегличких удружења Милојко Будимир.

ДРАГАНА БОКУН

Линта: Тужилаштво Србије треба да подигне оптужнице за злочин на Миљевачком платоу

Председник Савеза Срба из региона Миодраг Линта подсећа да је прије 29 година тј. 21. јуна 1992. године Хрватска војска извршила агресију на Миљевачки плато, код Дрниша. У злочиначкој акцији хрватске војске свирепо је ликвидирало 40 Срба, а 17 заробљених Срба је доживјело бестијално мучење у хрватским логорима. Од 40 страдалих Срба 28 је идентификовано и сахрањено у породичне гробнице, док је 12 неидентификованих, које породице нису могле препознати због монструозног злочина, сахрањено у заједничку гробницу на гробљу у Книну, гдје се и данас налазе. Хрватска 26 година од завршетка рата одбија

да ексхумира 12 посмртних остатака Срба што је супротно начелима међународног хуманитарног права и међународним конвенцијама. То је један од многих доказа да се Хрватска није суочила са

злочиначком прошлосту и да није способна да буде модерна, толерантна и истински демократска држава. У Хрватској се величају злочинци и одаје почаст хрватским жртвама, а српске жр-

тве се омаловажавају, прешућују, умањују и негирају.

Линта истиче да су за овај монструозни злочин осуђена само двојица припадника Хрватске војске и то на свега три године што представља најдубље вријећање српских жртава и чланова њихових породица. Линта позива поново Тужилаштво за ратне злочине Србије да покрене истрагу и подигне оптужнице против налогодаваца и починиоца злочина над 40 убијених Срба на Миљевачком платоу. Није могуће заборавити о добрим комшијским односима и међусобном поштовању док у Хрватској владају двоструки стандарди у односу на ратне злочине и жртве.

80 ГОДИНА ОД СТРАДАЊА СРБА КОЈЕ СУ УБИЛЕ УСТАШЕ ИЗ ФАЗЛАГИЋИХ КУЛЕ

Епископ захумско-херцеговачки и приморски Димитрије је пред капелом над Корићком јамом, у коју су усташе бациле више од 130 Срба, служио заупокојену литургију поводом 80 година од мученичког страдања српског народа из Корита и околних села.

Владика је истакао да је Корићка јама у општини Билећа српска рана, али да српски народ треба кренути даље и са вјером и љубављу, без мржње и огорчења, градити нови живот.

Молитвеном чину присуствовао је многобројни народ, али и начелници општина Билећа Веселин Вујовић и Гацко Огњен Милинковић.

Вујовић је истакао да се стравичан злочин над недужним и честитим домаћинима овога краја десило само зато што су припадали српском народу, те нагласио како је хришћански праштати, али да не треба заборавити. Милинковић је рекао да су на овом мјесту, заливеним крвљу српских новомученика који су пострадали јер су били православни Срби, нераскидиво повезани Гацко и Билећа. У злочину који су починиле муслиманске усташе из сусједног мјеста Фазлагича Кула код Гацка, у ноћи између 3. и 4. јуна 1941. године, убијено је, мучено и у Корићку јаму бачено више од 130 Срба, мјештана Корита и околних села.

Кости корићких страдалника извађене су 1953. године, када је на основу 180 пронађених лобања установљено да је број жртава Корићке јаме био знатно већи. Најстарија жртва био је осмдесетогодишњи Јевто Сворцан, док је најмлађи био четрнаестогодишњи Коста Глушац. Међу страдалницима највише је било мјештана из породице Сворцан, те Бјелица, Старовић, Тркља, Шаровић, Шакота, Глушац, Рогач, Јакшић, Думнић, Ковачевић, Курдулија, Коснић, Милошевић, Миловић, Носовић и Радан.

Прво спомен-обилежје корићким жртвама подигнуто је 1966. године, а 1991. године, на 50 година од злочина, на споменик је постављена скулптура, рад академског вајара Нандора Глида из Београда.

ЧЕЛЕБИЋИ - ЛОГОР ЗА СРБЕ У КОМЕ ЈЕ СТРАДАЛО ВИШЕ ОД 400 ДУША

Навршава се 29 година од дана када су српски цивили заточени претходно у Брадини, одведени у логор Челебићи, који је био под контролом снага лојалних муслиманском ратном лидеру Алији Изетбеговићу.

Логор Челебићи био је сабирни логор у којем су мучени и убијани Срби са подручја општине Коњиц и околине. Међународни Црвени крст регистровао је више од 400 лица која су страдала у овом логору.

Комплекс Челебићи налази се на око 5,5 километара од Коњица и заузима површину од око 50.000 метара квадратних.

Комплекс је користила ЈНА за смјештај течних горива. Осим барака и хангара, у комплексу се налазио и велики број подземних тунела и шахтова.

Јединице ТО Коњиц и Хрватског вијећа одбране заузеле су војни комплекс у априлу 1992.

Током маја 1992. ТО Коњиц, у чијем саставу су углавном били припадници муслиманских формација, ХВО-а и локални припадници МУП-а, заједнички су напали неколико села у којима су Срби чинили већину становништва. Њихова прва мета било је Доње Село, које су заузели 20. маја 1992. Након тога напали су Виниште, Цериће и Бјеловчину. Будрига је нападнута 25. и 26. маја.

Током војних операција заробљен је велики број Срба. Већи дио њих је пребачен у барак Челебићи, док је мањи дио завршио у спортој дворани Мусала у Коњицу. Затвореници су били подвргнути мучењима и ликвидацијама, али за овај логор, као ни за многе друге логоре које су отварале јединице лојалне ратној влади у Сарајеву, нико из муслиманског политичког и војног врха није одговарао.

СРНА

ЗЛОУПОТРЕБА КУЛТУРЕ – ИГРАНИ ФИЛМОВИ У СЛУЖБИ КОМУНИСТИЧКЕ ПРОПАГАНДЕ

ФАЛСИФИКАТИ У ФИЛМУ УЖИЧКА РЕПУБЛИКА

● Доктор историјских наука **НЕМАЊА ДЕВИЋ** написао је осврт на филм Жике Митровића *Ужичка Република* издвојивши 20 најпечатљивијих детаља у којима су исказани историјски фалсификати

пред комунистима). Заправо се ради о алузији на Башки конгрес, до ког је дошло тек у јануару 1944. Михаиловић је био убијеђени демократа и легалиста, како 1941. тако и 1946. и вјеровао је да се судбина и Југославије и српског народа рјешава на слободним изборима. Напољетку, Мољевићев план био је лични и никада није постао дио званичне политике Равногорског покрета, који се на конгресу у селу Ба определио за федералистички уређену Краљевину Југославију.

1 На филму комунисти преузимају иницијативу у Априлском рату и самоорганизују се за одбрану од њемачког окупатора.

Стварност: До максимума су бојкотовали и дезорганизовали одбрану, а у првим мјесецима окупације ставили су се Нијемцима на располагање. Домаћи љотићевци су са резигнацијом констатовали како су „комунисти успјели да загосподаре најважнијим мјестима код њемачких власти“ и тако и њима одузели могућност да се политички боље позиционирају. Међу њима су, инфилтрирани у српске власти под окупацијом, остали и неки од касније високих партијских функционера, попут Добривоја Баје Видића и Слободана Пенезића Крцуна.

2 Ужички комунисти приказани су од почетка као активни и борбени. У првој борби на филму усмрте два жандарма и читав вод Нијемаца. Стварност: Ужички одред био је у првој фази устанка, до августа 1941, један од најнеактивнијих партизанских одреда у Србији, због чега га је партијско руководство оштро критиковало. Прве акције биле су махом мање диверзије и ликвидације локалних „петоколониша“. И сам партизански устанак 7. јула почео је убиством два жандарма, не и Нијемаца којих тада није ни било у Белој Цркви и околини.

3 Партизански комесар/командант Бора (Борис Бузанчић) након прве акције у вербалном двобоју побјеђује председника општине (носиоца старих власти), након чега се цијело село сврстава на страну партизана. Стварност: једна од првих акција јесте била убиство председника сеоске општине (Божа Крцића), који је спротивљавао партизанима у истину платио главом.

4 Пукловник Дража Михаиловић је приказан као војни лидер, строг и визионар, настављач четничких традиција, чувар поретка и заклето противник „демократије и парламентаризма“. У једном каснијем кадру, он је безобзирно чизмаше који пали цигарету о кандило. Језгро његовог покрета, сачињено од предратних официра и политичара, од првих дана устанка, у једној прилично комфорној атмосфери, са чистим и опегланим одијелима и у изобиљу ића и пића, одмах доноси политичку платформу, у којој се истиче да је њихов програм у првом плану „програм борбе против комуниста“ (што износи Драгиша Васић); неки риђи квази – Палашевић залаже се већ тада за „четничку диктатуру над монархијом“ (!) и да „држава мора бити у рукама четника“, филмска инсинуација на Стевана Мољевића износи платформу изградње Велике Југославије „и у њој етнички чисту Велику Србију“. Сабор четника завршава се уз море алкохола, пјесму *Дрма ми се на шубари цвеће* и познату сцену лупања пијаног четничког кабадахије главом у сто...

Стварност: за почетак доста једноставнија. Михаиловић се није позивао на континуитет са четништвом, нити је 1941. имао било какву политичку платформу (што се показало као једна од његових инфериорности

5 Четнички команданти на терену, које тумаче Раде Шербеџија (мајор Барац – уствари Јован Дерок) и Богољуб Петровић (капетан Ђорђевић – уствари Вучко Игњатовић) много причају и бусају се у јуначка прса, док се уздржавају од напада на Нијемце. Супротно, партизани и даље носе ослободилачку борбу на својим плећима, па иако тражећи помоћ од четника, први град ослобађају сами. Борба почиње вјештим партизанским маневром, а завршава се уз 20-ак мртвих и исто толико заробљених Нијемаца, те њиховом касарном у пламену. Четници улазе кукавички у ослобођени град, тек по завршеној крвавој борби, и траже да се власт у њему подијели, а чим им то пође за руком они се у недостатку ратног искуства међусобно измлате у кафани, све уз гађање слике свог врховног команданта краља Петра флашом вина или ракије.

Стварност: Први градић у који су партизани „несметано продрили“, без опаленог метка, како пише „првоборац“ (касније комунистички генерал) Никола Љубичић била је Бајина Башта и то се одиграло ноћу 18/19. августа 1941. Љубичић додаје да је „цљ акције била Пореска управа, у којој се, према добивеним обавјештењима, налазила већа сума готовог новца“ – и напад је уродио плодом, будући да су партизани у овој акцији запленили око 670.000 динара. Прије сванућа већ су напустили град. Три дана касније, 22. августа, на кратко су упали и у Ариље, који је бранила мања жандармеријска посада; у борби су овог пута погинула два партизана и два жандарма. Ниједан Нијемац није погинуо у овим борбама. Први већи град који су устаничке јединице заузеле и задржале дуже вријеме била је Лозница (31. августа) – али њу су ослободили четници потпуковника Веселина Мисите, без помоћи партизана. У тој борби Мисита је са неколико својих сабораца јуначки погинуо, а четници су заробили око 90 њемачких војника, што је означило прекретницу у дотадашњем устанку против окупатора.

6 Тачно на почетку другог сата, партизани силовитим јуришом истјерују Нијемце из Ужица, које ће постати центар партизанске слободне територије. Борба је крвава, уз велике губитке на обе стране, а поред десетина мртвих, уз повлачење у нареду, Нијемци трпе губитке од неко-

лико уништених тенкова и оклопних возила.

Стварност: Ово је заправо комплетно измишљена епизода, јер се око Ужица нису ни водиле борбе. Град је у истину током септембра славио два ослобођења: најприје су, по изласку Нијемаца у оквиру њиховог тактичког прегруписавања у Западној Србији, 21. септембра у Ужице ушли четнички одреди Косте Пећанца и успоставили своју управу. У наредним данима у граду је владала велика напетост, јер се очекивао долазак партизана и отпор четника који им не би олако препустили град. Заиста, партизани Ужичког одреда су се убрзо приближили граду, али је конфликт за прво вријеме избјегнут: двије стране су приступиле преговорима не би ли се избјегло „проливање братске крви“. Коначни резултат преговора био је да су четници попустили притиску чаршије („да видимо шта хоће та наша дјеца“) чији су многи угледнији грађани имали синове у партизанима. Поподне 24. септембра партизани су ушли у Ужице, које их је одушевљено поздрављало. Њемачки обавјештајни органи регистровани су и један непознат детаљ: да су се у посредовање око предаје власти између четника Косте Пећанца и партизана укључили и четници Драже Михаиловића, који су олакшавали да власт у Ужицу „склизне“ у руке комуниста...

7 Кроз читав филм провлачи се љубавна прича партизанског комесара/команданта Боре (у улози Бузанчића обједињене су неколике судбине, отприлике и Петра Стамболића и Бранка Крсмановића и Миланка Кушића и Душана Јерковића, можда и још понеког) и руководиоца агитпропа Наде (Божидарка Фрајт). Њихова љубав је платонска и чиста, ограничена ригидном пролетерском сексуалном етиком.

Стварност: будући да се у партизанским одредима од првих дана нашао значајан број жена, комунисти на терену јесу водили рачуна о мушко-женским односима. Међутим, ова правила понашања кршена су на много мјеста. По сјећању Владана Бојанића, у Мачванском НОП одреду више руководиоца започело је ванбрачне везе са млађим партизанкама, а око партизанске болнице створило се нешто што је појединцима личило да је „права мала јавна кућа, само што се није плаћало“. И покрајинско повјереништво партије у Нишу критички се односило према чињеници да је већина политичких руководиоца себи нашла дружбенице већ у првом периоду војевања. Милован Ђилас је издио још једно мање романтично запажање, везано за највише партијске функционере – да су их у Ужицу „пратиле младе и згодашње секретарице, упалдљиво интимније с њима него што је то сам посао налагао“. Најистакнутији је био примјер самог Тита, који се саживио са безмало 30 година млађом секретарицом, студенткињом Даворјанком Пауновић. Како је закључио још један „пуританац“ међу партизанским командантима у Србији, Павле Јакшић, „партизански сурови сексуални аскетизам међу борцима није, очевидно, био у складу с хедонизмом у високим штабовима.“

8 Једна од најпотреснијих сцена јесте смрт партизанског омладинца Даче, уз кадар његове ожалаштене мајке (Ружица Сокић) и оца (Иван Јагодић) који га мртвог носи на рукама. Како се касније сазнаје из једног разговора, њега су из засједне, мучки,

тог октобра 1941. убили четници потпуковника Михаиловића. Тај моменат је представљен и као један од кључних када партизани увиђају четничку издају и окрећу се против њих. „И не само њега. Сваког дана убијете по неког, мучки, иза леђа“, додаје Бранко Коцкица, вјероватно у улози Миодрага Миловановића Лунета.

Стварност: током септембра и октобра 1941. у широј зони Ужица партизани и четници имали су неколико оружаних сукоба. У тим сукобима, број жртава је био следећи: након конфликта око успостављања команде у Пожеги (22. септембра) партизани су поред разоружавања већег броја четника једног од њих и стријелили, у сукобима код Косјерића око власти у тој вароши било је неколико погинулих и рањених – и то на обе стране, 28. септембра у сукобу у селу Рожанство (Златибор) погинуо је један партизан и један сарадник четника (Радомир Мићић, солунац, носилац Карађорђевог звијезде), 4. октобра дошло је до већег сукоба у Пожеги, али по свему судећи без људских жртава (четници су заробили па пустили на слободу већи број партизана), 23. октобра дошло је до једног инцидента у Чајетини, али он присебношћу локалних команданата са обе стране није прерастао у борбу. Изван овога, није било јединичних убиства партизана од стране војно-четничких одреда нити напада на њих у ужичком крају.

9 Једна од упечатљивих сцена је и приредба партизана у Ужицу – сви који су гледали филм памте бар сцену гдје Неда Арнерић (а за њом и читаво село) пјевају пјесму *Са Овчара и Каблара*.

Стварност: можда најпрепознатљивија партизанска пјесма до данашњих дана, која је потекла у Србији, јесте *Са Овчара и Каблара*. Најчешће се (погрешно) сматра да је настала у вријеме *Ужичке републике* и да говори о угледу Јосипа Броза. Међутим, како извори говоре, пјесма је у тим крајевима била популарна још у 19. вијеку и у вријеме ратова за ослобођење од Турака, када су и српски добровољци из поробљених области пјевали: „Српски кнеже прими наске у редове србијанске“. Касније је кназ једноставно замијењен „другом Титом“. Измијењена пјесма се заиста пјевала међу партизанима у западној Србији, мада постоји и четничка верзија са другачијим наставком. Владимир Дедијер је описује као „рам-пјесму“, једну од оних коју су партизани преправили и убацивањем нових имена и догађаја у постојеће стихове и мелодије само начинили своју верзију. Приредба је, с друге стране, највјероватније прекомпонована прослава Октобарске револуције у Ужицу, за коју су се комунисти хвалили да је, послје Москве и Кујбишева, била највеличанственија у цијелом свијету. Ужице је уочи 7. новембра 1941. заиста личило на неки градић у СССР-у: зидови централних здања били су покривени транспарентима и плакатима са револуционарним паролма, а градом су доминирале слике Стаљина и совјетских војсковођа, све са великим славољуком са петокраком звијездом на тргу, чије се сијалице тих дана нису гасиле ни дању ни ноћу. За разлику од такве иконографије, на филму је представљен велики мурал на коме су равноправно осликани Стаљин и Черчил...

10 Филм се дотиче преговора у Брајићима који су водила вођства два покрета отпора 26. ок-

тобра 1941. са циљем успостављања боље координације и сарадње у борби против окупатора. По овом филму, Михаиловић је одбио свих 12 Титових приједлога, изузев тачке о заједничкој подјели плијена. Ипак, Тито му је великодушно понудио оружје из Ужица. Бранко Коцкица ће на то изговорити антологијску реченицу: „Зар оваквима наше оружје?“

Стварност: делегација Врховног штаба партизанских одреда, састава Јосип Броз, Сретен Жујовић и Митар Бакић, обрела се 26. октобра у Брајићима. Били су ово пети по реду званични преговори између комунистичког и равногорског штаба (а други уз присуство двојице главних команданата) и у свакој прилици партизански преговарачки тим се мијењао. Из команде војно-четничких одреда, комунисти су за саговорнике имали унган тандем: саговорника Михаиловића, Драгишу Васића, потпуковника Драгослава Павловића и два нова лица, поручника Јакшу Ђелевића и капетана Милорада Митића. Како је Ђелевић описао, разговор је започео у пријатељском тону, гдје је један од четника из Михаиловићеве пратње понудио госте куваном ракијом, док је Броз присутним четницима подијелио по паклу цигарета. Даље се дискутовало о заједничким акцијама, подјели плијена, као и о питању „дивљих“ одреда који су посебно реметили односе двије војске. Од Брозових 12 приједлога за рјешавање несугласица, Михаиловић је одбио четири, који су се тицали успостављања заједничког штаба у којем би се он потчинио Титу, укључивања политичких комесара у састав војно-четничких одреда и легализовања народноослободилачких одбора као нових органа власти. Иако је опет изостало потписивање званичног документа, двије стране споразумјеле су се око наставка борбе против окупатора, уз даље мобилисање људства на терену по принципу слободног избора команде и заједничку подјелу ратног плијена. Прецизирано је и да „војске остану гдје јесу, да се избјегавају сукоби, а да се даље акције координирају“ и да се у сваком мјесту створе мјешовити судови за све кривце и преступнике из оба покрета. Коначно, уговорено је да партизански Врховни штаб остане у Ужицу као центру своје зоне одговорности, а да Команда четничких одреда у исту сврху дође у Пожегу. Ту би свака страна имала своју управу, док би у осталим градовима остала заједничка. Сарадња у градовима требало је да омогући да фабрика оружја у Ужицу дио производње преусмјери и према четничким одредима; требало је да четници добију 12.000 пушака са одговарајућим контингентом муниције (приближно половину произведену у Ужицу), а да средства заплијењена од партизана у трезору Народне банке буду усмјерена ван војних снага, на избјеглице и друге унесрећене грађане, док би два главна штаба задржала свега по пет милиона динара. Вјероватно због усаглашавања око ове важне тачке, Михаиловић је, иако противник револуционарних органа власти, на крају прихватио да партизани неометано формирају НОО у мјестима која су била под њиховом контролом. Мада су комунисти и ове преговоре оцијенили као пропале, по закључцима усменог споразума може се рећи да су они отишли и корак даље од претходног у погледу конкретног дефинисања акције, подјеле одговорности и координисања дејстава. Склопљен на ивици оштрице и у дањима када су тензије међу четници-

ма и партизанима расле, споразум у Брајићима је ипак представљао вољу да се настави сарадња и спријече сукоби између двије војске. Као знак добре воље према равногорцима, Броз је наредио да се одмах последије преговора Михаиловићевим људима из Ужица упути 500 пушака са муницијом. Да ће, ипак, бити тешко спровести у живот свако слово усменог споразума, први је имао прилике да се увјери Михаиловић, и то одмах по одласку партизанске делегације из Брајића. Самовољни четнички командант у Пожеги, капетан Вучко Игњатовић, припремио је засједу за партизанско руководство на ријеци Скрапез, гдје је намјеравао да их ликвидира. Аутомобил у којем се кретао Јосип Броз са сарадницима био је заустављен и само се чекало одобрења Михаиловића, са којим је успостављена телефонска веза, да се убиство и изврши. Михаиловић за тако нешто није хтио ни да чује; оштро је укорио Игњатовића позивајући га на официрску заклетву. „Од тога дана однос Драже према Игњатовићу није се никада поправио”, пише З. Вучковић, официр из блиског Михаиловићевог окружења. И сведоци ових догађаја из штаба капетана Игњатовића говоре да је подјела међу четничким официрима од тада била све видљивија: „Чича нам дође као Керенски, штити агентуру!”, био је закључак неких од њих.

11 Током преговора Михаиловића и Броза у Брајићима, појављује се, не први пут у филму, и британски представник при устаничким снагама у Србији, капетан Двејн Тирел Хадсон. Михаиловић му забрањује да буде присутан на преговорима како би онемогућио да дође до јединственог антиосовинског фронта у Југославији, али и како би спријечио да овај пошаље реалан извјештај с терена у Лондон. На основу споразума говори му пак да је комунисте „превео жедне преко воде”. **Стварност:** Хадсон, 31-годишњи рударски инжењер, био је врло искусан официр СОЕ, дуго прије рата радио је у Србији на пословима из своје струке, паралелно обављајући и сложене обавјештајне задатке. Убијењени суверениста, Михаиловић је сматрао да су преговори комуниста и равногораца „унутрашње питање једне земље”, у које британски обавјештајца нема права да се мијеша, немоли да у њима има улогу посредника. Зато му је и ускратио могућност присуства на преговорима у Брајићима. Тај потез ће га скупо стајати и већ од 1941. унијеће једну дозу неповјерења између Михаиловића и Британаца.

12 Док комесар/командант Бора и његов ударник Миша пролазе преко четничких положаја према Ужицу, око себе виде распојасане четнике који пију, веселе се и салеђу жене. „Њих бре треба све до једног...”, каже млади Миша. „Да не претјерујеш?”, пита комесар, а борац, комуницирајући са њим на равној нози, одсјечно додаје: „Не! Издвојио бих само оног Радована, он је поштен. И још понеког. А све друго...” Комесар му одговара палећи цигарету: „Е видиш, да није тих Радована...”, инсинуирајући да би они одавно рашчистили са четницима. **Стварност:** приближно јесте била оваква крајем октобра 1941. И то је једна од ријетких поштено приказаних историјских епизода у овом филму. Комунисти су за грађански рат били спремни знатно прије новембра 1941, они су револуционарну перспективу његовали и заостравали још од 1919. Окупација и ванредно стање 1941. представљали су за њих историјску прекретницу, прилику да досањају вишегодишње револуционарне снове. Разговор комеса-

ра и борца заправо подсјећа на нешто ранији опис разговора са Брозом који је пренио Милош Минић: „Рекли смо Титу да ми мислимо да би најбоље било за нашу даљу успјешну борбу против окупатора ако бисмо предузели благовремено акцију да разбијемо четничку организацију, док смо далеко напреднији од четника. Тако бисмо онемогућили, у ствари, најопаснију петоклонашку организацију, далеко опаснију и од Недићеве државе и Љотићевих и Пећанчевих банди. (...) Тито је нас стрпљиво слушао. Био је и сам опседнут утисцима и размишљањима о разговорима у Струганику. А онда је рекао приближно сљедеће: „Ви гријешите. Кад бисмо ми то учинили, то би била тешка политичка погрешка са несагледивим посљедицама”. Не мисли ни он много дружичке о Дражи и о његовој неискрености у разговорима које смо водили, о томе да треба према њима бити опрезан да не би дошло до изненађења. Али Дража је окупио доста официра и подофицира и људи са села и из града, а још много више патриотски расположених људи вјерује да ће он повести борбу против окупатора. Све док је тако, кад бисмо ми поступили како ви мислите, ми бисмо били осуђени од народа да смо изазвали братоубилачки рат. Суштински, Броз у септембру 1941. није мислио да не треба напасти Михаиловића, вјеровао је само да за то треба причекати погоднији тренутак. О томе јасно пише Минић, то потврђују у мемоарима и Родољуб Чолаковић и Павле Јакшић.

13 У оквиру Народноослободилачког одбора (НОО) у Ужицу заступљени су и представници предратних грађанских партија – комунисти су око себе окупали све родољубе без обзира на њихова политичка убјеђења. Само до прве низбрднице, јер се испоставило да су у ствари сви они прикривени непријатељски агенти (а шта би друго па била српска буржоазија?!). **Стварност:** револуционарне власти и НОО су готово увијек били састављени само од представника КПЈ и њених присталица, евентуално уз елемент земљорадничке леве. „Грађанске странке нису пружале никакво повјерење руководиоцима и организаторима народног устанка. (...) Ниједан од грађанских политичара није се појавио у тадашњим народноослободилачким одборима или на јавним трибинама. Било је јасно да револуција овдје нема чак ни сапутнике”, пише један партизански комесар из ужичког краја у сјећању на 1941. По В. Глишићу, у ужичком крају један број одборника јесте отпао од НОО и у октобру, пошто су одбили да учествују у осудама на смрт личности које су окарактерисане као „народни непријатељи”.

14 Пошто представници странака напустиле НОО, бивају кажњени тако што су извиждани и избачени из сале. Нико их не туче и не хапси, а намеће се закључак да су упркос свом издајничком раду без посљедица преживјели шпијунажу у корист непријатеља. **Стварност:** неки од кључних момента из живота *Ужичке републике*, који су одијели и највише живота у граду Ужица, једноставно нису приказани у овом филму. Прије свега, није приказана експлозија у трезору Народне банке у Ужицу 22. новембра (погинуло 111 особа) до које је дошло несрећним случајем, а затим ни једном ријечју није дат ни наговјештај обрачуна партизанског одјељења за борбу против пете колоне (претеча Озне) против тзв. народних непријатеља. Хапшењима, мучењима и ликвидацијама у Ужицу руково-

дили су Александар Ранковић и Слободан Пенезић Крцун, а број жртава никада није утврђен. По слому устанка вршена је екшумација убијених у самом граду Ужицу и нађени су посмртни остаци 69 убијених цивила, од чега су код многих били видљиви трагови мучења. Међу њима су били и партијски дисидент Живојин Павловић и чувени српски ратни сликар Михаило Миловановић.

15 Један од већих четничких злочина који је приказан у филму је и стријељање партизанских рањеника и болничара, првог дана грађанског рата. **Стварност:** над партизанском болницом јесте почињен злочин, додуше не у области Ужица, већ Чачка. Хронологија је, ипак, била нешто другачија и њу је детаљно разрадио историчар Горан Давидовић. Након сукоба у Ужицу, од 3. новембра, партизанске снаге започеле су хапшења и разоружавања четника у Чачку и околини. Преузели су контролу и над до тада заједничком болницом у Горњој Горевници, гдје су четничког команданта, резервног мајора Војина Ратковића и његове сараднике спровели као заробљенике у Чачак, а једног четничког курира који се ту затекао стријељали. Овај догађај није уведен у официјелне хронике НОБ-а. Само дан касније услједила је и оштра реакција равногораца: опколили су болницу и заробили цијелу њену посаду и обезбјеђене (укупно 11 партизана) и одвели их са собом, према Равној гори и логору који је успостављен у селу Брајићи. Ноћу 5/6. новембра њих 10 је стријељано у овом селу, међу убијеним партизанима био је и учитељ Стојан Кораксић, отац потоњег (и до данас) познатог карикатуристе Коракса.

16 Поход четника на Ужице, започео 1. новембра 1941, приказан је као масовна акција, наређена од команде на Равној гори и уз максималну кооперативност локалних команданата. Није до краја јасно у договору с ким је овај напад припремљен: да ли са Нијемцима или пак уз прећутну сагласност Енглеза. Борбе су околчане битком на Трешњици, у којој су четници имали више стотина избачених из строја, а читав подухват приказан је њиховим паничним бекством, приликом ког газе и преко својих мртвих и преко своје војничке заставе, коју кукавички остављају на бојном пољу. **Стварност:** напад на Ужице 1–2. новембра 1941. извели су самостално локални четнички команданти из ужичког краја (под командом капетана Вучка Игњатовића), без икаквог одобрења пуковника Михаиловића. То је био највећи дотадашњи четничко-партизански сукоб, али не и први. Игњатовићеве јединице су у овом судару релативно лако потучене од спремнијих партизанских снага и натеране на повлачење ка Пожеги. На попришту борбе остала су 24 мртва партизана и вјероватно нешто више мртвих четника (најмање 16 мртвих, али можда и до 40), али то је било знатно мање од касније конструкције која је настала из једног Титовог говора, који је помињао „пуно поље мртвих”. По свему судећи, већи губици четника забиљежени су 3. новембра приликом борби у Пожеги. По Титовом наређењу, сукоб тада није локализован, већ се кренуло у коначни обрачун и гоњење војно-четничких одреда све до њиховог штаба на Равној гори. Сукоб је заустављен након низа крвавих борби (Ј. Марјановић наводи чак 1.500 избачених из строја на обје стране) уз притисак савезничких сила, а као што је мало познато у историографији двије стране су 20. новембра постигле примирје и договориле наста-

вак сарадње и заједничко кажњавање криваца за сукобе.

17 „Пуцај другарице”, са Недом Арнерић у главној улози, један је од најпознатијих кадрова и реплика из овог филма. Он симболизује почетак политичке еманципације жена и њихову равноправност са партизанским борцима, којом ће последије рата извојевати и своје политичке слободе. **Стварност:** комунисти након 1945. јесу много допринијели еманципацији жена, али је 1941. фокус њиховог рада био далеко од тог поља. Током 1941. у партизане је према истраживањима Босе Цветић ступило 287 жена из Србије, што је број који више ни изблиза није достигнут све до јесени 1944. **Стварност:** комунистичка организација обрађала се у једном прогласу августа 1941. „мајкама, женама, вјеницама и сестрама”, које је требало да буду „достойне традиције мајке Југовића”. Њихов циљ је био да се, у првом реду, боре за ослобођење земље, потом и за испуњење револуционарних циљева, најпослије за побољшање личног и општег положаја жене у друштву. Задаци који су им били давани у првим мјесецима борбе говорили су да се и у партизанској команди задржала традиционална схватања и подјела на „мушке и женске послове”. Прве партизанке су у одредима кувале, прале веш, чистиле, ушивале. Санитет, као врло сложена и одговорна установа, који се током рата развијао, био је доживљаван као понижавајући, „женски посао”. Третило је да прође времена па да буду прихваћене равноправно као борци (послије њиховог масовнијег ангажовања и мобилизације у борачки састав у СССР-у 1942); саборци су их дуго гледали са чуђењем и подсмјехом. Партизанке ће као борци постати важан елемент унутар партизанске војске током њеног боравка у НДХ, током устанка у Србији, изузев предратних комунисткиња, изузетно ријетко су распоређиване на борачке дужности.

18 У филму је детаљно приказан сусрет пуковника Драже Михаиловића са Нијемцима у селу Дивци 11. новембра 1941. Као исход ових разговора представљен је споразум по ком четници добијају оружје и муницију од Нијемаца и надаље као њихова побочница учествују у нападима на Ужичку републику. **Стварност:** Ујеку грађанског рата, уз притисак својих људи из београдске организације, пуковника Бранислава Панџића и мајора Ненада Митровића, Михаиловић се 11. новембра 1941. у селу Дивци јесте састао са њемачким официрима. Како закључују К. Николић и Б. Димитријевић, „на супрот комунистичким интерпретацијама, Михаиловићеве мотиви за покретање преговора са њемачким војним органима били су егзистенцијални: због спасавања народа. Они су реализовани на почетку грађанског рата, па су добили и антикомунистичку конотацију. Ипак, суштину су им одредили Нијемци: они су тражили само безусловну капитулацију. „У таквим оквирима је текао Михаиловићев сусрет са њемачким официрима, који му није донио ништа друго сем компромитовања. У разговорима који су трајали сат и по, он је покушао да иступи са одређеним условима за свој покрет и за народ у Србији, али је за Нијемце идеја о предаји „бандита” била и прва и посљедња тачка. У вези са овим сусретом важне су двије чињенице, које се ређе појављују у литератури о Равногорском покрету, а на које је још 1979. указао и Јован Марјановић: иницијатива за разговоре са њемачке стране потекла је из Абвера (од Георга Кисела и

Јозефа Матла), њихове војне службе којој овакви контакти са герилцима нису били страни. (Година и по дана касније, у марту 1943, управо једном таквом линијом Нијемци ће комуницирати и са вођством партизанског покрета, што ће довести и до познатих Мартовских преговора). С друге стране, сва три представника Команде војно-четничких одреда на преговорима у Дивцима, поред Михаиловића, страдала су у наредних неколико мјесеци управо од Нијемаца: мајор Александар Мишић заробљен је у децембру 1941. и стријељан у Ваљеву, Ненад Митровић је стријељан у Београду, а Бранислав Панџић интерниран у логор у Њемачкој, гдје је задржан све до краја рата.

19 Четнички злочини у грађанском рату су прилично апострофирани. Они овдје пале села и сатиру читаве породице, поготово немоћне жене и дјецу. Посебно су упечатљиве сцене тестерисања сељака и одвојења сељака у цркву, заједно са Нијемцима, гдје су потом спаљени. **Стварност:** партизани су у првој фази грађанског рата у Србији (до краја 1941) усмртили знатно више цивила у односу на Михаиловићеве четнике. Једино тестерисање цивила везује се за убиство председника општине Дивци Велисава Петровића, али оно се приписује партизанима, не четницима. Иако је потврђено мучење наведеног лица, нису приложени јасни докази да је Петровић заиста тестерисан и лако може бити да се радило о пропаганди коју је пласирало *Ново време* и квислиншка штампа. Касније су послужили за инспирацију комунистима... Најбезочнија лаж је да четници заједно са Нијемцима пале у цркви свој народ. Српски народ је на читавом свом етничком простору у више наврата мученички пострадао у својим храмовима, а у октобру 1942. у селу Крива Река, сељаци су силом затворени у свој Храм Светих апостола Петра и Павла од припадника њемачке 7. СС дивизије Принц Еуген. Спаљени су – њих преко 70 – оптужени од Нијемаца да су присталице покрета Драже Михаиловића...

20 Погибија мајора Косте Барца (Шербетија) који тумачи лик Јована Дерока, везује се за учешће четника у завршном нападу на Ужичку републику. Прилазећи њемачким командантима, који му директно командују у овој операцији (он их и ословљава са „хер командант”), Барац Дерок гине 29. новембра 1941. од непознатог пројектила, испаљеног можда са партизанске, а можда (нехотично) и са њемачке стране. **Стварност:** Поручник Јован Дерок, јунак из периода опсаде Краљева, погинуо је знатно раније и на другој локацији: 8. новембра 1941. у селу Ракова код Чачка. Дерок је приликом борби са партизанима био рањен и заробљен, а свједочанство о његовом убиству крај ријеке Чемернице дао је један од егзекутора: „Прије него што смо опалили пушке, капетан Дерок нам је рекао: „Немојте браћо да ме убијете”. (...) Послије овога сва тројица смо опалили пушке, и капетана Дерока на мјесту убили. Када смо извршили ово, Ристановић је узео пушку капетана Дерока, а затим смо се сва тројица вратили у штаб чете. Када смо улазили у кућу, Ристановић је рекао партизанима: „Убисмо ону цукелу Дерока”, док су му неки од партизана одговарали: „Ала ти вера”. Један мање острашћени партизански командант из Чачка, Ђоко Миловановић, записао је тада у свом дневнику да је убијен један од посљедњих равногораца који је „мирио страсне четнике и партизане”...

СЛУЖЕН ПОМЕН ЗА СТРАДАЛЕ СРБЕ ИЗ ЈОШАНИЦЕ КОД ФОЧЕ

У Горњој Јошаници код Фоче, у засеоку Хоџићи, обиљежено је 29 година од стравичног страдања 56 мјештана српске националности који су зверски убијени на кућном прагу док су славили крсну славу Никољдан, 19. децембра 1992. године у нападу тзв. Армије БиХ из правца Горажда. Парастос је служен за 73 мјештана Јошанице који су погинули у посљедњем рату, а цвијеће су код споменика положили и свијеће прислужили представници Министарства рада и борачко-инвалидске заштите Републике Српске, Борачке и Организације породица погинулих, Удружења ратних војних инвалида, општине Фоча, те родбина и пријатељи страдалих. Међу жртвама је била 21 жена и троје дјеце.

Један од свједока Душанка Лаловић, тада Вишњић, прича да ни након три деценије сјећања не блиједе.

– Славили смо славу, било је страшно, напад са свих страна. Убијали су цијели дан, убили су 11 брачних парова, троје дјеце – Данку Тановић од двије године, брата и сестру Дражена и Драгану Вишњић од седам и 10 година. У двије породице Вишњић 13 чланова је убијено, нема нико жив – присјећа се Душанка, која је самим чудом успјела да преживи.

У селу Хоџићи, на имању Вишњића у близини споменика, при самом крају је градња цркве која се подиже у знак вјечног сјећања на јошаничке мученике. Завршени су унутрашњи радови и постављен дрвени оквир за иконостас, а остало је још да се поставе иконе, које су у фази израде. Члан Одбора за изградњу цркве Неђељко Матовић каже да је уз постављање икона остало и да се изведу мањи радови на уређењу порте и настрешнице. Годишњица страдања традиционално се обиљежава у мају поводом љетног Никољдана, а црква је понијела име Светих Ђирила и Методија који се, такође, прослављају у мају.

PTPC

ПОМЕН ЖРТВАМА ЛОГОРА НДХ У ЗЕМУНУ

У организацији Удружења Јадовно 1941 код споменика над масовном гробницом на гробљу у Земуну, одржан је комеморативни скуп и парастос жртвама Прихватног логора Земун, чији су први заточеници стигли из логора Јасеновац почетком маја 1942. године. Међу њима је највише било Срба са Козаре, из Дубице и других поткозарских села.

У њему није било усташа до 1944. године, али је био под управом Нијемаца, подсјећа председник Удружења Јадовно 1941 Душан Басташић.

– Од тих допремљених мученика, већина је већ била исцрпљена и болесна. Само један мали дио је послат даље као потенцијална радна снага. Значајан дио њих је враћен у Јасеновац и одведен у Доњу Градину. Овдје је, у другој фази логора, убијено око 10.000 Срба – рекао је Басташић и додао да су тијела убијених закопана на земунском гробљу, а након рата, без идентификације, сахрањена у заједничку гробницу на јеврејском дијелу гробља.

– На Земунском гробљу се, по нашим сазнањима, налази највећа појединачна гробница на подручју које је покривала Независна Држава Хрватска. Према евиденцији, ту лежи око 6.500 тијела. Убеђен сам да мали број Београђана зна за то – закључује Басташић.

ПОМЕН НАД КОРИЋКОМ ЈАМОМ

Епископ захумско-херцеговачки и приморски Димитрије је пред капелом над Корићком јамом, у коју су усташе бациле више од 130 Срба, служио заупокојену литургију поводом 80 година од мученичког страдања српског народа из Корита и околних села. У злочину који су починиле муслиманске усташе из сусједног мјеста Фазлагиха Кула код Гацка, у ноћи између 3. и 4. јуна 1941. године, убијено је, мучено и у Корићку јаму бачено више од 130 Срба, мјештана Корита и околних села. Кости корићких страдалника извађане су 1953. године, када је на основу 180 пронађених лобања установљено да је број жртва Корићке јаме био знатно већи. Најстарија жртва био је осмодесетогодишњи Јевто Сворцан, док је најмлађи био четрнаестогодишњи Коста Глушац. Међу страдалницима највише је било мјештана из породице Сворцан, те Бјелица, Старовић, Тркља, Шаровић, Шакоута, Глушац, Рогач, Јакшић, Думнић, Ковачевић, Курдулија, Коснић, Милошевић, Миловић, Носовић и Радан. Прво спомен-обиљежје корићким жртвама подигнуто је 1966. године, а 1991. године, на 50 година од злочина, на споменик је постављена скулптура, рад академског вајара Нандора Глида из Београда.

ПАНДЕМИЈА НИЈЕ ДОЗВОЛИЛА УОБИЧАЈЕНО ТРАДИЦИОНАЛНО ОКУПЉАЊЕ КРАЈИШНИКА

15. сабор Крушедолска звона

Традиционално, задње суботе у мају, у манастиру Крушедол одржан је 15. Крајишки црквено-народни сабор Крушедолска звона. За разлику од сабора који су до 2019. године одржавани на високом нивоу и по високом званицама и по броју посјетилаца, поштовалаца и учесника, иако јубиларни 15. по реду, Сабор је ове 2021. године одржан скромније уз литургију, парастос и ручак уприличен у наоку манастира. Разлог овогодишње скромности сабора, који због тога не губи на значају, је актуелна ситуација са корона вирусом. Међутим, одати почаст и сјетити се жртва које су за свој народ дале животе, није ни скромно нити мање важно.

ВУКЕЛИЋ: ДАН МОЛИТВЕ

Председник организационог одбора Вељко Вукелић нам је објаснио значај манифестације, како је иста изгледала у претходних 13 година

» Вељко Вукелић је традиционални домаћин овог крајишког сабора

и зашто је баш манастир Крушедол мјесто гдје се одржава Сабор.

– Ово је требало да буде мали јубилеј 15 година нашег саборовања. Нажалост, због околности и пандемије COVID-19 били смо ограничени на духовни дио – литургију и парастос, док је свечани дио гдје смо сваке године имали наступе умјетника, културно-умјетничких друштава и истакнутих јавних личности, ове године изостао, као што

је изостао и 2020. године. Али даће Бог, да ћемо следеће године обиљежити на исти начин као и претходних 13 година са великом масовношћу и највећим окупљањем српског народа на овим просторима. Повод нашег окупљања су сви ратови и несреће које су нас снашле крајем 20. вијека. Сама манифестација је замисљена као један дан сјећања и молитве, али и чувања нашег народног блага и обичаја, дружења и сусрета људи од којих се многи нису годинама видјели. Мјесто нашег окупљања је манастир Крушедол који је мајка српских манастира, који иако није најстарији, али је због своје историје и очувања српског бића и православне вјере преко Дунава и Саве тако у народу доживљен и за таквог га ми и сматрамо.

БОСНИЈ: СЈЕЋАЊЕ НА СРБЕ ИЗ ЗАПАДНЕ СЛАВОНИЈЕ

О значају сабора разговарали смо и са Милом Боснићем, председником Удруже-

ња Крајишника и чланом Организационог одбора.

– Крајишници се 15 година сакупљају на овом мјесту. Повод и почетак је био сјећање на страдале Србе у Западној Славонији, а касније смо то посветили свим Србима страдалим у ратовима од 1991. до 1999. године. Први дио је духовни, литургија и помен за страдале и „трпеза љубави“. Након тога слиједио је крајишки културни дио, док је на крају постојао и забавни дио. Како се сјетимо свих страдалих, тако се сјетимо и нашег завичаја у културно-умјетничком дијелу програма сабора. Кренемо од Далмације, преко Лике, Кордуна, Баније, Западне Славоније, дођемо до Босанске Крајине, Херцеговине, Црне Горе, Сјеверне Македоније, сада и до Румуније. Међутим, ове и прошле године само је духовни дио присутан, али се надамо да ће од следеће године бити све као и до 2019. године – рекао је Боснић.

ДРАГАНА ШИПОВАЦ

ПОМЕН ЗА ЖРТВЕ РАТОВА ДЕВЕДЕСЕТИХ

Овогодишњи крајишки црквено-народни сабор одржан је без културно-умјетничког програма и присуства високих званица, али сјећање на жртве није смјело да изостане. У манастирској цркви служени су литургија и парастос за све Србе који су настрадали у ратовима од 1991. до 1999. године. Након службе у манастирској цркви коју је на челу са игуманом Савом служило свештенство манастира Крушедол, организатори и гости су прешли у конак манастира гдје је председник Организационог одбора крајишког Црквено-народног сабора Крушедолска звона Вељко Вукелић поздравео све присутне, захвалио се игуману Сави и манастирској братији и подсјетио на смисао саборовања и сјећања на све Србе који су страдали у ратовима деведесетих година.

У СЕЛУ КОД ВУКОВАРА ЗАПОЧЕТА НОВА ТРАДИЦИЈА

У ЛИПОВАЧИ ОДРЖАНА ПРВА ЛИТИЈА НА ЖИТА

У Вуковарском приградском насељу Липовача посљедњег дана маја одржана је прва литија на жита којом вјерни народ призива Божји благослов на поља и усјеве. Након свете литургије у Храму Светог краља Стефана Дечанског, коју су служили пароси боровонасељске парохије протојереј-ставрофор Слободан Блажић и јереј Синиша Мићановић, свечаност се преселила у Липовачу гдје је испред завјетног крста и тамошње богомоље Светог великомученика Прокопија формирана колона која је кренула у молитвени ход према липовачким житним пољима.

– Уз благослов нашег преосвештеног владике Херувима добили смо прилику да први пут у овом нашем селу покренемо овај обичај, овај традиционални ход односно литију на жита. Овдје се већина људи бави пољопривредом и ратарством и од тога живи и прехрањује своју дјецу и породицу. Овдашњи народ показао је своју огромну љубав према овој богомољи не само у виду прилога него у свакој прилици када овдје нешто организујемо. Село јесте мало, али живи достојно и на томе му могу позавидјети и много већа села. Дobili смо благослов да

» Молитва за што плоднија поља

се ове и свих наредних година, док је овог села и вијека, окупљамо и одлазимо на литију у жито да нам Бог, који је створио и небо и земљу и сву природу, помогне и благослови наша имања, усјеве, поља, воћњаке и винограде и да нас заштити од сваке непогоде – рекао је свештеник Мићановић окупљеним мјештанима Липоваче учи литије.

Формирана колона потом је кренула од завјетног крста према улазу у село да би се потом зауставила код њиве парохијанке Јованке Којић које су свештеници служили молитвени чин.

– Вјерујем да је и Господ

данас радостан што смо се на овај диван дан окупили у оволиком броју, а вјерујем да ће нас ако Бог да нагодину бити још и више да ову традицију сачувамо и да се овдје сакупљамо. Захвалио бих се нашим данашњим домаћинцама, тета Јованки и Милици Којић чију смо њиву и жито, а при томе и све друге њиве и жито наших мјештана данас осветили – рекао је парох Друге парохије боровонасељске јереј Синиша Мићановић.

О селу и приликама у њему говорила је и Јованка Којић у чијој њиви је први пут откако село постоји освећена земља и жито које је на њој посијано.

– Јако ми је драго што је ово одржано и то по први пут и што се окупио велики број наших мјештана. Иначе, православна црква у селу никада није ни постојала. Видите и сами да је овдје око нас још увијек градилиште и пресрећна сам због тога јер сам рођена у овом селу, а тренутно имам 66 година и спадам скоро међу најстарије његове житеље. Ову нашу светињу посветили смо Светом великомученику Прокопију јер се село некада давно зајетовало овом свецу и у центру већ годинама имамо овај завјетни крст са иконом Св. Прокопија. Прича каже да је некада давно, можда прије више од осамдесет година ово село отукао лед и да тада нисмо имали никакву светињу ни заштитника. Тога дана је лед уништио све, а да нас овај светац штити доказ је што село већ дуго није задесила никаква непогода – прича тета Јованка.

Ово молитвено сабрање на Липовачи употпуњено је у Парохијском дому трпезом љубави за све учеснике и присутне госте који су се окупили на овој првој литији чиме је означен почетак једне нове традиције у овом селу.

СЛАВКО БУБАЛО/СРБИ.ХР

НАЈВЕЋЕ ИЗБЈЕГЛИЧКО НАСЕЉЕ У СРБИЈИ ПРОСЛАВИЛО СЛОВЕНСКЕ АПОСТОЛЕ ЋИРИЛА И МЕТОДИЈА

Обиљежена храмовна слава у Бусијама

У Бусијама (Земун), највећем избјегличком насељу у Србији, је 24. маја прослављена храмовна слава Свети Ћирило и Методије. Солунска браћа су упамћени као словенски апостоли који су створили прво писмо Словена – глаголицу. Преводом литургијских и библијских књига поставили су темеље словенске писмености.

Литургију је служио протојереј Страхина Голијан, архијерејски намјесник земунски уз саслужење протојереја ставрофора: архијерејског намјесника земунско-новобеоградског Боже Бакајлића и архијерејског намјесника подунавског Гавре Милановића, протојереја Сретена Лазаревића архијерејског намјесника румског, јереја Бојана Мијановића архијерејског намјесника пећиначког и јереја Слободана Вујасиновића архијерејског намјесника сремскокарловачког. Саслуживали су и свештеници протонамјесник Ђорђе Ковљен, парох белеги-

шки, јереј Александар Филиповић (Епархија ваљевска) као и ђакон Бранимир Терзић из ваљевске Саборне цркве Васкрсења Христовог.

Присутан је био и дугогодишњи парох Храма Светих Ћирила и Методија Милорад Нишкић.

Појао је хор Свети Јован Златоусти, предвођен проф. Тамаром Пајдић.

Празничну проповијед је говорио отац Страхина Голијан поредећи тешка времена Ћирила и Методија са данашњим турбулентним временима.

– Ћирило и Методију није било лако да проповиједају хришћанство. Али, питам се гдје смо ми сада? Има ли у нашем народу Ћирила и Методија? Како човјечанство материјално напредује, човјек духом све више пада. Не заборавите, тијело ће отићи у земљу, вратиће свој дуг мајци земљи, а душа наставља да живи до вјечности.

Послије литије око цркве приступило се резању славског колача. Кум овогоди-

шње славе био је Зоран Сикираш са супругом Весном, док је кум за наредну годишњу Милан Јовчић. У парохиској сали приређен је славски ручак током којег се обратио протојереј-ставрофор Стојадин Павловић, директор Патријаршијске управне канцеларије.

Ћирило и Методије су следбеници Христовог јеванђеља, али се Словени нису адекватно одужили светитељима које данас прослављамо, нарочито Срби.

– Могли бисмо мало више образовних, духовних и културних темеља да крстимо именом Ћирила и Методија. Добро је да је Храм у Бусијама узео себи за заштиту Ћирила и Методија у мјесту гдје се народ из различитих крајева сабрао. И пониже тај барјак наших просветитеља, људи светих који су на ове просторе послали Арапа и Хазара донијели нама Словенима и писмо.

Протојереј-ставрофор Павловић наглаша да је човјеку вада био проблем чо-

вјек. Требамо се уздигнути изнад егоизма.

– Не задовољимо се никада да кажемо – ово је моје. Није моје, ни кад кажем – моја породица. Није моје, ни кад кажем, моја држава. Није моје, нарочито кад кажем, моја партија. Непрестано се враћамо ка личном, егоистичном. Али нама је потребно да будемо у

заједници, потребан је човјек човјеку. Да би био човјек уз човјека, мора да тражи мјесто сабрања. Неслога је велика јер смо ми наше институције српске, националне, православне ако хоћете и словенске, свјесно и несвјесно урушавали. Незгодно је да Српска академија наука и умјетности не носи адекватно своје име. Незгодно је што се урушавају наши универзитети. Незгодно је што је војска изгубила свој ауторитет. Незгодно је ако Црква посустане и ако губи заједништво и фактор обједињавања националног. Зато је важно данас овдје, да сабрани под благословом епископа сремског Василија, одговоримо на те обавезе које Српска Црква и српски народ има.

Домаћини протојереј-ставрофор Миле Јокић и прото-

јереј Мићо Ристић захвалили су се свима присутнима што су увеличали овај велики дан за њихов Храм.

У послеподневним часовима одржан је помен код споменика страдалима у ратовима 1991–1999. године.

Храмовној слави су присуствовали главни координатор МУП-а Републике Србије Срђан Јаковљев, народни посланик Миодраг Линта, чланови Градског већа Општине Земун – Бошко Радовановић, Ђорђе Дукић и Вукашин Бојовић, начелник полиције општине Стара Пазова Зоран Лазић, директорка школе у Бусијама и Батајници Љиља Мијић. Са вјерним народом и гостима били су и протођакон Радомир Ракић, пароси Цркве Светог Јована Шангајског у Батајници, отац Дарко Кончаревић и Никола Ерцег.

ДРАГАНА БОКУН

» Протојереј-ставрофор Миле Јокић, свештеник у пензији Милорад Нишкић и директор Патријаршијске канцеларије Стојадин Павловић

» Кум славе Зоран Сикираш ломи славски колач

СВЕ ВЕЋИ БРОЈ УЧЕСНИКА У ЈЕДНОЈ ОД НАЈПРЕПОЗНАТЉИВИЈИХ ЗАВИЧАЈНИХ СКУПОВА У ОПШТИНИ ВРБАС

ОДРЖАНА ТРАДИЦИОНАЛНА 12. КОСИДБА У БАЧКОМ ДОБРОМ ПОЉУ

У Бачком Добром Пољу одржана је 12. по реду косидба у организацији Удружења Војвођанска косидба и Туристичке организације Врбас. Зачетник манифестације косидба у Бачком Добром Пољу је Радоје Раонић.

Међутим, у једном тренутку је одржавање престало, те је организацију цијелог догађаја на себе преузела Цвијета Кнежевић, предсједница Удружења Војвођанска косидба, која је косидбу, као симбол свог завичаја, жељела да сачува од заборавља. Цвијета не крије одушевљење реализацијом самог догађаја али и одзивом који је међу учесницима и посјетиоцима сваке године све већи.

– Косидба је нешто што ме подсећа на Котор Варош и село Гелић одакле сам дошла у Бачко Добро Поље. Поред тога што желим да косидбу и друге дисциплине, које овдје представљамо, сачувамо од заборавља, циљ ми је да те активности пренесемо младим генерацијама. Сваке године се организација подиже на виши ниво и све већи је број учесника, али и гостију и посјетилаца. Посебно сам захвална људима који подржавају овај догађај и који помажу да се очува традиција одржавања косидбе. У том смислу посебну захвалност дугујем Покрајинској влади Војводине, Фонду за избјегла, расељена лица и за сарадњу са Србима у региону, Представништву Републике Српске у Србији, Савезу Срба из региона, Општини Врбас, Мјесној заједници Бачко Добро Поље и Удружењу Крајишника Змајево.

Косидбом у Бачком Добром Пољу отворена је сезона ових традиционалних манифестација које поред такмичења у косидби, навлачењу конопца, бацању камена с рамена, скакање у цаковима, укључују и културно-умјетничке програме и наступе умјетни-

ка. Своје вјештине у кошењу приказали су такмичари из Републике Србије, Републике Српске и Црне Горе.

У кошењу су се, поред мушких косаца, опробали и жене и дјеца. У такмичењу у косидби у мушкој категорији прво мјесто припало је Недељку Керлецу, друго мјесто освојио је Небојша Спасојевић, док је треће мјесто заузео Зоран Ракита.

Прва међу женама такмичења у кошењу била је Стојка Беатовић, друга је Стојна Дукић, а трећа Сања Шошкић. Међу најмлађим такмичарима прво мјесто освојио је Милош Шкорић, на другом мјесту је Вук Малиновић, док је трећи био Стефан Керкез.

У такмичењу бацања камена с рамена прво мјесто освојио је Бранислав Љубовић, други је био Горан Ђоралић, док је треће мјесто заузео Давор Шодоловић.

У дисциплини навлачења конопца прво мјесто освојила је екипа Завичајног удружења Мањача, друго место припало је Завичајном удружењу Јањана, а за треће мјесто су се изборили представници Удружења Војвођанска косидба из Бачког Доброг Поља.

Уз такмичарски дио гости и сви присутни могли су да уживају у културно-умјетничком програму и извођењу хора Бачки џјеваки из Врбаса, који су отпјевали химну. Сти-

хове Мике Антића пјесме Војводина говорио је Миљан Мићуновић, а наступала је и женска пјевачка група Српског културног центра Вук Караџић из Бачке Тополе.

Затим су се низале умјетничке изведбе гуслара Милоша Лакетића испред Културно-умјетничког друштва гуслара Њеџиош из Врбаса, Владимира Раца члана Културно-умјетничког друштва Вук Караџић, гуслара Ђорђа Павловића испред Културно-умјетничког друштва гуслара Вук Мандушић из Врбаса, пјесника Ранке Срдић и Благоја Баковића.

У забавном дијелу програма госте и учеснике забављао је пјевач Миломир Миљанић.

ДРАГАНА ШИПОВАЦ

КАЗНИТИ ОДГОВОРНЕ ЗА ВАНДАЛСКИ НАПАД НА ПРАВОСЛАВНУ ЦРКВУ У ВРГИНМОСТУ

Предсједник Савеза Срба из региона Миодрог Линта истиче да се десио још један вандалски напад на Цркву Сабора српских Светитеља у мјесту Вргинмост на Кордуну. У ноћи између 13. и 14. јуна непознати починиоци су ушли у порту цркве и полупали гранитне плоче за облагање зидова, мозаик и газашта за степениште који су допремљени два дана раније и били су спремни за уградњу. У претходном периоду црква је више пута била мета вандала, пљачкања и скрнављења (проваљена врата и украден алат за изградњу цркве, пронађен људски измет испред цркве...).

Овај случај најбоље говори о угрожености православне баштине и вјерских објеката у Хрватској и њим се шаље злокобна порука преосталим Србима у Вргинмосту и шире да се не могу осјећати безбједно на својим огњиштима.

Линта позива хрватску полицију да хитно спроведе истрагу, пронађе и казни одговорне за безумни напад на православну цркву у Вргинмосту. Скандалозно је да након 26 година од завршетка рата у Хрватској и даље доминира мржња и нетрпељивост према Србима и свему српском. Хрватска власт својим ћутањем и нечињењем подстиче екстремисте да наставе са скоро свакодневним физичким и вербалним насиљем према Србима. Јасно је да за Србе у Хрватској не важе Устав, закони и међународне конвенције и да су они грађани трећег реда. Наведени вандалски напад је срамота међународне заједнице, прије свега Европске уније, која још увијек ћути и толерише физичке нападе на Србе, српску имовину, као и Српску православну цркву.

ОЧЕКИВАНИ СКАНДАЛ - МИЛАНОВИЋ УРУЧИО ОДЛИКОВАЊА ПРИПАДНИЦИМА 2. БРИГАДЕ ГРОМОВИ

Скандалозна, али очекивана је одлука предсједника Хрватске Зорана Милановића да уручи одликовања припадницима Друге гардијске бригаде „Громови“ поводом 30. годишњице оснивања те бригаде, оцјењује предсједник Савеза Срба из региона Миодрог Линта. Припадници те бригаде у својој химни имају рецитал „Громови, за дом спремни били“ што јасно потврђује њен усташки односно нацистички карактер. Добро је познато да су нацистички поздрав „За дом спремни“ користили припадници готово свих хрватских паравојних и војних јединица од почетка рата па све до њеног краја, а јединице ХОС-а су тај поздрав узеле као свој службени поздрав. Злогласна пјесма *Бојна Чавоглаве* Марка Перковића Томпсона у којој се користи поздрав „За дом спремни“ је међу Хрватима и хрватским војницима била симбол злочиначке агресије на српски народ у Хрватској и Босни и Херцеговини и један од бројних доказа усташког карактера режима Фрање Туђмана. Нису се припадници Друге гардијске бригаде и осталих хрватских јединица борили против велико-српског агресора већ су се борили за стварање етнички чисте хрватске државе на усташким начелима.

Линта истиче да је Зоран Милановић лажни антифашиста и лицејер који због међународне заједнице повремено каже да је „За дом спремни“ нацистички поздрав, а затим у бројним приликама додјељује одликовања припадницима разних хрватских јединица који су ратовали под тим поздравом. Милановић износи безочне лажи да је један од вођа антифашистичког покрета Дража Михајловић будала и ратни злочинац, да су злочини четника и њихов кукавичлук позната ствар, а да домобран уопште није злочин и да је то, како каже, океј. Дража Михајловић је био министар у краљевској Влади у Лондону, једном од средишта антифашистичке коалиције, док су сви домобрани били дио оружаних снага нацистичке Независне Државе Хрватске. Већи дио домобрана је прешао у партизане током 1944. године када је било јасно да ће Силе осовине на челу са Хитлером изгубити рат. У Србији нема делузија или суманутих идеја како то увредљиво каже Милановић, али зато има мноштво доказа да је стварни темељ данашње Хрватске усташтво, а не антифашизам.

Скандалозно служење мисе на Удбини за убијене усташке злочинце у Блајбургу

Предсједник Савеза Срба из региона Миодрог Линта најоштрије осуђује скандалозно али очекивано служење мисе у личком мјесту Удбина у Хрватској за усташке злочинце који су убијени у мају 1945. године у Блајбургу и на другим мјестима.

Застрашујуће је да је Хрватски сабор покровитељ комеморације убијеним усташама у Блајбургу и да су миси, између осталих, присуствовали предсједник хрватског парламента Гордан Јандроковић и изасланик предсједника Владе Хрватске и министар спољних послова Гордан Грлић Радман.

Такође, застрашујуће је да је Хрватски сабор изгласао закон о благоданима, споменданима и нерадним данима (члан 2.) у коме је успомену на убијене усташе у Блајбургу прогласио за Дан сјећања на хрватске жртве у борби са слободу и независност. У питању је један од бројних доказа да усташки злочинци добивају поштовање и да се сматра да су својим дјелима допринијели слободи и независности модерне хрватске државе. Потпуно је јасно да власт и Католичка црква величају злогласни усташки режим а партизански покрет сматрају злочиначким.

Посебни је скандал чињеница да Хрватска радио-телевизија годинама преноси мису за убијене усташке зли-

ковце што само потврђује њену проу-сташку оријентацију.

Линта истиче да служење мисе хрватским нацистима од стране госпићко-сењског бискупа Зденка Крижића представља најдубље вријећање и шамар стотинама хиљада невиних жртава који су убијени само зато што су Срби, Јевреји и Роми. Бискуп Крижић у свом срамном говору није рекао истину да су припадници оружаних снага НДХ починили геноцид над Србима, Ромима и Јеврејима и да Католичка црква сноси огромну одговорност јер је била главни ослонац усташког режима.

Бискупу Крижићу није пало на памет да призна геноцид, да се извини и затражи опроштај од српских, јеврејских и ром-

ских жртава и њихових потомака. Али зато није пропустио прилику да борце Републике Српске Крајине назове неријатељском војском. Бискуп Крижић треба да зна да је усташки режим Фрање Туђмана извршио агресију на српски народ у Хрватској и да су крајишки Срби водили одбрамбени и ослободилачки рат против непријатељске војске.

Бројне чињенице показују да је за хрватске бискупе НДХ била и остала права и истинска држава хрватског народа. Због тога се Католичка црква никад није одрекла високог усташког ордена „Велеред са звијездом“ којим је поглавник Анте Павелић крајем 1944. године одликовао надбискупа Алојзија Степинца.

Скандалозна али очекивана одлука Милановића да врати одликовања ратном злочинцу Главашу

Скандалозна, али очекивана је одлука предсједника Хрватске и врховног команданта Оружаних снага Зорана Милановића да врати ратна одликовања и чин генерал-бојника осведоченом ратном злочинцу Бранимиру Главашу, оцјењује предсједник Савеза Срба из региона Миодрог Линта.

Овим срамним чином Зоран Милановић је по ко зна који пут потврдио да је непријатељ Србије и српског народа јер штити ратне злочинце, најдубље вријећа и понижава српске жртве и њихове породице и руга се правди. Милановић добро зна да је Бранимир Главаш био господар живота и смрти у Осијеку

и на ширем подручју Осијека и да је одговоран за нестанак, хапшења, мучења и ликвидације више од 100 Срба током 1991. и 1992. године и касније.

Случај Главаш је један од

многих примјера да је хрватско правосуђе етнички мотивисано и да у највећој мјери доноси ослобађајуће пресуде или срамно мале казне припадницима хрватских војних и паравојних снага за које постоје чврсти и многобројни докази да су починили свирепе и масовне злочине над Србима.

Линта поново позива Туђилаштво за ратне злочине да покрене истрагу и подигне оптужницу против одговорних за хапшења, мучења и ликвидације српских цивила у Осијеку.

У овом и као и многим хрватским градовима 1991–1995. године било је гријех и опасно бити Србин. У Осије-

ку су од јесени 1990. године по зидовима српских кућа исписиване антисрпске пароле. Сви српски станови и куће били су обиљежени крстићима.

Многи Хрвати су Србијама на улици, радном мјесту и путем телефона псовали мајку и говорили да треба да се иселе у Србију.

Почетком 1991. године почело је и минирање српских кућа, локала и аутомобила у Осијеку. Многе српске куће су прије минирања опљачкане.

Потпуно је јасно да се радило о организованим и планираним терористичким акцијама које је наредио хрватски државни врх.

ЛИНТА: ТРАГИЧНО ЈЕ ДА ЗА 70 ОДСТО МЛАДИХ ХРВАТА НДХ НИЈЕ ФАШИСТИЧКА ТВОРЕВИНА

Поразан је, али и очекиван резултат истраживања да око 70 посто младих Хрвата сматра да НДХ није била фашистичка творевина, оцјењује предсједник Савеза Срба из региона Миодрог Линта.

Трагична је чињеница да је за 70 посто младих Хрвата геноцидна НДХ у суштини права и истинска држава хрватског народа, а не СР Хрватска која је била у саставу бивше СФРЈ. То је један од резултата овогодишњег истраживања на више од 1.100 ученика завршних средњих школа у Хрватској које је спровео Институт за друштвена истраживања у Загребу заједно са Центром за југоисточне студије на Универзитету у Грацу и организацијом ГОНГ. Следећи поразан, али очекиван резултат

истраживања говори да чак 75 посто младих Хрвата сматра прихватљивим употребу усташког односно нацистичког поздрава „За дом спремни“. Када је ријеч о Другом свјетском рату само једна трећина младих Хрвата сматра да је антифашизам односно победа у антифашистичкој борби темељ државне суверености Хрватске. Готово идентични резултати су били приликом сличног истраживања 2015. године.

Линта истиче да истраживање само потврђује да је хрватско друштво дубоко заробљено у усташкој односно нацистичкој прошлости и да Хрватска није способна да буде отворена и толерантна држава која ће у пракси поштовати права преосталих Срба и стотина хиљада протјераних Срба. Хрватску за-

робљеном у усташкој прошлости држе Католичка црква, ветеранска популација, странке хрватске деснице и значајан дио медија и интелектуалне елите.

Преостали Срби живе у страху и нелагоди и оправдано се плаше да поносно истакну свој национални идентитет. У Хрватској су усташтво и мржња и нетрпељивост према Србима постали масовна и уобичајена појава, а не изоловани и појединачни инциденти. Све чешће се догађају физички напади и отворени позиви на убијање Срба. Реакције власти су ријетке и недовољно јасне и оштре, а правосуђе ништа не чини да се усташки вандал и сви који јавно пропагирају усташтво и НДХ осуде због злочина из мржње на вишегодишње затворске казне у складу са одредбама Кривичног закона.

ИЗВЈЕШТАЈ МЕЂУНАРОДНЕ КОМИСИЈЕ: У СРЕБРЕНИЦИ СЕ НИЈЕ ДЕСИО ГЕНОЦИД

Извјештај Независне међународне комисије за истраживање страдања свих народа у сребрничкој регији у периоду 1992–1995. године, коју је основала Влада Републике Српске, јасно показује да се у Сребреници није десио геноцид над Бошњацима, оцјењује председник Савеза Срба из региона Миодраг Линта.

Посебно је важно нагласити да је на извјештају радило 10 угледних стручњака на челу са познатим израелским историчаром и свјетски признатим експертом за Холокауст др Гидеоном Грајфом чији је првенствени циљ био да се утврди пуна истина о догађајима у сребрничкој регији током грађанског рата.

У извјештају је наведено низ чињеница о страдању Срба од стране муслиманских снага чиме се аргументовано разбија мантра о Бошња-

цима као јединим жртвама у Сребреници и у БиХ. Поред тога, апсолутно је нетачно да је у јулу 1995. године страдало више од 8.000 Бошњака.

Досадашња сазнања потврђују чињеницу да су у Сребреници страдали и Срби и Бошњаци. Због тога треба да одговарају сви који су починили злочине и једнако треба да се поштују и српске и бошњачке жртве. Главни циљ

бруталне лажи о геноциду у Сребреници трајна сатанизација српског народа. Врхунска је измишљотина да се признањем непостојећег геноцида у Сребреници афирмишу мир, стабилност и помирење и доказује висок степен демократије.

Права је истина да лажни мит о геноциду у Сребреници служи за изазивање и ширење мржње према Србији, Репу-

блици Српској и српском народу, повећање тензија и продубљивање подјела између Срба и Бошњака, остварење ратних циљева политичког Сарајева и стицање политичких поена у борби за власт у појединим државама региона. Линта истиче да Србија треба да покрене снажну правну, дипломатску и политичку борбу за праву истину о догађајима у Сребреници током грађанског рата.

Један од начина борбе јесте да Влада оснује Међународну комисију за истраживање страдања Срба и Бошњака у Сребреници и око ње 1992–1995. године који би чинили најпознатији стручњаци из области истраживања геноцида и међународног хуманитарног права. Комисија би имала за циљ да изради непристрасан Извјештај заснован на чињеницама.

ЛИНТА: СРПСКО ТУЖИЛАШТВО ДА ПОКРЕНЕ ИСТРАГУ ЗА УБИЈЕНЕ ПРИПАДНИКЕ ЈНА У ТУЗЛИ

Председник Савеза Срба из региона Миодраг Линта подсећа на мучки и кукавички напад на припаднике ЈНА који се десио у Тузли на данашњи дан прије 29 година.

Припадници локалне Територијалне одбране и полиције, уз помоћ паравојне формације „зелене беретке“ нападе су 15. маја 1992. године колону ЈНА и том приликом убиле најмање 54, а ранили 44 војника ЈНА.

Тиме је прекршен договор о мирном повлачењу 92. Моторизоване бригаде из касарне „Хусинска буна“ са око 200 моторних возила и око 600 старјешина и војника. Напад на колону ЈНА био је унапријед добро планиран и припреман што су показале и запрете на путевима, копање ровова, изра-

да заклона, истурање жежева на пут, извлачење нагазних мина на канапу, пуцање ва-треним оружјем, „зољама“ и другим запаљивим средствима, размјештање снајпериста и др. Прошло је 29 година, а још увијек нема осуђујуће пресуде за тај страшни злочин.

Линта поново позива српско Тужилаштво за ратне злочине да покрене истрагу за свирепо убијене припаднике ЈНА у Тузли. Породице настрадалих све мање вјерују да ће барем неко од налогодаваца, организатора и извршиоца овог стравичног злочина изаћи пред лице правде

и бити кажњен. Тужилаштво БиХ је обуставило истрагу у предмету „Тузланска колона“ што је један од бројних доказа да се ради о етнички мотивисаној институцији чији је циљ да амнестира највише бошњачке војне, полицијске и цивилне званичнике од одговорности за злочине над Србима. Потпуно је јасно да је правосуђе БиХ у функцији политике званичног Сарајева која Србе сматра злочинцима и агресорима, а Бошњаке жртвама и ослободиоцима. Без кажњавања одговорних из реда бошњачког народа за ратни злочин у Тузли и бројне друге ратне злочине над Србима у БиХ није могуће говорити о искреној сарадњи, међусобном поштовању и помирењу између српског и бошњачког народа.

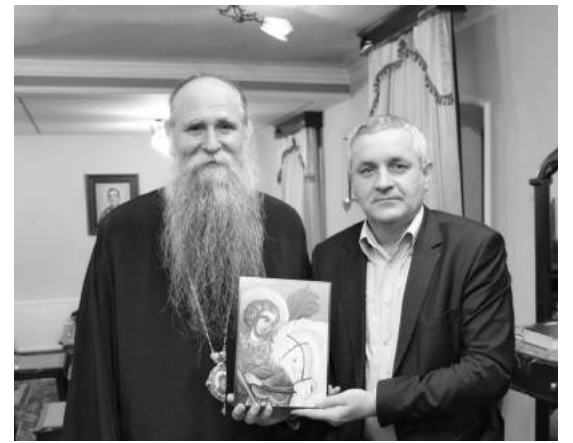
Очекивана иницијатива СДА да се промијени назив улице Срђана Алексића у Сарајеву

Срамна, али очекивана је иницијатива Странке демократске акције (СДА) да се промијени назив Улице Срђана Алексића у Сарајеву који је 1993. године у Требињу изгубио живот бранећи свог суграђанина Бошњака Алена Главовића, оцјењује председник Савеза Срба из региона Миодраг Линта.

У питању је један од многих доказа да СДА од свог оснивања води антисрпску политику чији је циљ стварање унитарне БиХ. Добро је познато да СДА заступа безочне и апсурдне лаже о великосрпској агресiji на БиХ, непостојећем геноциду у Сребреници и у још 7–8 општина, Републици Српској као геноцидној творевини, Србима који су склони убијању својих комшија Бошњака. Један од главних темеља политике СДА јесте управо бијесна мржња према Србима.

ЛИНТА ЧЕСТИТАО НА ИЗБОРУ МИТРОПОЛИТУ ЈОАНИКИЈУ И ВЛАДИЦИ МЕТОДИЈУ

„Упућујем најсрдачније честитке владици Јоаникију на избору за новог митрополита црногорско-приморског и владици Методију поводом избора на чело Епархије будимљанско-никшићке.

Увјерен сам да ће митрополит Јоаникије и владика Методије посвећено и дуговјечно обављати своје одговорне функције на добробит наше Српске православне цркве и њених вјерника и допринијети јачању слоге и јединства”.

СКАНДАЛОЗНА СВЕЧАНОСТ ПОВОДОМ ОТКРИВАЊА СПОМЕНИКА НИКОЛИ ТЕСЛИ У ГОСПИЋУ

Председник Савеза Срба из региона Миодраг Линта оцјењује скандалозном свечаност поводом откривања новог споменика Николи Тесли у Госпићу након што је претходни миран 1992. године. У свом говору хрватска министарка културе Нина Обуљен Коржинек је изрекла бруталну лаж да се ради о враћању споменика највећем хрватском научнику и космополиту. У питању је један у низу неприхватљивих и срамних покушаја Хрватске да присвоји Николу Теслу кога читава свјетска јавност препознаје и памти као Србина. Добро је познато да у енциклопедијама, научним радовима и разним другим текстовима на многим свјетским језицима стоји тачан податак да је Никола Тесла српски научник који је велики дио свог живота провео у Америци. Провидни и јадни покушаји фалсификовања не могу да промијене историјску истину да је Никола Тесла Србин који је рођен у Војној крајини у Хабсбуршкој монархији 1856. године. Отац Николе Тесле Милутин је био свештеник Српске православне цркве и мајка Ђука такође потиче из православне свештеничке породице Мандића. Линта наводи да је градоначелник Госпића Карло Старчевић у свом говору на свечаности, између осталог, лицемерно истакао да су Госпићани посебно поносни што је Тесла био један од њих и што припада њима. Јасно је да Старчевић под Госпићанима сматра само Хрвате и да је за њега, хрватску власт и велики дио хрватске јавности Никола Тесла не само хрватски научник већ и Хрват. Карло Старчевић у свом говору није рекао истину да је 91 члан породице Николе Тесле убијен у геноцидној НДХ, а 14 њих је завршило у фабрици смрти Јасеновац. Карло Старчевић није у свом говору рекао истину да су сљедбеници усташког покрета и поглавника Анте Павелића минирали споменик Николи Тесли фебруара 1992. године само зато што је био Србин, а не зато што је изумио струју. Карло Старчевић није у свом говору рекао истину да је од августа до децембра 1991. године у Госпићу убијено најмање 124 Срба и да је 1991. и 1992. године, али и касније, у Госпићу опљачкано, запалено и минирао на стотине српских кућа. Због наведених и бројних других чињеница Госпић ће остати трајно упамћен као једно од многих мјеста истребљења српског народа и мјесто уништења споменика српском научнику. Линта истиче да споменик Николи Тесли није постављен на мјесто гдје је био, на госпићки трг, већ испред Културно-информативног центра. Споменик је одлиевен још 2006. године и скупљао је прашину у складишту Љеваонице у Загребу пуних 15 година што јасно потврђује да није било воље да се постави. Поред тога име и презиме Николе Тесле исписано је на споменику само на латиници умјесто да буде и на ћирилици што додатно потврђује да је у питању хрватска политика присвајања знаменитог српског научника

» Учесници турнира са организаторима и председником Савеза Срба из региона Миодрагом Линтом

5. турнир у балотању у Новим Бановцима

У насељу Бановци – Дунав у Новим Бановцима 27. 6. 2021. одржан је 5. Видовдански турнир у балотању.

Окупило се 19 екипа које су нестрпливо ишчекивале почетак турнира. Негдје око 10.00 часова жријабом су извучени парови и одмах су се могла чути размишљања ко су фаворити, мада су код балотања изненађења увијек могућа. Екипе су биле подијељене у 6 група, с тим што су у једној биле 4 екипе. Првопласирани из групе су ишли даље, а у последњој групи двије најбоље пласиране екипе су имале пролаз.

Котизација од 3.000 динара подразумевала је доручак и ручак, а за роштиљ је био задужен Димитар Гавран.

Турник, који се играо на два терена отвориле су екипе Суботица и КММ на једном и Цар Лазар и Звјерци на другом. Како ће прва бућа закотрљаја могло се чути навијање, бодрене и савјети. Врућина није пореметила такмичаре који су цијели дан издржали на терену.

Играли су Отписани, Звјерци, Бановци Југ, Чаруга, КММ, Грачац – Биочић, Батајница, Бајић, Печењара Шуша, Адице, Вук

Мандушић, Суботица, Жмирићи, Мири, Марушић, Цар Лазар, Гламоч, Велебит и Сињска цеста.

Организатори су задовољни одзивом екипа, а како нам је рекао и један од организатора Милан Павасовић и они који нису дошли, оправдано су одсутни.

– Све су то наши пријатељи, годинама играмо једни против других, виђамо се по турнирима, тако да се и они код нас радо одазову.

Треће мјесто је освојила екипа из Батајнице – Новица Кнежевић, Небојша Загорац и Адам Витас. Побједили су екипу Жмирици резултатом 16:11

У финалу се домаћа екипа Чаруга састала са Велебитом који је и побједник овогodiшњег турнира.

За Велебит су играли Анђелко Корлат, Никола Шарић и Драган Јовичић.

Домаћини екипа која је освојила друго мјесто – Чаруга је била у саставу Милан Павасовић, Душан Вуковић у Душко Дукић.

Турниру је присуствовао и народни посланик и председник Срба из региона Миодраг Линта.

ДРАГАНА БОКУН

» Драган Јовичић, Адам Витас, Никола Шарић, Душан Вуковић, Милан Павасовић, Душко Дукић, Анђелко Корлат, Небојша Загорац и Новица Кнежевић

» Живко Кнежевић, Иван Бурђевић, Мирко Данчетовић, Саша Турковић, Далибор Вукадин, Ненад Шпановић, Ненад Јовишић (горњи ред), Јово Црномарковић, Горан Симоновић, Стевица Грубјеша, Бранко Црномарковић и Бранислав Јовановић

» Неизвјесна борба у скоку у даљ

САБОР У ЖИТИШТУ ОКУПИО ЗЕМЉАКЕ СА СВИХ СТРАНА

Грмечлијада хуманитарног карактера

Спортско-забавна манифестација *Грмечлијада*, трећа по реду, одржана је у Житишту, у организацији Завичајног удружења *Подгрмеч*. Учесници су се надметали у малом фудбалу, надвлачењу конопца, бацању камена с рамена и скоку у даљ.

Прво мјесто у скоку у даљ освојио је Павле Мијатовић, другопласирани је био Данијел Мирчић, а треће мјесто заузео је Јован Мијатовић.

Павле Мијатовић био је побједник и у дисциплини бацање камена с рамена. Друго мјесто освојио је Марко Глигић, а треће Александар Бурђевић.

У надвлачењу конопца, у мушкој конкуренцији, први су били *Јарани*, друго мјесто освојила је екипа *Житишћани*, а треће *Шпановић ирансијорци*.

И даме су показале завидну снагу у овој дисциплини, па је тако екипа *Подгрмеч* заузела прво мјесто у женској конкуренцији, док је друго мјесто припало тиму *Грмеч*.

У малом фудбалу, прво мјесто заузела је *Сана* из Старе Пазове, на другој позици-

ји нашао се *Шпановић ирансијорци*, док је трећепласирани био *ЗУС Грмеч* из Бањалуке.

– На овај начин његујемо традицију народа Грмеча и Подгрмеч, и цијеле наше Крајине. Ове године су дошли људи са свих страна и надам се да ће ово постати традиција – казао је председник Удружења *Подгрмеч* Душко Кочалка.

Трећа *Грмечлијада* је имала и хуманитарни карактер. Наиме, на манифестацији су продаване мајице и на тај начин је прикупљено 26.000 динара, а новац ће бити уплаћен за лијечење малишана Милана и Милоша Праштала из Житишта.

За добру атмосферу побринула се крајишка група *Принцип*.

ИЗВОР: ЗРЕЊАНИНСКИ

КРАЈИШНИЦИ ИЗ УДРУЖЕЊА ПРЕЛО У ЧИКАГУ ИЗАБРАЛИ НОВО – СТАРО РУКОВОДСТВО

Двије деценије организованог дјеловања Крајишника у Америци

Крајишници из Чикага, дијела Индијане и Висконсина окупљени у Удружење крајишких Срба *Прело* изабрали су ново – старо руководство своје организације. На Изборној скупштини која је одржана у недјељу 27. јуна 2021. одлучили су да досадашњој управи повјере још један двогодишњи мандат. На овај корак су се одлучили јер је због противепидемијских мјера рад Удружења био замрзнут више од 15 мјесеци. Ова управа већ на почетку новог мандата биће у прилици да надокнади пропуштено. До краја године планирано је неколико манифестација, међу којима су Кестенијада, Крајишке пастирске игре, обиљежавање славе Светог Луке, породични сусрет уз војнички пасуљ и други. Парастосом 8. августа биће одржана Колемањина у спомен на страдалим Србима у хрватским војним операцијама.

Наредна 2022. година проћи ће у обиљежавању јубилеја – двије деценије организованог дјеловања Крајишника у Чикагу. Функцију предсједника Удружења краји-

шких Срба *Прело* наставиће да обавља Љубинко Шпегар, потпредсједник Милан Бјелановић, секретар Стеван Дошен, благајница Сузана Тесла, уз помоћ чланова Управ-

ног одбора Илије Трбојевића, Душка Чучковића, Николе Ићитовића, Љубе Бјелановића и Светозара Данчуа. Чланови Надзорног одбора су Петар Влајнић, Ђуро Половина и Петар Кутлић.

Како је наведено у Извјештају о раду, и поред тога што није било окупљања и манифестација, успјешно је спроведено неколико хуманитарних акција.

Тако су Крајишници из Америке почетком године међу првима упутили помоћ својим земљацима у земљотресу погођеном подручју Баније и Кордуна.

Спроведена је и донаторска акција за Спомен-капелу глинским мученицима, Србима убијеним у глинској православној цркви у августу 1941, као и неколико хуманитарних акција помоћи инвалидима и талентованој дјечи. **С. ДАНЧУО**

УЧЕСНИЦИ

На турниру је учествовало 29 екипа *Јокс* (Банатски Карловац), *Берикини* (Владимировац), *Велика Попина – Подмила*, *Велика Попина – Чуваркућа*, *Селеуш*, *Монархисти* (Панчево), *Вршац 1*, *Вршац 2*, *Вршац 3*, *Вршац 4*, *Олујић комерц* (Вршац), *Батајница*, *Бели* (Владимировац), *Отишић* (Батајница), *Милош Обилић* (Батајница), *Грачац – браћа* (Земун), *Грачац – Горјани* (Батајница), *Миленијум осигурање* (Банатски Карловац), *Поникве* (Панчево), *Сити шоп* (Зрењанин), *Тесла* (Панчево), *Аматери* (Владимировац), *Соколови* (Зрењанин), *Гама* (Владимировац), *Хидроина* (Владимировац), *Тито и ја* (Владимировац), *Неуништиви* (Владимировац), *Пазарци 1* (Владимировац), *Пазарци 2* (Владимировац).

Владимировци: Пазарци најбољи у балотама

Поводом обиљежавања сеоске славе – Духови у Владимировцу на Дјевојачком бунару одржан је традиционални 10. турнир БАЛОТЕ 2021. Организатор је МЗ Владимировац у сарадњи са општином Алибунар. Учествовало је 29 екипа. Зоран Максимовић секретар МЗ и један од главних организатора није крио задовољство што се на Дјевојачком бунару окупло велики број екипа.

– Мислим да имамо најјачи турнир у Војводини са највећим бројем екипа. Балоте су у Владимировцу почеле да се играју од 1953. године када су Далматинци дошли у наше мјесто. А сада у Владимировцу балоте играју и Румуни и Пазарци, а и даље се шири.

Максимовић се посебно захвалио екипама из Батајнице, Земуне и Вршца које годинама долазе на турнир.

– Код нас долазе људи који заиста воле балоте и оваква дружења. Не може свако да издржи цијели дан на овом сунцу. Они дођу у 8 ујутру и увече у 22.00 часа иду кући. Заиста им се дивим, неуништиви су, иако је већина њих у озбиљним годинама. Позавидјели би им и професионални спортисти на упорности и издржљивости.

Предсједник Савеза Срба из региона и народни посланик Миодраг Линта по другом путу је на турниру у Владимировцу.

– Вриједност оваквих окупљања је што на овај начин шаљемо поруку да се никада нећемо одрећи својих обичаја, традиције и културе, да поријеклом из Крајине. Драго ми је да на оваквим турнирима учествују сви без обзира на националну и вјерску припадност. Ово је мјесто позитивне енергије и расположења. Друга вриједност оваквих

турнира је што се јача међусобно поштовање и уважавање – рекао је Линта.

Сава Лукић, такође један од организатора, а поријеклом Личанин се такође захвалио пријатељима балоташима који долазе годинама на такмичење и кажу да нема нигдје овакве организације и терена као код њих у Владимировцу.

– Неке екипе које су се

такмичиле у Владимировцу играће и у Великој Попини у нашој Лици, традиционално за Илиндан. Сви тамо радо одлазимо, имамо рођаке

ЕКИПЕ ЛИЧАНА

ВЕЛИКА ПОПИНА • (ПОДМИЛА)

Милан Грубишић, Небојша Новаковић и Бошко Грубишић
• (ЧУВАРКУЋА)
Бошко Стојсављевић, Бориша Лукић, Зоран Стојсављевић

ГРАЧАЦ • (БРАЋА)

Синиша Маричић, Немања Кондић, Саша Маричић
• (ГОРЊАНИ)
Божо Маричић, Радован Маричић и Сањин Миливојевић

који су се вратили, па имамо гдје и да пресавамо. Како ми колонисти, а тако и они Личани који су у Србију дошли у Олуји.

Миле Боснић из Удружења Крајишника Панчево који су уједно и спонзори обратио се присутнима након добијања захвалнице.

– Надам се да ћемо се видјети и сљедеће године у овом и још већем броју.

Донатори турнира су Удружење Крајишника из Панчева који су донирали 200 мајица, Савез Срба из региона, Општина Алибунар, Винарија *Минић* из Панчева и Славенко Крунић.

Након турнира послужен је чувени пасуљ Јована Гајића и Ђуре Бокуна и печење. Гости је као и сваке године забављао бенд *Боја ноћи*.

ДРАГАНА БОКУН

НАГРАЂЕНИ

Побједници турнира су *Пазарци* из Владимировца (Марко Николић, Миленко Николић Мићко и Душан Белић)

Друго мјесто је припало *Монархистима* из Панчева (Жељко Граовац, Жељко Ђалић, Владимир Калинић и Зоран Николић). Треће мјесто су освојили *Бели* из Владимировца (Драган Борковић Бели, Данијел Марган и Љубо Матијевић)

Награда за прва три мјеста су пехар, 6 балота, паковање вина, дипломе и медаље.

Најбољи играч турнира је Миленко Николић.

Жељко Граовац – најбољи пуцач.

Најбољи ваљач – Драган Борковић Бели.

Најмлађи учесник Милан Крқобабих.

Најстарији учесник Душан Матијевић.

Највећи пријатељ турнира је Славенко Крунић

из Батајнице који је направио буће за прве три екипе. Славенко прави буће са и без

ексера у Батајници и овом приликом је наградио прве три екипе својим бућама.

Награду за фер-плеј добио је Милинко Борић.

» Екипа *Пазарци* са организатором Зораном Максимовићем

	САВЈЕТНИК РУСКОГ ЦАРА ПЕТРА ВЕЛИКОГ, НАЈМОЊИЈИ СРБИН НАКОН ДУШАНА СИЛНОГ		ОТО ЛОГО	ПРЕДАВАЊА У ШКОЛИ	ТРАЖИТИ
	ЈАПАНСКИ ПРОИЗВОЂ. ЕЛЕКТРОН. ОПРЕМЕ				
	РИЈЕЧНИ РИБАР				
	ВОЛТ		СКОПЉЕ ЦРКВЕНО ЛИЦЕ		
НАДИМАК ГРОФА, ПУТОПИСЦА, ДОБРОТВОРА И СИНА ХЕРЦЕГОВАЧКОГ КНЕЗА ЛУКЕ	"INJURY IN THE LINE OF DUTY"	ГОСПОЂА ИЗ ДЈЕЛА ГИСТАВА ФЛОБЕРА	ШИЈА МУЗИЧКО СЦЕНСКО ДЈЕЛО		
ЛОВЉЕЊЕ РИБЕ (МН.)					
ЉЕКАР МЕТОДОМ АЛОПАТИЈЕ					РОДНО МЈЕСТО ЛИКА СА СЛИКЕ
ДОМАЋЕ ЖИВОТИЊЕ (ЗБИРНО)				ЈУГ ЈЕЛО ОД ПИРИНЧА	
ЈАКИ НАЛЕТИ ВЈЕТРА				ПАНЧЕВО ДИО ДАНА	
ЗАПАД		ЦИРКУЛАРНО ПИСМО КАПКЕ			
ОСТРВО У ЈАПАНСКОМ МОРУ			БЕКРИЈЕ ЛОПОВ		
НАТРИЈУМ		ТАНУШАН ЛИТАР			
ПРИМИТИВНА ПЛОВИЛА					
КИКИНДА		МЛАДО ПТИЦЕ, ПТИЋ		КАЛИЈУМ	

ЛГШЕЊЕ: Соци, алас, В, СК, апта, врат, риболови, иви, алопата, говеда, ј, удари, ПД, З, распис, Ики, лопе, На, танан, нenan, КИ, тиф, К.

Сабор код Часног крста на Мањачи

Удружење грађана Ратково организовало је, већ по традицији, првог викенда у јуну окупљање код Часног крста на Мањачи, и спомен собе погинулим јунацима од Косовског боја до последњег Отаџбинског рата.

Овај крст посвећен је Светом Сави и свим погинулим српским борцима. Почео је да се гради 2017. године да

би прошле године био и освештан.

Православни крст на Мањачи је највећи крст у Крајини. Висок је 22, а широк 16 метара са оцилима и ликовима Исуса Христа и Светог Саве које је израдио Миленко Пријић.

Предсједник Удружења Чедомир Сирар се у име организатора захвалио све-

штенству епархије, свештеницима Бошку Максимовићу и Крсти Мачановићу из Раткова, представницима борачке организације, свим људима великог срца који су помогли овај крај, а посебно великом хуманисти Борку Радинковићу и његовој породици из Бањалуке. Програм Сабора је водио народни гуслар Васо Драшковић, учествовале су пјевачке групе *Касиел* из Бањалуке и пјевачке групе *Браћа Гуслови* и *Браћа Тојаловић*, као и оркестар Драгана Предића из Челинца. На Сабору је прочитана пјесма о Часном крсту коју је написао Радојица Брајевић из Црне Горе.

Положено је цвијеће погинулим борцима, а присуствовала је делегација Министарства рада и борачких питања на челу са Мирославом Марчић и претходним предсједником Борачке организације из Бањалуке Радославом Вулета, делегација 17. клучке бригаде са Милутином Вулином, и Дејаном Волашем, Равногорци који су дошли да увеличају овај догађај.

Чедомир Сирар је позвао све да дођу на следећи Сабор како би био што масовнији.

МИЛАН БАРИШИЋ

СТЕВАН ДРЧА ЈЕДАН ОД ЉУДИ КОЈИ ПЛАНИРА ПОВРАТАК У ЗАВИЧАЈ

Српски повратници из села Мирање код Бенковца још чекају на асфалт

Стеван Дрча често одлази у свој завичај – Сдалматинско село Мирање у Равним Котарима у које, према његовим ријечима, има и значајан број повратника. Оно што им представља проблем је што локална самоуправа никако да одобри асфалтирање пута. Становници овог села сваке године организују акцију, окупе се како би насули и изравнали пут.

Мирање се налази југозападно од Бенковца и дио је Задарске жупаније. У селу је прије рата је било око 55 домаћинстава у којима је живјело 220 људи. Већином су били запослени у Бенковцу, а поред тога су се бавили пољопривредом.

Повратак је текао са отежавајућим околностима, а почео је 2000. године.

– Повратници су имали пуно проблема на почетку јер су српске куће дате Хрватима из Босне на коришћење. Док у другом дијелу нашег мјеста Мирање нису дали струју и воду. Имали су пуно проблема док се ОЕБС није умијешао – рекао је Дрча.

Према његовим ријечима данас у селу живи тек око четрдесетак повратника.

– И када се неко нови врати, нажалост неки од старијих умре. Доста млађих људи обилази Мирање неколико пута годишње, нарочито током љета и око Петровдана јер је то сеоска фешта. И мој план је да се у наредном периоду трајно вратим у своје село, јер ту сам најсрећнији – прича Дрча док показује фотографије своје куће и причајући о многобројним стаблима маслина које је засадио.

Најмлађа у селу је дјевојка Милица која је рођена 2001, а најстарија је бака од 94 године.

– Сви поред пензије имају и мало винограда, маслина. Ако нису пензионери баве се грађевинам. Жене које су доброг здравља сезонски беру трешње, грождје.

– Вратила се из Америке породица Александра Трбовића који је зачетник свих акција у селу заједно са супругом. Као младић је отишао у Америку, и као пензионер се вратио у завичај и обновио кућу.

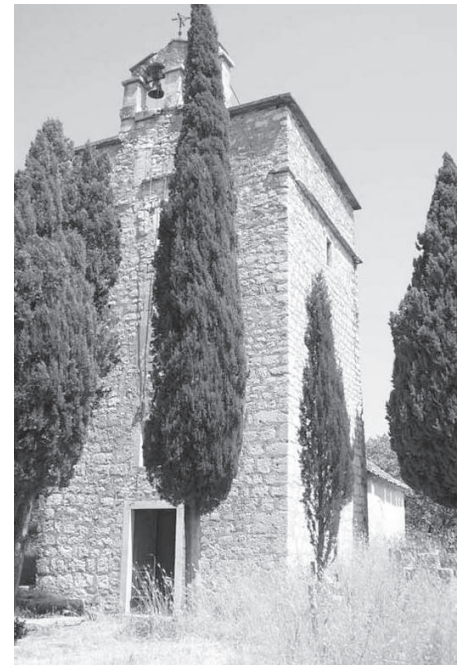
Из Француске се вратио Душан Граовац који је како Дрча каже исто спреман за све акције везане за село, и да притекне у помоћ, као и Миленко Алавања.

– Миленко по повратку у село почео је да се бави пољопривредом, купио је трактор и засадио кромпир и лук. Поред тога има 150 стабала трешања и 120 стабала маслина.

Оно што би много значило овим људима

ПОРОДИЧНЕ КРСНЕ СЛАВЕ

У селу Мирање налази се стара православна црква посвећена Светом архангелу Михаилу. Најчешће породичне славе су Свети Јован (Алавања, Вујанић, Граовац, Драгичевић, Дрча, Поповић и Чотра), Свети Георгије (Трбовић и Кнез), Свети Стефан (Драча и Шапоња).

је да добију своју мјесну заједницу. По Статуту имају право на своју, али сада припадају Мјесној заједници Гај.

– Морам да нагласим да ми немамо са њима проблема, али не могу да кажем ни да сарађујемо. Асфалт би нам много значајно, мислим да нема ниједно село осим нас у бенковачкој општини да нема асфалт. Доњим Мирањима су прошле године направили, али пола, ни то ми није јасно зашто само пола. Многи размишљају да почну да се баве сеоским туризмом, тако да је и због тога асфалт добродошао – закључује Дрча.

Дрча сматра да треба да се боре да очувају своје куће и имања за своје потомке. Да покушају да се изборе за асфалт, а у најбољем случају и за мјесну заједницу.

ДРАГАНА БОКУН

БЕСПЛАТНО РЕЗЕРВИШИТЕ СРПСКО КОЛО

Уколико желите да добијете свој примјерак Српског кола позовите број дописништва у Новом Саду **021/66 13 600** Радним данима од 9 до 16

МИЛЕНА БОГАТИЋ ЖАРКОВИЋ И РАДМИЛА БОЛИЋ ПЕТРОВИЋ ПРЕДСТАВИЛЕ ЗБИРКЕ ПЈЕСАМА ПОСВЕЋЕНИХ ЗАВИЧАЈУ

НОСТАЛГИЧНА ЉУБАВ ПРЕМА СЛАВОНИЈИ

Удружење *Славонија у срцу* је, као издавач, у својим просторијама представило двије збирке пјесама, и то Милене Богатић Жарковић *Само Пауку ти и ја* и Радмиле Болић Петровић *У завичај не моју и нећу*.

Председник Удружења *Славонија у срцу* Миодраг Жарковић се захвалио свима који су помогли да се књиге одштапају, а то су Вељко Жигић и Александар Лазић.

Др Саво Лазић је говорио о збиркама пјесама и прије свега нагласио да је необично срећан јер су се након дуго времена окупили, а са друге стране повод окупљања су књиге пјесама.

– Књига пјесама Радмиле Петровић је израз носталгичне љубави за изгубљеним завичајем. Рођена је у малом српском селу на падини ма Папука у Горњим Мељанама недалеко од Воћина. У

» Радмила Болић Петровић

» Милена Богатић Жарковић

њеном крају су Срби живјели око 500 година. Његовали су српске православне обичаје српско-славонску ношњу, пјесме и игре и језик херцеговачки. Љепоту свог завичаја, Радмила је уткала у своју поезију. Пишући поезију, пише и о судбини свог народа. Радмила пише и пјева истовремено – рекао је Лазић.

Петровићева се захвалила свима на подршци који су били вјерни слушаоци њених стихова и на тај начин јој дали вољу да настави са писањем. Читајући стихове пјесама, многим у публици су очи засузиле.

Др Саво Лазић је одмах представио и другу књигу, ауторке Милене Богатић Жарковић *Само Пауку ти и ја*. Њена поезија би се могла подијелити у двије групе – завичајну и љубавну.

– У своје стихове уткала је љубав према раскошној љепоти родног краја – Ли-

» Милена Богатић Жарковић, Миодраг Жарковић, Саво Лазић и Радмила Болић Петровић

сичинама. Милена је рођена у крају покривеним буковом и храстовом шумом, са пропланцима, воћњацима, ливадама и ријеком Воћинком. Није ни чудо што Милена пати за том природном љепотом. Сјећа се дјетињства и брижних родитеља. Што се тиче друге групе пјесама те су пјесме израз зреле љубави која се деси само ријетким, зрелим и његованим женама.

Милена је упутила свима једну снажну поруку да љу-

бав побјеђује све и да никада није касно за љубав.

– Идите у Славонију, нећемо се борити са некаквим протестима, приговорима. Прије сам да „нападнемо“ ту нашу Славонију пјесмом, културом и обичајима. Јесу наша села напуштена, али требамо дати свима до знања да је то земља наших праједова, ту су наши рођени, ту су радили и градили. Љубав према својим Лисичинама сам пренијела на своју

унучад, тако да сваки викенд одлазе тамо, на згариште нашег огњишта.

Пјесма *Славонија моја* коју је Жарковићева прочитала инспирисана је како каже старцима које је упознала у једном селу како сједе на хоклицима и говоре јој како су се вратили на своје и ту желе скончати.

Послије службеног дијела промоције Славонци су наставили са весељем уз криво коло и бећарац.

ДРАГАНА БОКУН

СЛОБОДАН АМАНОВИЋ ОБЈАВИО СВОЈ ЧЕТВРТИ РОМАН

КУРИЦА – РОМАНСИРАНА БИОГРАФИЈА КРАЈИШКИХ ЈУНАКА

Слободан Амановић је издао своју нову књигу *Курица*. У књизи се описује период 17. вијека далматинског Загорја. То је простор три ријеке и три манастира – Крупа на ријеци Зрмањи, манастир Крка на истоименој ријеци и манастир Драговић на Цетини. У центру збивања је Петар Јагодић – Курица.

Професор Медић ме је увјерио да могу да напишем и опишем тешко вријеме у животу Срба под Велебитом и Динаром. Тада је слобода била само сан. Овај простор Тромеђе је посебан јер су се на тој тачки сударала три царства – Аустрија, Венеција и Турска – рекао је Амановић.

Милан Медић, један од рецензена књиге наводи сликовит примјер Амановићевог описа живота на Тромеђи. „Кад кокош на Тромеђи снесе јаје, она својим ракољењем смјеста објављује тај догађај трима царевинама“.

– Снагом правог умјетника Слободан Амановић је описао велике историјске догађаје тога народа. Описао је још неописан историјски догађај у нашој и свјетској књижевности, черечење људског тијела, растргнутог са четири коња, на задарској Спјениади пред зидинама Задра – рекао је Медић.

Главни лик романа је Петар Јагодић Курица, поп у Бивичином Селу код Буковице у Далмацији. У вријеме Млетачке републике ставио се на чело народног устанка у историји познатог као Курицина buna, а против Млетачког пореза. Ухапшен је и осуђен на 40 година тамнице. Нажалост, слободу је дочекао потпуно слијеп и глув. Након изласка из тамнице живио је још три године.

Други рецензент књиге, Милијан Деспотовић, наводи да роман *Курица* спада у врхове књижевности Српске Крајине, те да је ова књига романсирана биографија ускочких јунака. Требало је скоро три вијека да неко страдалног Курицу овјенча књигословом.

– Ово је роман обнове памћења, памтил-

ник и поменик оних који су нас крвљу својом везали за то далматинско тло и шири простор. Чист српски језик и богат фонд ријечи, сликовитост крајолика, као да нас воде тим беспућем простора, замкама које нису макле све до Равних Котара од епске приче о Јанковић Стојану, па до Петра Курише и његових потомака. У роману наилазимо и на лик харамбаше Драгојла Николића, познатијег по хајдучком имену Бајо Пивљанин.

Слободан Амановић роман *Курица* завршава молитвом: „Боже, молим ти се. Не отварај врата раја. Обичан смртник сам ја. Ако сам у твојој милости, распореди ме на мјесто гдје вјечно царује слобода, коју мој народ и ја у овом животу нисмо тревили.“

ДРАГАНА БОКУН

БИЉЕШКА О ПИСЦУ

Слободан Амановић рођен је 19. 11. 1953. године у Врбнику код Книна, гдје је завршио основну школу. У Книну завршава гимназију општег смјера и наставља студије у Сплиту. На тај начин свој живот и рад је везао за Далмацију све до 1995. године. Од тада живи и ради у Београду. Сликарством се бави више од четрдесет и пет година. Његове слике налазе се у музејима и колекцијама широм свијета. Члан је УЛУС-а. *Курица* је његов четврти роман. Прије овог објавио је: *Последњи смоквин лист* (прво издање 2015), *Коб* (2017) и *Деворни* (2020). Ових дана у штампу иде друго издање романа *Последњи смоквин лист*.

ПРОМОВИСАНА ЗБИРКА ПЈЕСАМА БОЈАНЕ ВУЧИЋ

ТАМО ГДЈЕ ОСТАШЕ БУРЕ

На Савском тргу у Београду 22. маја одржана је промоција књиге пјесама *Тамо гдје осташе буре* Бојане Вучић. Бојана је дијете из колоне, односно рођена је на Кордуну у Војнићу. Дубоко повезана са завичајем, у њеним стиховима наилазимо на живописне слике Кордуна и Кордунаша и на осјећања која изазивају у њој.

Рецензент и лектор проф. Мирјана Радошевић наглашава да је снага писане ријечи Богом дата, не може се научити бити пјесник.

– Бојана нам је показала како се може бити тамо и овдје, како се може имати неколико кућа и много успомена, али само једна душа која плаћа велику цијену томе свему.

Главна порука ове збирке је како се мора остати човјек, колико год живот суров био.

– Иако веома млада успјела је снагом своје ријечи дотаћи времена некад, тај ход по брдима драгим, ући у сваки поток, рјечицу и луг, ући у гмајину и косу, ићи стазама драгих гора и дирати камење дјетињства.

Бојана Вучић је нагласила да је сва своја осјећања уткала у своје стихове.

– Збирка је инспирисана и срећом и тугом, животом тамо и овдје... Ја сам и тамо и овдје, више сам овдје. На Кордуну сам била дије-

» Бојана Вучић

те окружено љубављу и само добрим. Овдје сам жена која је створила породицу. Али вјечито ће остати бура испод церића која ће се јављати с времена на вријеме.

– Постоји једна ријечца *ОЈ*, коју користимо и када пјевамо и када плачемо, ми смо ојкани. Па ћу своје излагање завршити стихом: „Ој Кордуну у срцу те носим, ој Србију тобом се поносим.“

Никола Мрдак је читао своје афоризме, док је дјевојчица Нина Рађеновић говорила стихове пјесме *Бег Мићо*.

Модератор промоције био је Милош Крњета. На промоцији су била три доктора наука, професора Београдског универзитета који су били одушевљени снагом, вољом и културом Кордунаша, како нам је рекла Бојана Вучић, да поред свих недаћа прикажу свој Кордун како доликује – академски.

Издавачи су: Завичајни клуб Кордунаша и Удружење бораца Кордуна. Књигу можете поручити на број телефона 065 883 4488 и мејл bojanavucic82@gmail.com

ДРАГАНА БОКУН

» Детаљ са промоције

РЕКОРДАН БРОЈ УЧЕСНИКА НА МЕЂУНАРОДНОМ 9. САЧ ФЕСТУ У НОВОЈ ГАЈДОБРИ

» Најмлађи понијели лијепе успомене

» Дво побједника са 9. међународне Сачијаде у Новој Гајдобри

НИ МАЊЕГ СЕЛА, НИ БОЉЕГ ДОМАЋИНА

» Познати гастрономи из Београда, чланови Кулинарске федерације Србије (КФС), тврде да су Новогајдобрани оборили рекорд са чак 78 такмичарских екипа у спремању сача!

» У склопу програма одиграна је и ревијална рукометна утакмица између братских клубова Гајдобре и Вишеграда

ПОБЈЕДНИЦИ

- Најкуснији сач припремила је екипа *Кад јагањци утихну*, али је награду великодушно препустила екипи *Тим систем* из Старе Пазове.
- Друга је била екипа *Пита хаус* из Футога, а због уједначеног квалитета, додијелене су три треће награде и то: *Кумови варљивог лета*, *Чибовци* Челарево и *САО Херцеговина* Гајдобра. Награде су обезбиједили: Лимарија *Себастијан* из Бачке Паланке, Грнчарија *Злакуса* код Ужица, предузеће *Мајевица* такође из Б. Паланке и други спонзори...
- У бацању камена с рамена најдаље је хитноу Боле Бошковић, музичар из Гајдобре – 8,6 метара.
- И док су се јагњетина и кромпир „уједињени“ зачинама, крчкали и пекли на тихој ватри, а пиво текло потоцима, на температури ближој 40, него 35 степени, млади су трчали у цаку /и то у врећама од кафе, не од кромпира као на осталим сличним смотрима, потезали бродски канап, које су Требињци са јадранских пловила даривали Гајдобранима и Новогајдобранима, Невесињцима и осталим снагаторима у ове поратне године.
- Од 12 мушких екипа, побједник у повлачењу конопа била је екипа *Генерација 1975*, а од четири женске екипе тријумфале су дјевојке из *Алинг Конел* компаније Риста Дангубића.

Након једноипогодишњег „за-кључавања“, „социјалне дистанце“ и борбе са „геополитичком инфекцијом“, како на додјели Срећеског ордена рече уважени умјетник Емир Кустурица, колико је народ огладнио окупљања и млади ожедњели дружења, најбоље се видјело у недјељу, уочи Видовдана, у Новој Гајдобри, гдје се у два дана окупило до 2.000 домаће чељади и посјетилаца са стране...

– Није у питању само „откључавање“, кога нико званично није ни најавио, него очување традиције у спремању старог народног јела – јагњетине испод сача, а бројка од чак 78 пријављених екипа из региона то најбоље свједочи – ријечи су Гојка Куљића, председника Удружења грађана *Сач-фест*, као домаћина и организатора ове гастрономске, али и туристичко-забавне и спортске манифестације.

Он подсјећа да је ово била *Међународна сачијада* са екипама из Републике Српске – Вишеград, Челинац, Лопаре... Федерације БиХ – Очевина код Вареша, Брна и Прага из Чешке, читаве Војводине и зе-

мље Србије. И да се од 150 гастрономских манифестација годишње у Србији, половина организује управо у Војводини.

Загријавање је започело ноћ раније, рукометном утакмицом РК *Вишеград* и РК *Гајдобра* у новоизграђеној спортској дворани, а потом културно-умјетничким програмом у центру Нове Гајдобре. Играли су и пјевали млади из КУД-ова из Бачке Паланке, Вишеграда, Руменке и Нове Гајдобре.

Ученици из ОШ *Алекса Шаншић*, који чине играче и пјеваче КУД *Јован Дуцић*, имали су потом своје музичке тачке и сутрадан током Сачијаде, од извођења химне *Боже правде* па надаље.

– Као чланови жирија и загрижени љубитељи гастрономије много путујемо, али не памтимо да се негде окупило близу 80 екипа. Ни мањег села, у коме, како чујемо, преноћи мање од 1.000 душа, ни бољег домаћина – каже председник жирија Душан Штулић, који је са гастрономадима Јованом Вукелићем и Јорданом Настасијевићем, жирирао и овога пута.

Два брата села, од којих једно зову „Мала Херцеговина“, а друго су 1922. године населили највише Херцеговци, али и Срби из Високе Крајине и Косова и Метохије, кроз овакве манифестације додатно се зближавају и уче једни од других. Додијелене су и три специјалне награде и то „за очување српске традиције“ екипама из Челинца /Република Српска/, затим Удружењу Срба Херцеговаца из Суботице, које је предводио Љубо Килибарда, као и Удружењу Срба из Херцеговине у Новом Саду, а екипу је водио Бојан Миливић.

У екипи се налазио и председник Удружења др Божидар Миловић, један од оснивача овог завичајног удружења Спасо Комад и други дојени Удружења, али и мноштво херцеговачких студената, који су нудили пршут, уштипке, сир, масти и чајево од љековитих трава с Волујка.

У неко доба запјевали су и ону из радних задруга 1948. коју су пјевали њихови ђедови: „А што нас је виђет фино, кад радимо колективно!“

Домаћини већ најављују јубиларни 10. *Сач фест* наредног љета, ка-

да ће мјештани достојно обиљежити и 100 година од оснивања овог колонијалног насеља са именом Нова Гајдобра.

– Јесте, јесте, „нема љета без ђетета“, примјећују познаваоци са стране, јер председник Удружења Гојко Куљић, већ је поносни родитељ седморо дјеце и осмо је на путу! Занимљиво је да четири организатора *Сачијаде* из Нове Гајдобре имају потомство које већ броји 16 клинаца и клинцеза.

У Новој Гајдобри тврде да је послије точка, проналазак сача – други највећи изум у историји човјечанства и да све више такмичара настоји да овлада магијом једноставне кухиње. Јер, док је жена шеф у кући у кухињи, у спремању сача на отвореном доминирају мушкарци.

И док је сунце тонуло у плодну бачку равницу, а Ратко Младић са билборда у главној улици и оркестар трубача испраћали госте, група момака, невјешто, али грлено и ритму завичајне ганге је запјевало: *Ми смо момци из Гајдобре Нове* *Ње но рађа мајка соколове!*

МИЛИВОЈЕ БЕШТИЋ
ФОТОГРАФИЈЕ: НИКОЛА ЈАНИЧИЋ

» ПРВО УЧЕШЋЕ: Удружење Херцеговаца из Новог Сада

» СТРПЉЕЊЕ ДАЈЕ РЕЗУЛТАТ: Љубан Џомбета

» ОРГАНИЗАТОРИ СА НАЈБОЉИМ БАЦАЧЕМ КАМЕНА С РАМЕНА: Гојко Куљић, Богољуб Бошковић, Стефан Солдо, Радослав Анђелић и Вукосав Ђулибрк